

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

І.С. АНДРІЄНКО

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

**Навчальний посібник-практикум
для практичних занять
та самостійної роботи**

Одеса
2015

УДК
ББК

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 7 від «08 » червня 2015 року)

Рецензенти:

Каляйнов Д.П., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального та адміністративного права Одеського національного морського університету;

Маковій В.П., кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри цивільно-правових дисциплін

Цивільний процес України: навчальний посібник-практикум для практичних занять та самостійної роботи/ І.С. Андрієнко. – Одеса, ОДУВС, 2015. – 172 с.

Навчальний посібник-практикум є доповненням до навчальної та методичної літератури з навчальної дисципліни «Цивільний процес», містить методичні вказівки, контрольні запитання, практичні та тестові завдання.

Посібник-практикум може бути використаний курсантами, студентами та слухачами при підготовці до семінарських, практичних занять та самостійної роботи.

УДК
ББК

© Андрієнко І.С., 2015
© ОДУВС, 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	16
III. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	18
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1	18
Тема 1. Поняття, предмет, метод цивільного процесуального права	18
Тема 2. Принципи цивільного процесуального права	23
Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини	27
Тема 4. Суд як обов'язковий суб'єкт цивільного процесу	33
Тема 5. Сторони у цивільному процесі. Треті особи	37
Тема 6. Представники у цивільному процесі	42
Тема 7. Органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб	46
Тема 8. Особи, які допомагають розгляду та вирішенню цивільної справи по суті	50
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2	55
Тема 9. Цивільні процесуальні строки	55
Тема 10. Судові витрати	60
Тема 11. Заходи процесуального примусу	64
Тема 12. Підвідомчість та підсудність цивільних справ	68
Тема 13. Докази і доказування в цивільному процесі	73
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3	78
Тема 14. Пред'явлення позову та відкриття провадження у справі	78
Тема 15. Провадження у справі до судового розгляду	83
Тема 16. Судовий розгляд цивільних справ	87
Тема 17. Судові рішення	93
Тема 18. Наказне провадження	98
Тема 19. Загальні положення окремого провадження	102

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4	108
Тема 20. Апеляційне провадження	108
Тема 21. Касаційне провадження	112
Тема 22. Перегляд судових рішень Верховним Судом України. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами.....	117
Тема 23. Виконавче провадження	123
Тема 24. Відновлення втраченого судового провадження.....	128
Тема 25. Цивільне судочинство з іноземним елементом	132
IV. ДІЛОВА ГРА ДО ТЕМИ 16. «СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ»	137
V. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ	148
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	152

ВСТУП

Цивільне процесуальне право України є однією з фундаментальних галузей правових знань. Значення даної галузі обумовлено важливістю регулювання суспільних відносин при здійсненні правосуддя у цивільних справах.

Вивчення цивільного процесу України є важливою складовою професійної підготовки майбутнього фахівця-юриста, оскільки практика застосування цивільних процесуальних норм у різних сферах суспільного життя має безліч проблем, викликаних недосконалістю існуючої судової системи та рядом інших факторів. Курсанти мають отримати глибокі теоретичні знання та необхідні практичні навички з урахуванням їх майбутньої спеціалізації.

У процесі вивчення навчальної дисципліни передбачається опанування основ цивільного процесуального законодавства, засвоєння основних категорій та інститутів цивільного процесуального права. Курсанти мають знати основні теоретичні проблеми і перспективи науки цивільного процесу в Україні, розуміти природу цивільних процесуальних правовідносин, процесуальний порядок здійснення цивільного судочинства, проблеми сучасного цивільного процесу та шляхи їх вирішення.

Особливу увагу слід звернути на джерела права і нормативні матеріали, що регулюють цивільні процесуальні правовідносини. Необхідно постійно цікавитись судовою практикою розгляду цивільних справ, а також процесуальними питаннями не судових норм захисту цивільних прав і інтересів громадян та організацій, виявляючи точки їх стикування з практикою діяльності органів внутрішніх справ. Для цього треба користуватись відповідними постановами Пленуму Верховного Суду України, які містять роз'яснення щодо практики застосування діючого законодавства при розгляді судами цивільних справ та впливають на єдине (однакове) його застосування.

Даний навчальний посібник-практикум підготовлений з метою надання допомоги курсантам та студентам, які навчаються за напрямом підготовки «Правознавство». Структура та зміст посібника визначається навчальною програмою дисципліни. Посібник складається із п'яти розділів, що включають 25 тем. До кожної теми надано методичні вказівки, контрольні запитання, практичні та тестові завдання. Окреслено багато дискусійних питань, що потребують їх вирішення. Для набуття практичних навичок участі у цивільних процесуальних правовідносинах курсантам (студентам) пропонується ділова гра за темою «Судовий розгляд». Список рекомендованої літератури включає базові, допоміжні джерела та інформаційні ресурси.

I. ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Поняття, предмет, метод цивільного процесуального права

Форми та способи захисту цивільних прав. Цивільне процесуальне право та організація судової та правоохоронної системи України. Поняття цивільного процесуального права (цивільного судочинства) і його завдання. Предмет цивільного процесуального права. Метод правового регулювання цивільних процесуальних відносин. Місце цивільного процесуального права в правовій системі України. Співвідношення цивільного процесуального права з цивільним, сімейним, трудовим, земельним, конституційним і адміністративним правом, кримінальним процесуальним та адміністративним процесуальним правом.

Судова форма захисту цивільних прав і законних інтересів громадян та організацій. Цивільне судочинство: завдання, види та стадії.

Джерела цивільного процесуального права. Цивільно-процесуальні норми, їх структура. Дія цивільно-процесуальних норм у часі, просторі та за колом осіб.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права

Поняття принципів цивільного процесуального права та їх значення. Система принципів цивільного процесуального права. Проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права.

Принципи закріплені Конституцією України: здійснення правосуддя виключно судами; принцип колегіальності і одноособовості розгляду цивільних справ; незалежність суддів та підкорення їх тільки закону; здійснення судочинства державною мовою; рівність учасників процесу перед законом і судом; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; публічність; змагальність.

Принципи закріплені законодавством про судочинство: диспозитивність; всебічність і повнота; процесуальна рівність сторін; раціональна процесуальна форма; неможливість процесуального сумісництва; безпосередність судового розгляду; усність судового розгляду; оперативність.

Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини

Поняття цивільних процесуальних правовідносин. Ознаки цивільних процесуальних правовідносин.

Передумови виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин. Елементи цивільних процесуальних правовідносин. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.

Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Особи, що приймають участь у справі. Процесуальні права та обов'язки осіб, що приймають участь у справі. Інші учасники цивільного процесу (особи, які сприяють розгляду та вирішенню справи).

Об'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.

Тема 4. Суд як обов'язковий суб'єкт цивільного процесу

Правове положення суддів у цивільному процесі. Права та обов'язки суддів.

Народні засідателі та їх роль у цивільному судочинстві. Правовий статус народного засідателя.

Склад суду. Підстави відводу (самовідводу) суду. Порядок відводу (самовідводу) суду. Наслідки відводу (самовідводу) суду.

Тема 5. Сторони у цивільному процесі. Треті особи

Поняття сторін у цивільному процесі. Ознаки сторін у цивільному процесі. Цивільна процесуальна правоздатність. Цивільна процесуальна дієздатність. Види цивільної процесуальної дієздатності. Процесуальні права та обов'язки сторін у цивільному процесі. Спеціальні права сторін.

Процесуальна співучасть, її види. Неналежна сторона у цивільному процесі. Умови і порядок заміни неналежної сторони. Процесуальне правонаступництво (поняття, умови та підстави вступу у процес правонаступника).

Поняття і види третіх осіб (характеристика і підстави їх участі) у цивільному процесі. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на

предмет спору. Ознаки третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Підстави і процесуальний порядок вступу їх у процес. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Підстави і процесуальний порядок вступу їх у процес.

Тема 6. Представництво у цивільному процесі

Поняття та значення процесуального представництва. Зміст представництва у цивільному процесі. Ознаки представництва у цивільному процесі. Види процесуального представництва.

Представник у цивільному процесі та його правовий статус. Повноваження процесуального представника у суді. Документи, які підтверджують повноваження представника.

Тема 7. Органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб

Мета участі в цивільному процесі органів та осіб, яким за законом надано право захищати права і свободи інших осіб. Форми їх участі у цивільному процесі.

Підстави порушення справи в суді уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, прокурором, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими особами, які звертаються до суду за захистом суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб. Права і обов'язки цих осіб в разі порушення ними справи. Процесуальне положення осіб в інтересах яких порушена справа, їх права та обов'язки.

Участь прокурора, органів державної влади та органів місцевого самоврядування у справі для дачі висновку по справі. Права і обов'язки зазначених суб'єктів у цивільному процесі.

Тема 8. Інші учасники цивільного процесу

Загальна характеристика інших учасників цивільного процесу. Особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу. Секретар судового засідання. Судовий розпорядник. Помічник судді.

Особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті. Свідок у цивільному процесі. Права та обов'язки свідка. Експерт

у цивільному процесі, його правовий статус. Спеціаліст у цивільному процесі, форми його участі, права та обов'язки. Перекладач у цивільному процесі, його права та обов'язки. Особа, що надає правову допомогу та види її участі у цивільному процесі.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 9. Підвідомчість та підсудність цивільних справ

Підвідомчість цивільних справ суду (поняття, значення, види). Розмежування цивільної юрисдикції від конституційної, адміністративної, господарської. Підвідомчість суду справ позовного, наказного та окремого провадження. Особливості підвідомчості окремих категорій цивільних справ (трудових, житлових, сімейних та ін.).

Поняття підсудності, її відмінність від підвідомчості. Види підсудності. Функціональна підсудність. Територіальна підсудність, її види: загальна, альтернативна, виключна, договірна, за вказівкою суду та за зв'язком справ. Порядок передачі справи в інший суд. Порядок вирішення справ між судами про підсудність. Наслідки порушення правил про підсудність.

Тема 10. Цивільні процесуальні строки

Поняття і значення процесуальних строків. Класифікація цивільних процесуальних строків. Характеристика видів цивільних процесуальних строків.

Порядок обчислення процесуальних строків, початок перебігу та закінчення процесуальних строків. Зупинення, продовження та поновлення процесуальних строків. Наслідки пропущення процесуальних строків.

Тема 11. Судові витрати

Поняття та види судових витрат та їх значення. Судовий збір. Об'єкти справляння судового збору. Ставки судового збору. Обчислення розміру судового збору. Ціна позову.

Витрати, пов'язані із розглядом справи в суді. Оплата витрат на правову допомогу. Витрати пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, експертів, перекладачів, проведенням судових експертиз. Порядок

визначення сум витрат, пов'язаних з оглядом доказів за їх місцезнаходженням.

Звільнення від сплати судових витрат. Відстрочення та розстрочення сплати судових витрат. Зменшення розміру судових витрат. Звільнення від сплати судових витрат.

Розподіл судових витрат. Повернення судових витрат.

Тема 12. Заходи процесуального примусу

Поняття заходів процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Мета та порядок застосування окремих заходів процесуального примусу.

Процесуальний порядок застосування попередження. Процесуальний порядок видалення із залу судового засідання. Процесуальний порядок тимчасового вилучення доказів для дослідження судом. Процесуальний порядок застосування приводу. Правові наслідки застосування заходів процесуального примусу.

Тема 13. Докази і доказування у цивільному процесі

Поняття і мета судового доказування. Поняття судових доказів. Предмет доказування. Ступені доказування у цивільному процесі. Належність та допустимість доказів.

Пояснення сторін і третіх осіб. Визнання сторони (третьої особи) як засіб доказування. Види визнання. Правові наслідки визнання. Оцінка доказів. Показання свідків. Процесуальний порядок допиту свідків. Права і обов'язки свідків. Письмові докази. Види письмових доказів (за змістом і формою). Порядок витребування письмових доказів. Речові докази. Відмінність речових доказів від письмових. Порядок подання речових доказів і їх зберігання. Експертиза. Підстави для проведення експертизи. Порядок призначення і проведення експертизи. Висновок експерта та його зміст. Процесуальні права та обов'язки експерта. Додаткова і повторна експертиза.

Факти, які не потребують доказування. Загальновідомі факти. Преюдиціальні факти. Визнання факту стороною.

Забезпечення доказів. Підстави і способи забезпечення доказів. Порядок забезпечення доказів. Судові доручення. Процесуальний порядок виконання судового доручення.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3

Тема 14. Пред'явлення позову та відкриття провадження у справі

Поняття, ознаки і суть позовного провадження. Поняття позову. Елементи позову. Види позовів. Право на позов і право на пред'явлення позову. Об'єднання і роз'яснення позовів. Захист інтересів відповідача. Заперечення проти позову (матеріально-правові і процесуальні). Зустрічний позов. Порядок пред'явлення зустрічного позову. Зміна позову. Відмова від позову, визнання позову. Мирова угода. Правові наслідки вчинення вказаних процесуальних дій.

Забезпечення позову. Підстави забезпечення позову. Способи забезпечення позову.

Процесуальний порядок пред'явлення позову. Позовна заява: її зміст та форма. Підстави та правові наслідки залишення позовної заяви без руху. Підстави повернення позовної заяви. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі. Відкриття провадження у справі. Правові наслідки відкриття провадження у справі.

Тема 15. Провадження у справі до судового розгляду

Поняття та мета провадження у справі до судового розгляду. Попереднє судове засідання: строки, порядок призначення, значення.

Порядок урегулювання спору до судового розгляду. Процесуальні дії учасників справи з підготовки справи до судового розгляду. Класифікація дій з підготовки справи до судового розгляду. Процесуальне оформлення закінчення провадження у справі до судового розгляду. Призначення справи до судового розгляду.

Судові виклики та повідомлення. Зміст судової повістки. Порядок вручення повісток.

Тема 16. Судовий розгляд цивільних справ

Поняття і значення стадії судового розгляду. Процесуальний порядок судового розгляду. Судове засідання - процесуальна форма розгляду цивільних справ. Порядок судового засідання. Повноваження головуєчого судді по веденню справи.

Підготовча частина судового засідання. Розгляд справи по суті. Судові дебати. Ухвалення та проголошення рішення.

Ускладнення в процесі судового розгляду цивільних справ. Підстави та наслідки призупинення провадження по справі. Відкладення розгляду справи. Закриття провадження у справі. Зупинення провадження по справі. Залишення заяви без розгляду. Закінчення справи без винесення судового рішення.

Поняття та підстави (умови) заочного розгляду справи. Порядок повідомлення відповідача про заочне рішення. Перегляд заочного рішення. Повноваження суду при перегляді заочного рішення.

Тема 17. Судові рішення

Поняття і види судових рішень. Відмінність судового рішення від судової ухвали та судового наказу. Поняття, суть і значення судового рішення. Судове рішення – акт правосуддя. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення.

Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив. Додаткове рішення. Роз'яснення рішення. виправлення описок і явних арифметичних помилок.

Зміст рішення суду (його складові частини). Порядок і час складання мотивувальної частини рішення суду.

Негайне (попереднє) виконання рішення (підстави і види). Відстрочка, розстрочка, зміна порядку і способу виконання рішення.

Законна сила рішення суду. Вступ рішення в законну силу. Правові наслідки вступу рішення в законну силу (загальнообов'язковість, незмінність, виключність, преюдиціальність, реалізованість).

Ухвали суду першої інстанції. Види ухвал (за змістом, формою, порядком постановлення). Законна сила судових ухвал. Окремі ухвали, їх зміст та значення.

Тема 18. Наказне провадження

Поняття та особливості наказного провадження. Сторони наказного провадження. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Звернення до суду з заявою про видачу судового наказу. Підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу. Правові наслідки повернення заяви або відмови у її прийнятті.

Порядок розгляду справ в порядку наказного провадження. Поняття судового наказу. Зміст судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили. Скасування судового наказу.

Тема 19. Окреме провадження

Юридична природа окремого провадження. Зміст і значення окремого провадження. Особи, які беруть участь у справах окремого провадження. Процесуальний порядок розгляду справ окремого провадження.

Визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим. Провадження по справах про усиновлення дітей, які проживають на території України громадянами України та іноземними громадянами. Встановлення фактів, що мають юридичне значення. Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника. Визнання спадщини відумерлою. Передання безхазайної нерухомої речі у комунальну власність. Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Розгляд судом справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Особливості розгляду справ про розкриття банківської таємниці щодо фізичних і юридичних осіб.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4

Тема 20. Апеляційне провадження

Загальна характеристика апеляційного оскарження. Право апеляційного оскарження рішень і ухвал суду та процесуальний порядок його реалізації. Суб'єкти та об'єкти апеляційного оскарження. Строки апеляційного оскарження. Форма і зміст апеляційної скарги. Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції. Приєднання співучасників і третіх осіб до апеляційної скарги.

Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції. Призначення справи до розгляду у суді апеляційної інстанції. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції. Порядок розгляду справ у суді апеляційної інстанції.

Постанови суду апеляційної інстанції та порядок їх ухвалення. Порядок апеляційного оскарження ухвал суду першої інстанції.

Тема 21. Касаційне провадження

Суть і значення касаційного оскарження та перевірки рішень і ухвал суду першої і апеляційної інстанції. Право касаційного оскарження рішень і ухвал суду та процесуальний порядок його реалізації. Суб'єкти та об'єкти касаційного оскарження. Зміст касаційної скарги.

Підготовка справи до розгляду у суді касаційної інстанції. Приєднання до касаційної скарги. Розгляд цивільної справи судом касаційної інстанції. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

Повноваження суду касаційної інстанції. Рішення суду касаційної інстанції. Ухвали суду касаційної інстанції.

Тема 22. Перегляд судових рішень Верховним Судом України. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами

Суть і значення перегляду судових рішень Верховним Судом України. Підстави перегляду. Загальні правила перегляду справи Верховним Судом України. Процесуальний порядок розгляду цивільних справ Верховним Судом України.

Загальна характеристика перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Суди, які вправі переглядати справи у зв'язку з нововиявленими обставинами. Підстави перегляду рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Порядок відкриття провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами. Строки відкриття провадження. Порядок перегляду судових постанов у зв'язку з нововиявленими обставинами. Повноваження суду, що здійснював перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Тема 23. Виконавче провадження

Поняття та значення виконавчого провадження. Акти, які підлягають примусовому виконанню (підстави виконання). Виконавчі документи, їх види і правове значення. Порядок видання виконавчого листа. Дублікат виконавчого листа. Виконавча давність. Перерва і зупинення строків виконавчої давності. Поновлення строків виконавчої давності.

Учасники виконавчого провадження. Особи, що приймають участь у виконавчому провадженні, і особи, що допомагають у здійсненні виконавчого провадження. Органи і посадові особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень.

Загальні правила виконавчого провадження. Звернення виконавчого документу до виконання. Добровільне виконання. Заходи примусового виконання. Час вчинення виконавчих дій. Зупинення і закриття виконавчого провадження. Повернення виконавчого документа стягувачу.

Витрати, пов'язані з виконанням рішень. Звернення стягнення на майно боржника. Виявлення та арешт майна боржника. Майно, на яке не може бути звернено стягнення. Звернення стягнення на заробітну плату та інші види доходів боржника. Захист прав стягувача, боржника та інших осіб під час провадження виконавчих дій. Виконання судових рішень у немайнових спорах.

Окремі питання виконавчого провадження: негайне виконання судових рішень, поворот виконання.

Тема 24. Відновлення втраченого судового провадження

Поняття втраченого судового провадження. Порядок звернення із заявою про відновлення втраченого судового провадження та порядок відкриття провадження у справі. Розгляд справи про відновлення втраченого судового провадження. Наслідки розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження.

Тема 25. Цивільне судочинство з іноземним елементом

Правове становище іноземних осіб у цивільному судочинстві України. Позови до іноземних держав та міжнародних організацій. Дипломатичний імунітет. Судові доручення і рішення іноземних судів. Міжнародні договори.

Підсудність цивільних справ, в яких беруть участь іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні підприємства і організації, а також по спорах, в яких хоча б одна із сторін проживає за кордоном. Виконання судових доручень іноземних держав. Виконання рішень іноземних судів в Україні.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва змістовних модулів і тем	Години з викладачем					Індивідуальна робота	Самостійна робота	Всього годин
		Всього годин	З них						
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Контрольні, модульні роботи			
	5 семестр								
	Модуль 1								
	Загальна частина								
	Змістовний модуль 1	24	12	12			24	48	
1.	Тема 1. Поняття, предмет, метод цивільного процесуального права.	4	2	2			4	8	
2.	Тема 2. Принципи цивільного процесуального права.	4	2	2			4	8	
3.	Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини.	4	2	2			2	6	
4.	Тема 4. Суд як обов’язковий суб’єкт цивільного процесу.	2		2			2	4	
5.	Тема 5.Сторони у цивільному процесі. Треті особи.	4	2	2			4	8	
6.	Тема 6. Представництво у цивільному процесі.	4	2	2			2	6	
7.	Тема 7. Органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.						4	4	
8.	Тема 8. Інші учасники цивільного процесу.	2	2				2	4	
	Змістовний модуль 2	12	6	6			12	24	
9.	Тема 9. Підвідомчість та підсудність цивільних справ.	2	2				4	6	
10.	Тема 10. Цивільні процесуальні строки.	2		2			2	4	
11.	Тема 11. Судові витрати.	4	2	2			2	6	
12.	Тема 12. Заходи процесуального примусу.	2		2			2	4	
13.	Тема 13. Докази і доказування в цивільному процесі.	2	2				2	4	
	Модульна контрольна робота								
	Всього по модулю 1	36	18	18			36	72	
	Форма підсумкового контролю залік								

	6 семестр							
	Модуль 2							
	Особлива частина							
	Змістовний модуль 3	22	10	12			20	42
14.	Тема 14. Пред'явлення позову та відкриття провадження у справі.	4	2	2			4	8
15.	Тема 15. Провадження у справі до судового розгляду.	2	2				4	6
16.	Тема 16. Судовий розгляд цивільних справ.	6	2	4			2	8
17.	Тема 17. Судові рішення.	2		2			4	6
18.	Тема 18. Наказне провадження.	4	2	2			2	6
19.	Тема 19. Окреме провадження.	4	2	2			4	8
	Змістовний модуль 4	14	8	6			16	30
20.	Тема 20. Апеляційне провадження.	4	2	2			2	6
21.	Тема 21. Касаційне провадження.	2	2				4	6
22.	Тема 22. Перегляд судових рішень Верховним Судом України. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами.	4	2	2			4	8
23.	Тема 23. Виконавче провадження.	4	2	2			2	6
24.	Тема 24. Відновлення втраченого судового провадження.						2	2
25.	Тема 25. Цивільне судочинство з іноземним елементом.						2	2
	Модульна контрольна робота							
	Всього по модулю 2	36	18	18			36	72
	Форма підсумкового контролю екзамен							
	ВСЬОГО	72	36	36			72	144

ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Поняття, предмет, метод цивільного процесуального права

Методичні вказівки

Вивчення теми доцільно розпочати з розгляду форм та способів захисту цивільних прав, що передбачені законодавством. Особливу увагу слід приділити юрисдикційним формам захисту, що здійснюється державними та іншими органами та особами. Слід мати на увазі, що серед юрисдикційних форм найважливішою слід визнати судовий захист цивільних прав. ЦК України (ст. 16-18) передбачає, що захист цивільних прав та інтересів здійснюється судом, Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування та нотаріусом.

При розгляді питань про предмет, метод, систему цивільного процесуального права слід враховувати існування спірних думок у вчених-процесуалістів з цього приводу. Питання щодо предмета цивільного процесу має вирішуватися із врахуванням природи цивільних процесуальних правовідносин та правильного визначення підсудності між загальними, адміністративними, господарськими судами, а також питань підвідомчості справ судам загальної юрисдикції.

Особливу увагу слід звернути на визначення цивільного процесу (судочинства) та з'ясування його завдань, а також відмінність цивільного процесу від цивільного процесуального права. Слід пам'ятати, що вид цивільного судочинства – це порядок порушення, розгляду і вирішення категорії цивільних справ. ЦПК України передбачає три види цивільного судочинства: позовне, наказне та окреме провадження. Вони відрізняються між собою за категоріями справ, підставами порушення, суб'єктами тощо.

Від видів цивільного судочинства слід відрізнити стадії цивільного судочинства, які є певними етапами, сходинками цивільного процесу.

При вивченні даної теми слід ознайомитися зі значною кількістю нормативних актів, в яких закріплені правила, що врегульовують порядок організації та здійснення правосуддя в цивільних справах. Та-

кими джерелами, насамперед, є Конституція України, а також Цивільний процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, КЗпП України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про виконавче провадження», Закон України «Про державну виконавчу службу», Закон України «Про судовий збір», Закон України «Про прокуратуру», Закон України «Про судову експертизу» тощо.

Контрольні питання:

1. Які форми та способи цивільних прав передбачені нормами діючого законодавства?
2. Якими судами здійснюється захист цивільних прав, свобод та інтересів?
3. Які завдання стоять перед цивільним судочинством?
4. Визначте місце цивільного процесуального права у системі правових наук.
5. Визначте предмет цивільного процесуального права.
6. Які методи правового регулювання є характерними для цивільного процесу? В чому їх суть?
7. Визначте систему цивільного процесуального права?
8. Як система цивільного процесуального права співвідноситься з системою цивільного законодавства?
9. В чому виявляється дія цивільного процесуального законодавства у часі, просторі та за колом осіб?
10. Який порядок застосування міжнародних договорів у цивільному процесі?
11. Яке значення та роль постанов Пленуму Верховного Суду України для цивільного процесу?
12. Що таке процесуальне провадження?
13. Як співвідносяться між собою поняття «цивільне процесуальне право» та «цивільний процес»?
14. Визначте особливості видів цивільного судочинства.
15. Що таке стадія цивільного процесу?
16. Як співвідносяться між собою вид та стадія цивільного процесу?
17. Які стадії цивільного процесу є обов'язковими при розгляді справи?
18. Визначте підстадії цивільного судочинства.
19. Назвіть джерела цивільного процесуального права.

Тестові завдання:

1. Оберіть найбільш вдале визначення цивільного процесуального права:

- а) це галузь права, яка регулює процедуру реалізації майнових та особистих немайнових прав;
- б) це галузь права, що регулює суспільні відносини, що виникають при здійсненні правосуддя в цивільних справах;
- в) це галузь права, що регулює порядок пред'явлення та розгляду позовів з метою захисту порушених цивільних прав та охоронюваних законом інтересів;
- г) це галузь права, яка регулює порядок захисту прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів суспільних правовідносин.

2. До предмету цивільного процесуального права належать суспільні відносини, пов'язані з:

- а) нарахуванням пені за неналежне виконання зобов'язань;
- б) процедурою банкрутства юридичних осіб;
- в) відновленням прав на втрачені цінні папери на пред'явника;
- г) процедурою скасування незаконних рішень органів державної влади.

3. Метод цивільного процесуального права характеризується:

- а) підпорядкованістю учасників процесу один одному;
- б) наявністю прав у позивача і обов'язків у відповідача;
- в) формальністю судового процесу;
- г) всі варіанти вірні.

4. У порядку цивільного судочинства суди розглядають справи що виникають з:

- а) цивільних відносин;
- б) житлових відносин;
- в) сімейних відносин;
- г) все вище зазначене.

5. Цивільне судочинство складається з:

- а) наказного, позовного та окремого провадження;
- б) наказного, позовного, заочного та окремого провадження;
- в) наказного, позовного та заочного провадження;
- г) апеляційного, касаційного провадження.

6. Не є видом цивільного судочинства:

- а) позовне провадження;
- б) касаційне провадження;
- в) окреме провадження;
- г) наказне провадження.

7. Не є стадією цивільного судочинства:

- а) апеляційне провадження;
- б) касаційне провадження;
- в) заочне провадження;
- г) провадження у суді першої інстанції.

8. На якій стадії цивільного судочинства здійснюється перегляд судових рішень, що не набрали законної сили:

- а) апеляційного провадження;
- б) касаційного провадження;
- в) провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами;
- г) виконавчого провадження.

9. Джерелом цивільного процесуального права є:

- а) Цивільний кодекс України;
- б) Цивільний процесуальний кодекс України;
- в) Сімейний кодекс України;
- г) все вище зазначене.

10. Дія цивільних процесуальних норм за колом осіб поширюється на права, свободи та інтереси:

- а) лише фізичних осіб;
- б) фізичних та юридичних осіб;
- в) фізичних, юридичних осіб, державні та суспільні;
- г) лише державні інтереси.

Практичні завдання:

Задача № 1

Іванова звернулася до місцевого суду м. Одеси з позовом до кондитерської фабрики «Люкс» про визнання необґрунтованою відмову у прийнятті на роботу та відшкодування моральної шкоди. Свій позов Іванова аргументувала тим, що причиною відмови стала давня неприязнь між нею та теперішнім керівництвом фабрики.

Чи підвідомчий цей спір районному суду? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Мірошніченко, пенсіонер за віком, звернувся до територіального органу Пенсійного фонду з вимогою перерахунку його трудового стажу та відповідного збільшення розміру пенсії. За результатами звернення пенсіонеру було відмовлено у збільшенні розміру пенсійних виплат.

Мірошніченко звернувся до адвоката, який порадив йому захищати свої порушені права в судовому порядку шляхом подання позову до районного суду.

Дайте правову оцінку даній ситуації.

Задача № 3

Визначте вид цивільного судочинства при розгляді наступних категорій цивільних справ:

- 1) визнання недійсним договору купівлі-продажу;
- 2) визнання громадянина Власова безвісно відсутнім;
- 3) позбавлення громадянина Ляшенко батьківських прав;
- 4) стягнення з громадянки Сидорової заборгованості по оплаті за житлово-комунальні послуги;
- 5) розірвання шлюбу;
- 6) стягнення боргу у сумі 1000 грн. з громадянина Омельчука;
- 7) підтвердження факту родинних відносин між Токаренко та Гладких.

Задача № 4

У Малиновському районному суді м. Одеси розглядалася справа про поділ спільного майна подружжя Шевченків. За результатами розгляду справи автомобіль марки «MAZDA», 2005 року випуску, вартістю 84 тис. грн., був присуджений дружині. Колишній чоловік вирішив оскаржити дане судове рішення, оскільки, з його слів, саме він здійснював купівлю даного автомобіля.

На якій стадії цивільного судочинства можна оскаржити рішення місцевого суду?

Задача № 5

Шлюб між Стаховським та Стаховською був укладений в 2001 р. У 2005 р. чоловіку стало відомо, що його дружина на момент укладення їхнього шлюбу перебувала в зареєстрованому шлюбі з Сидоровим. Він вирішив подати позов до суду про визнання їхнього шлюбу недійсним.

Норми якого законодавчого акта будуть діяти в даному разі? Розкрийте питання дії норм цивільного процесуального законодавства у часі.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права

Методичні вказівки

Курсантам слід уявити поняття правових принципів. У теорії права немає єдності в розумінні даної категорії. Тому принципи цивільного процесуального права розглядають як: основні засади організації і діяльності суду; основні положення даної галузі права, які відображають її специфіку і зміст; засади побудови процесу в цілому і всієї системи цивільних процесуальних дій і відносин відповідно до завдань правосуддя; правові погляди народу на завдання і засоби діяльності суду по розгляду і вирішенню цивільних справ тощо.

Окрему увагу слід звернути на значення принципів цивільного процесуального права, що є важливими як для нормотворчої так і правозастосовчої діяльності.

Для виявлення специфічних властивостей принципів їх прийнято класифікувати на групи за різними ознаками. Зокрема, за змістом та сферою поширення; за формою нормативного закріплення; за роллю в регулюванні процесуально-правового становища суб'єктів правовідносин; за предметом регулювання тощо.

Основні принципи цивільного процесуального права закріплені в Конституції України та законодавстві України про судочинство. Особливу увагу слід приділити таким принципам цивільного процесу, як територіальність, спеціалізація та інстанційність побудови системи судів загальної юрисдикції; участь народу в здійсненні правосуддя через народних засідателів; рівність усіх учасників процесу перед законом і судом; гласність судового процесу; державна мова судочинства.

Слід звернути увагу на появу таких принципів як: неможливість процесуального сумісництва; публічність; участь народу в здійсненні правосуддя через народних засідателів; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду та визначити перспективи їх розвитку та функціонування.

Цікавим буде порівняння позиції вчених-процесуалістів щодо розкриття змісту окремих принципів, їх класифікації.

Контрольні питання:

1. В чому полягає суть принципів цивільного процесуального права?
2. Розкрийте значення принципів цивільного процесуального права.
3. Визначте характерні особливості принципів цивільного процесуального права.
4. Визначте систему принципів цивільного процесуального права.
5. За якими критеріями здійснюється класифікація принципів цивільного процесуального права?
6. Назвіть конституційні принципи цивільного процесуального права.
7. Які принципи цивільного процесуального права закріплені законодавством про цивільне судочинство?
8. Розкрийте зміст принципу верховенства права у цивільному процесі.
9. Розкрийте зміст принципу здійснення правосуддя виключно судами.
10. Розкрийте зміст принципу незалежності суддів та підкорення їх лише закону.
11. Розкрийте зміст принципу гласності та відкритості судового розгляду з посиланнями на відповідні норми ЦПК.
12. Розкрийте зміст принципу диспозитивності з посиланнями на відповідні норми ЦПК.
13. Розкрийте зміст принципу безпосередності судового розгляду з посиланнями на відповідні норми ЦПК.
14. Розкрийте зміст принципу процесуальної рівності сторін з посиланнями на відповідні норми ЦПК.

Тестові завдання:

1. Оберіть найбільш вдале визначення принципів цивільного процесуального права:

- а) основні засади організації та діяльності суду;
- б) керівні положення даної галузі права;
- в) основні ідеї, положення, керівні засади з питань здійснення правосуддя у цивільних справах;
- г) порядок діяльності суду.

2. Принципами цивільного процесуального права є:

- а) гуманізм;
- б) здійснення правосуддя виключно судами;
- в) змагальності сторін;
- г) все вище зазначене.

3. Загальним принципом ЦПП є принцип:

- а) справедливості;
- б) змагальності сторін;
- в) обов'язковості судових рішень;
- г) диспозитивності цивільного судочинства.

4. Недопустимість примушення до пред'явлення позову є змістом принципу:

- а) здійснення правосуддя виключно судами;
- б) гласності цивільного судочинства;
- в) змагальності сторін;
- г) жодного з перерахованих.

5. Обов'язок сторін довести ті обставини, на які вони посилаються є змістом принципу:

- а) змагальності сторін;
- б) справедливості;
- в) обов'язковості судових рішень;
- г) диспозитивності цивільного судочинства.

6. Розгляд цивільних справ не інакше як за зверненнями фізичних та юридичних осіб є змістом принципу:

- а) здійснення правосуддя виключно судами;
- б) гласності цивільного судочинства;
- в) змагальності сторін;
- г) диспозитивності цивільного судочинства.

7. Вільне волевиявлення суб'єктів цивільно-процесуальних відносин є змістом принципу:

- а) здійснення правосуддя виключно судами;
- б) гласності цивільного судочинства;
- в) обов'язковості судових рішень;
- г) жодного з перерахованих.

8. Принцип неможливості процесуального сумісництва означає:

- а) учасники одного процесу не можуть перебувати більш як в одному процесуальному становищі;
- б) справа розглядається одним і тим самим складом суду;
- в) вільне волевиявлення суб'єктів цивільно-процесуальних відносин;
- г) сторони мають довести ті обставини на які посилаються.

9. Принцип безпосередності судового розгляду означає:

- а) суд під час розгляду справи повинен сам дослідити докази у справі;
- б) справа розглядається одним і тим самим складом суду;
- в) здійснення правосуддя виключно судами;
- г) відповіді а) та б).

10. Принцип раціональної процесуальної форми означає:

- а) стадійність цивільного процесу;
- б) диспозитивність процесу;
- в) встановленням процесуальних строків;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання:

Задача № 1

Апеляційний суд під головуванням судді Охрименка М.П. здійснював перегляд рішення суду першої інстанції. У судовому засіданні один із суддів захворів і головуєчий, щоб не відкладати слухання справи, замінив його іншим суддею, який перебував у залі судового засідання.

Чи мало місце порушення принципів цивільного процесу? Яких?

Задача № 2

При розгляді справи про розірвання шлюбу у місцевому суді позивачем Ключевим були надані в якості доказів його особисті листи та звукозапис його приватної розмови з відповідачкою Ключевою. Ключева звернулася до суду з клопотанням про розгляд справи у закритому судовому засіданні. Однак, позивач заперечував проти таких дій.

На початку судового розгляду суддя оголосив, що судовий розгляд проводитиметься у закритому судовому засіданні.

Чи правомірні дії суду? Чи порушуються тут принципи цивільного процесу?

Задача № 3

Приморським районним судом м. Одеси розглядалась цивільна справа за позовом Маніна до Сидоренко про витребування майна із незаконного чужого володіння. Під час судового розгляду Манін звернувся до суду з клопотанням ведення справи російською або англійською мовою, так як він не достатньо володів українською.

Чи підлягає клопотання позивача задоволенню? Чи будуть порушені принципи цивільного судочинства?

Задача № 4

За результатами розгляду цивільної справи про захист честі, гідності та ділової репутації Київським районним судом м. Одеси було ухвалено рішення суду на користь позивача Хустова. Відповідач Савченко звернувся до суду з клопотанням про нерозголошення інформації щодо результатів розгляду даної справи усім учасникам процесу окрім позивача.

Чи відповідає дана вимога принципам цивільного судочинства? Чи підлягає клопотання відповідача задоволенню?

Задача № 5

Під час розгляду цивільної справи про відшкодування моральної шкоди завданої незаконними діями органу прокуратури громадянину Чіпчеву суддя місцевого суду Вересов вимагав від позивача надання додаткових доказів перебування останнього на стаціонарному лікуванні в обласній лікарні м. Одеси та виписки з лікарняної книги про історію його хвороби.

Чи порушені в даному випадку принципи цивільного судочинства? Дайте правову оцінку ситуації.

Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини

Методичні вказівки

Вивчаючи поняття цивільних процесуальних правовідносин, курсантам, насамперед, слід звернутися до ознак, що їх характеризують. Цивільні процесуальні правовідносини завжди виникають між судом та іншими учасниками процесу; оформлюють поведінку учасників процесу, яка складається з приводу відправлення правосуддя у цивільних

справах; мають відносний характер, тобто визначений конкретний суб'єктивний склад правовідносин із чітким визначенням правового статусу кожного із них; виражаються у спеціальній, встановленій законом, цивільній процесуальній формі.

Виникнення цивільних процесуальних правовідносин пов'язують з наявністю комплексу обставин, без яких вони не відбудуться. Серед таких ознак традиційно виділяють: норми цивільного процесуального права, цивільну процесуальну правосуб'єктність та процесуальні юридичні факти.

Окрему увагу слід приділити характеристиці елементів цивільних процесуальних правовідносин, що традиційно складаються із суб'єкта, об'єкта та змісту.

Необхідно пам'ятати, що суб'єкти цивільно-процесуальних правовідносин наділені різними процесуальними правами та обов'язками, мають різну заінтересованість у справі тому їх поділяють на кілька груп: суд; особи, які беруть участь у справі; інші учасники цивільного процесу.

Особливу увагу, необхідно приділити з'ясуванню сутності таких понять як цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність. Цивільною процесуальною правоздатністю є здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи. Цивільна процесуальна дієздатність - це здатність особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді. За обсягом цивільної процесуальної дієздатності суб'єкти можуть розглядатися як такі, що наділені повною цивільною процесуальною дієздатністю, особи з частковою цивільною процесуальною дієздатністю та особи, що не мають цивільної процесуальної дієздатності.

Об'єкти цивільних процесуальних правовідносин – це те, з приводу чого дані правовідносини виникають. Це можуть бути різноманітні матеріальні і нематеріальні блага, що задовольняють потреби суб'єктів. Також існує точка зору, що об'єктом цивільних процесуальних правовідносин виступають дії суб'єктів правовідносин або процесуальна діяльність суду; також в якості об'єкта визначають інші матеріально-правові відносини, які захищаються судом.

Змістом цивільно – процесуальних правовідносин є юридично значуща поведінка їх учасників, а також цивільні процесуальні права та обов'язки учасників таких правовідносин, що можуть реалізуватися у сфері процесуальних дій.

Контрольні питання:

1. Розкрийте сутність цивільних процесуальних правовідносин.
2. Визначте характерні ознаки цивільних процесуальних правовідносин.
3. Що є передумовами виникнення цивільних процесуальних правовідносин?
4. Що є підставою виникнення цивільних процесуальних правовідносин?
5. Що таке цивільна процесуальна правосуб'єктність?
6. Визначте цивільну процесуальну правоздатність та дієздатність.
7. Як співвідноситься цивільна процесуальна правосуб'єктність фізичних та юридичних осіб?
8. Які особи мають повний обсяг цивільної процесуальної дієздатності?
8. Назвіть елементи цивільних процесуальних правовідносин.
9. Визначте суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікацію.
10. Що є об'єктом цивільних процесуальних правовідносин?
11. Розкрийте зміст цивільних процесуальних правовідносин.
12. Розмежуйте загальні та спеціальні права і обов'язки учасників цивільного процесу.
13. Наведіть приклади з посиланнями на відповідні норми ЦПК загальних та спеціальних прав учасників цивільного процесу.
14. Наведіть приклади з посиланнями на відповідні норми ЦПК загальних та спеціальних обов'язків учасників цивільного процесу.

Тестові завдання:

1. ***Передумовами виникнення цивільних процесуальних правовідносин є:***
 - а) норми цивільного процесуального права;
 - б) цивільна процесуальна правосуб'єктність;
 - в) процесуальні юридичні факти;
 - г) норми цивільного процесуального права та цивільна процесуальна правосуб'єктність.

2. Підставою виникнення цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) норми цивільного процесуального права;
- б) цивільна процесуальна правоздатність;
- в) процесуальні юридичні факти;
- г) цивільна процесуальна дієздатність.

3. Цивільні процесуальні відносини виникають і розвиваються:

- а) на імперативній основі;
- б) на диспозитивній основі;
- в) на публічній основі;
- г) на диспозитивній та публічній основі.

4. Елементами цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) суб'єкти та об'єкти правовідносин;
- б) суб'єкти, об'єкти та зміст правовідносин;
- в) права, обов'язки учасників процесу;
- г) дії учасників цивільного процесу.

5. Суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) суд;
- б) сторони;
- в) особи, які сприяють встановленню обставин у справі;
- г) всі вище зазначені.

6. Об'єктами цивільних процесуальних відносин є:

- а) матеріальні блага;
- б) не матеріальні блага;
- в) честь, гідність, ділова репутація;
- г) всі з перерахованих.

7. Обов'язковим учасником цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) суд;
- б) особи, які беруть участь у справі;
- в) особи, які сприяють встановленню обставин у справі;
- г) особи, які сприяють проведенню судового розгляду справи.

8. Повна цивільна процесуальна дієздатність фізичних осіб виникає:

- а) з 18 років;
- б) з 16 років;
- в) з 14 років;
- г) з народження.

9. Особами, які мають юридичну заінтересованість у справі є:

- а) суд;
- б) особи, які беруть участь у справі;
- в) особи, які сприяють встановленню обставин у справі;
- г) особи, які сприяють проведенню судового розгляду справи.

10. До спеціальних прав учасників цивільного процесу належить право:

- а) відмови від позову;
- б) заявляти відводи суду;
- в) заявляти клопотання;
- г) брати участь у судових засіданнях.

Практичні завдання:

Задача № 1

Громадянин Бендер звернувся до місцевого суду з позовною заявою про захист честі й гідності та вимагав спростування недостовірної інформації надрукованої у газеті «Станок» під назвою «Попал под лошадь», а також відшкодування моральної шкоди у розмірі 1 тис. грн.

За даною вимогою суд відкрив провадження по справі.

Визначте суб'єктів цивільних процесуальних правовідносини? З якого часу у відповідача виникають правовідносини із судом? Назвіть інших можливих суб'єктів цієї справи.

Задача № 2

Внаслідок нещасного випадку на виробництві було завдано шкоди здоров'ю слюсаря Лобенко. Лобенко, маючи намір звернутися до суду з позовною заявою, подав заяву про забезпечення доказів та просив суд з участю спеціаліста оглянути слюсарний станок та призначити експертизу його технічного стану. Своє клопотання Лобенко мотивував тим, що побоюється, що згодом несправності роботи станка мо-

жуть бути усунені заводом і він буде позбавлений можливості довести свої позовні вимоги.

Чи виникли в даному випадку цивільні процесуальні правовідносини? Які юридичні факти створюють цивільні процесуальні правовідносини? Які процесуальні дії має вчинити суд за заявою Лобенко?

Задача № 3

Громадянин Комаров звернувся до Суворовського районного суду м. Одеси з позовом про визнання договору дарування житлового будинку, складеного його батьком недійсним. В обґрунтування своїх позовних вимог позивач вказував, що батько перебуває на лікуванні у психіатричній лікарні та не може усвідомлювати значення своїх дій, чим і скористалася сестра позивача Мохіна. Відповідач проти позову заперечувала, вважаючи його безпідставним та звернулася з клопотанням залучення до участі у справі в якості третьої особи батька Комарова.

Суд у задоволенні клопотання відмовив.

Чи правомірні дії суду у даному випадку? Визначте учасників цивільного процесу.

Задача № 4

До Київського районного суду м. Одеси була подана позовна заява про вселення в житлове приміщення. Під час підготовки справи до судового розгляду було з'ясовано, що позивач Бойко є обмеженим у цивільній дієздатності внаслідок зловживання спиртними напоями. На цій підставі суд закрити провадження у справі, та пояснив, що Бойко не може виступати позивачем по справі.

Дайте правову оцінку діям суду?

Задача № 5

У наслідок поломки пристроїв водопровідної системи у житловому будинку по вул. Маяковського 12, було затоплено розташовану у цокольному поверсі художню майстерню громадянина Д. Беккера. Водою було пошкоджено приміщення майстерні та мистецькі роботи на суму 500 тис. грн. Потерпілий вирішив відшкодувати нанесені збитки за рахунок винних осіб.

Визначте суб'єктів процесуальних правовідносин у даній справі?

Тема 4. Суд як обов'язковий суб'єкт цивільного процесу

Методичні вказівки

Важливо пам'ятати, що суд є обов'язковим суб'єктом на всіх стадіях цивільного судочинства. Законодавство встановлює певні вимоги щодо соціальних та професійних якостей осіб, які обираються на посаду судді. Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Всі інші судді судів загальної юрисдикції обираються Верховною Радою України безстроково, в порядку встановленому законодавством України. Разом із професійними суддями до здійснення правосуддя в порядку цивільного судочинства у випадках прямо передбачених законом залучаються народні засідателі.

Окрему увагу слід зосередити на складі суду у цивільному судочинстві. Зокрема, цивільні справи у судах першої інстанції розглядаються суддею одноособово, а у випадках, встановлених ЦПК України, колегією у складі одного судді і двох народних засідателів. В вищестоящих інстанціях цивільні справи розглядаються судом колегіально.

Необхідно мати на увазі, що законодавством передбачено ряд підстав за яких суд підлягає відводу (самовідводу) та не може здійснювати розгляд справи. Крім того, до складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї або близькими родичами між собою. ЦПК України визначає вимоги, щодо недопустимості повторної участі судді у розгляді справи.

Контрольні питання:

1. Хто є обов'язковим учасником цивільних процесуальних правовідносин та яка його роль у цивільному процесі?
2. Яким вимогам має відповідати кандидат на посаду професійного судді?
3. В якому порядку і ким призначається та обирається суддя?
4. За яких підстав повноваження судді може бути припинено?
5. Якими правами та обов'язками наділені судді?
6. Визначте роль та місце народних засідателів у цивільному процесі.
7. Які особливості участі народних засідателів у з здійсненні цивільного судочинства?

8. Які справи цивільного процесу розглядають за участю народних засідателів?

9. У якому складі суду розглядаються справи у судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій?

10. В якому порядку вирішуються питання під час колегіального розгляду справи?

11. Визначте підстави для відводу (самовідводу) судді.

12. Які процесуальні наслідки відводу(самовідводу) судді?

13. Який процесуальний порядок заявлення відводу секретарю судового засідання, експерту, спеціалісту, перекладачу?

Тестові завдання:

1. Провадження у справі в суді першої інстанції здійснюється:

- а) районними судами;
- б) обласними судами;
- в) Верховним Судом України;
- г) Конституційним Судом України.

2. Який вид цивільного судочинства передбачає колегіальний розгляд справ у судах першої інстанції:

- а) наказне провадження;
- б) окреме провадження;
- в) позовне провадження;
- г) заочне провадження.

3. Колегіально у судах першої інстанції розглядають справи про:

- а) розлучення при наявності неповнолітньої дитини;
- б) оголошення фізичної особи померлою;
- в) витребування майна з чужого незаконного володіння;
- г) відшкодування моральної шкоди.

4. Які із зазначених категорій цивільних справ розглядаються за участі народних засідателів:

- а) визнання спадщини відумерлою;
- б) усиновлення;
- в) розірвання шлюбу;
- г) визнання правочину недійсним.

5. У якому складі суддів розглядаються цивільні справи у судах апеляційної інстанції:

- а) одноособово;
- б) двох суддів;
- в) трьох суддів;
- г) п'яти суддів.

6. Судом касаційної інстанції є:

- а) районний суд;
- б) обласний суд;
- в) Верховний Суд України;
- г) Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ.

7. Яким складом суду здійснюється розгляд цивільних справ за нововиявленими обставинами:

- а) одноособово;
- б) трьох суддів;
- в) п'яти суддів;
- г) тому самому складі, в якому судові рішення було ухвалено.

8. Підставою для відводу судді може бути:

- а) його пряма заінтересованість у результаті розгляду справи;
- б) його побічна заінтересованість у результаті розгляду справи;
- в) він є членом сім'ї сторони або інших осіб, які беруть участь у справі;
- г) у всіх зазначених випадках.

9. Чи можуть входити до складу суду особи, які є родичами між собою:

- а) так;
- б) ні;
- в) з дозволу головуючого;
- г) лише у визначених законом випадках.

10. Наслідками задоволення відводу судді (суддів) є:

- а) розгляд справи іншим суддею;
- б) передача справи до іншого суду;
- в) закриття провадження по справі;
- г) передача справи до третейського суду.

Практичні завдання:

Задача № 1

Суддя районного суду м. Одеси Самойлов одноособово розглядав цивільну справу про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним. В судовому засіданні позивач Карпукін заявив клопотання про відкладення розгляду справи на наступний день уже в колегіальному складі суду. В обґрунтування свого клопотання позивач посилався на те, що для нього рішення суду має виключне значення, а одному судді буде важко розібратися з обставинами даної справи.

Чи підлягає клопотання задоволенню? У яких випадках допускається колегіальний розгляд справи судом першої інстанції?

Задача № 2

Під час розгляду цивільної справи про стягнення боргу, відповідач Сивун подав до суду заяву про відвід секретаря судового засідання Загоруйко. Свою заяву Сивун аргументував тим, що останній є кумом позивача, а відповідно є заінтересованою особою. Суд у задоволенні заяви відмовив, пояснивши, що секретар судового засідання не підлягає відводу.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи підлягає заява Сивуна задоволенню?

Задача № 3

У місцевому суді розглядалася справа окремого провадження про визнання громадянина Степанченко недієздатною особою. У ході розгляду цивільної справи заявник Отімов звернувся до суду із заявою про відвід народних засідателів, що здійснювали розгляд даної справи, у зв'язку з їх малим досвідом та недостатньою кваліфікацією. Також Отімов вимагав, щоб справа була розглянута лише у складі професійних суддів.

Чи підлягають народні засідателі відводу? Яке рішення прийме суд за даною заявою?

Задача № 4

У процесі розгляду апеляційної скарги на рішення місцевого суду було з'ясовано, що суддя апеляційного суду Храмченко, який раніше працював у районному суді, брав участь у розгляд цієї ж самої справи в суді першої інстанції.

Визначте процесуальні наслідки повторної участі судді у розгляді цивільної справи.

Задача № 5

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа про позбавлення батьківських прав громадянина Болдіна. Мати Болдіна, що була залучена до процесу в якості третьої особи без самостійних вимог, звернулася до суду із заявою про відвід судді Юсупова. Суд у задоволенні заяви відмовив, пояснивши, що правом на заявлення відводу наділені лише сторони цивільного процесу.

Чи правомірною є така відмова? Дайте правову оцінку ситуації.

Тема 5. Сторони у цивільному процесі. Треті особи

Методичні вказівки

Вивчення теми слід розпочати із виділення ознак, що притаманні сторонам цивільного процесу. Сторонами у цивільному процесі визнають осіб матеріально-правовий спір між якими є предмет судового розгляду у порядку цивільного судочинства. Позивач – це особа, на захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів якої порушується цивільна справа. Відповідач – особа, яку притягують до відповіді у зв'язку із заявою позивача чи іншого ініціатора процесу про те, що порушуються, не визнаються або оспорюються права, свободи чи інтереси.

Окрему увагу слід зосередити на правах та обов'язках, якими наділені сторони цивільного судочинства. Згідно законодавства сторони мають рівні процесуальні права та обов'язки.

Слід пам'ятати, що цивільно-процесуальне законодавство передбачає можливість процесуальної співучасті, а саме участь кількох позивачів і (або) кількох відповідачів у одній і тій же цивільній справі.

У цивільному процесі також може мати місце процесуальне правонаступництво, що визначається як заміна відповідної сторони в спірному чи встановленому судом правовідношенні в разі її виходу з цивільної справи. Підставами процесуального правонаступництва є: смерть фізичної особи при правовідносинах, в яких допускається правонаступництво; припинення, реорганізація юридичної особи; заміна кредитора чи боржника у зобов'язанні, інші форми переходу прав та обов'язків від однієї особи до іншої.

Треті особи – це суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступили у цивільну справу після відкриття у ній проваджен-

ня для захисту своїх суб'єктивних прав чи охоронюваних законом інтересів, відмінних від прав і охоронюваних законом інтересів позивача та відповідача. Законодавство виділяє два види третіх осіб у цивільному процесі: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору; треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. При вивченні третіх осіб у цивільному процесі необхідно з'ясувати їх відмінні ознаки від сторін.

Контрольні питання:

1. Хто є сторонами у цивільному процесі?
2. Визначте характерні ознаки сторін у цивільному процесі.
3. Назвіть основні права та обов'язки сторін.
4. Що таке процесуальна співучасть? Які підстави участі у цивільному процесі кількох позивачів та (або) відповідачів?
5. Якими процесуальними правами та обов'язками наділені співучасники?
6. Здійсніть класифікацію процесуальної співучасті за різними критеріями.
7. Розкрийте сутність обов'язкової та факультативної співучасті.
8. Дайте поняття неналежної сторони у цивільному процесі.
9. Визначте умови та процесуальний порядок заміни неналежного відповідача.
10. Що таке процесуальне правонаступництво? Які підстави виникнення процесуального правонаступництва?
11. Який процесуальний порядок залучення до цивільного процесу правонаступника?
12. Здійсніть порівняльну характеристику процесуального правонаступництва та заміни неналежної сторони.
13. Визначте поняття та види третіх осіб у цивільному процесі.
14. Яка мета участі третіх осіб у цивільному процесі?
15. Який процесуальний порядок вступу третіх осіб у цивільний процес?
16. Поясніть відмінності між третіми особами, що заявляють самостійні вимоги щодо предмету спору, від третіх осіб, що не заявляють таких вимог.

Тестові завдання:

1. Особами, які мають юридичну заінтересованість у справі є:

- а) суд;
- б) особи, які беруть участь у справі;
- в) особи, які сприяють встановленню обставин у справі;
- г) особи, які сприяють проведенню судового розгляду справи.

2. У справах позовного провадження особами, які беруть участь у справі є:

- а) позивач та відповідач;
- б) позивач, відповідач та треті особи;
- в) позивач, відповідач, треті особи та їх представники;
- г) заявники та інші заінтересовані особи.

3. У справах наказного провадження особами, що беруть участь у справі є:

- а) позивач та відповідач;
- б) позивач, відповідач, треті особи та їх представники;
- в) заявники та інші заінтересовані особи;
- г) стягувач, боржник, їхні представники.

4. Хто може бути позивачем та відповідачем у суді:

- а) фізичні особи;
- б) юридичні особи;
- в) держава;
- г) варіанти а), б), в).

5. Процесуальна співучасть передбачає участь в одній і тій самій цивільній справі:

- а) кількох позивачів;
- б) кількох відповідачів;
- в) кількох позивачів та (або) кількох відповідачів;
- г) кількох суддів.

6. Яка із сторін у випадку її неналежності може бути замінена належною стороною:

- а) позивач;
- б) відповідач;
- в) позивач та відповідач;
- г) свідок.

7. Метою участі у цивільному процесі третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору є:

- а) захист своїх особистих прав, свобод чи інтересів;
- б) захист прав, свобод чи інтересів однієї із сторін;
- в) захист державних інтересів;
- г) захист інтересів громади.

8. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору залучаються до цивільного процесу шляхом:

- а) подання позовної заяви;
- б) подання заяви про допуск участі у справі;
- в) подання заяви про допуск участі у справі третьої особи позивачем чи відповідачем;
- г) всі відповіді правильні.

9. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору залучаються до цивільного процесу шляхом:

- а) подання позовної заяви;
- б) подання заяви про допуск участі у справі;
- в) подання заяви про допуск участі у справі третьої особи позивачем чи відповідачем;
- г) відповіді б) та в).

10. Процесуальне правонаступництво допускається у випадку:

- а) смерті фізичної особи;
- б) припинення юридичної особи;
- в) зміни кредитора чи боржника у зобов'язанні;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання:

Задача № 1

Під час розгляду справи про розірвання шлюбу між подружжям Воржових, позивачка заявила вимогу передати їй семирічного сина Матвія Воржова, що тимчасово проживав у матері її чоловіка Ганни Суслової.

Суд вирішив залучити Суслову до судового розгляду.

Визначте учасників цивільного судочинства.

Задача № 2

Трофимов звернувся з позовом до Дубенкова про витребування з чужого незаконного володіння велосипеда «*Author*». Під час проведення судових дебатів до канцелярії суду надійшла позовна заява Романова, який просив допустити його до участі у справі як третю особу, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. У позовній заяві він зазначав, що спірний велосипед належить саме йому, у свій час він надав його у користування відповідачу. Суддя допустив Романова до участі у справі як третю особу, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Чи правильні дії судді? Якими правами користуються треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору?

Задача № 3

У районному суді міста Одеси розглядалась справа за позовом Миколаєнко до Голубкова про визнання права власності на житловий будинок. Після початку судових дебатів до канцелярії суду надійшла заява Шкурко, який просив допустити його до участі у справі як третю особу без самостійних вимог, оскільки мав беззаперечні докази права власності відповідача на спірний будинок. Суд відмовив у прийнятті заяви Шкурко, постановивши про це ухвалу.

Чи є правомірними дії суду? Який процесуальний порядок вступу у справу третіх осіб без самостійних вимог?

Задача № 4

Водій підприємства «Кімс» Іванов під час керування автомобілем вчинив дорожню аварію, внаслідок чого було пошкоджено автомобіль, що належав громадянину Котову. Котов звернувся до суду з позовом до підприємства «Кімс» про компенсацію матеріальної шкоди.

Визначте учасників цивільного судочинства. В якості якого учасника процесу має виступати водій Іванов?

Задача № 5

Спортивний клуб «Форма» подав до суду позов про відшкодування збитків заподіяних малолітнім Федір Коробко за розбиті вікна. Відповідачем у позовній заяві був зазначений батько малолітнього. Однак, у ході судового засідання суд вирішив притягнути Федора до участі у справі як третю особу, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи є правомірними дії суду?

Тема 6. Представництво у цивільному процесі

Методичні вказівки

Однією з важливих гарантій реалізації громадянами права на судовий захист є можливість отримання правової допомоги. Цивільне процесуальне законодавство України надає право сторонам, третім особам, особам, які відповідно до закону захищають права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявникам та іншим заінтересованим особам в справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) брати участь у цивільній справі особисто або через представника. При цьому особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій самій справі представника.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на поняття процесуального представництва, що характеризується неоднозначністю правових поглядів.

Окремої уваги потребує визначення видів представництва у цивільному процесі. Зокрема, процесуальне представництво можна класифікувати за різними підставами: за ступенем обов'язковості (обов'язкове та факультативне); за підставами виникнення (договірне та законне); за ознаками особи, в інтересах якої здійснюється представництво (представництво фізичних осіб, представництво юридичних осіб, представництво держави); за ознаками осіб, які здійснюють процесуальне представництво (адвокатами, батьками, усиновлювачами, опікунами, піклувальниками, співучасниками, іншими фізичними особами) тощо.

Важливим питанням є визначення кола повноважень представника у суді та належне їх посвідчення. За загальним правилом представник може вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа. В той же час, повноваження представника можуть бути обмежені.

Контрольні питання:

1. Визначте поняття цивільного процесуального представництва.
2. Охарактеризуйте значення процесуального представництва.
3. Визначте відмінності представництва у суді від представництва у цивільних правовідносинах.
4. Здійсніть класифікацію процесуального представництва на основі різних критеріїв.

5. Назвіть осіб, які можуть виступати представниками в порядку цивільного судочинства.
6. Хто не може виконувати функції процесуального представника?
7. Визначте коло законних представників.
8. Якими документами можуть засвідчуватися повноваження представника у суді?
9. Окресліть коло повноважень процесуального представника.
10. Визначте підстави припинення процесуального представництва.
11. У яких справах цивільного процесу участь представника не допускається?

Тестові завдання:

1. Представництво у цивільному процесі це:

- а) діяльність, спрямована на надання організаційно-технічної допомоги суду;
- б) діяльність, спрямована на вирішення цивільної справи;
- в) здійснення однією особою, в межах наданих повноважень, процесуальної діяльності від імені та в інтересах іншої особи;
- г) діяльність, спрямована на захист власних прав та інтересів у суді.

2. Представників у цивільному процесі можуть мати:

- а) сторони;
- б) свідки;
- в) експерти;
- г) судді.

3. Представником може бути особа, яка досягла:

- а) 14 р.;
- б) 18 р.;
- в) 20 р.;
- г) 22 р.

4. Законними представниками у суді є:

- а) адвокати;
- б) керівники юридичних осіб;
- в) опікуни;
- г) прокурор.

5. Договірними представниками у суді є:

- а) адвокати;
- б) піклувальники;
- в) опікуни;
- г) прокурор.

6. За загальним правилом не може бути представником у суді:

- а) суддя;
- б) слідчий;
- в) секретар даного судового засідання;
- г) всі варіанти правильні.

7. Яким документом посвідчуються повноваження законного представника:

- а) довіреністю фізичної особи;
- б) довіреністю юридичної особи;
- в) статутом;
- г) свідоцтвом про народження дитини.

8. Інтереси особи, що визнана безвісно відсутньою у суді має захищати:

- а) прокурор;
- б) найближчий родич;
- в) будь-хто із рідні;
- г) опікун, призначений для опіки над її майном.

9. Документом, яким може посвідчуватися повноваження добровільного представника є:

- а) довіреність фізичної особи;
- б) свідоцтвом про народження дитини;
- в) рішення суду про призначення опікуном;
- г) рішення суду про призначення піклувальником.

10. Обмеження повноважень добровільного представника мають бути:

- а) застережені в поданні прокурора;
- б) застережені у рішенні органу опіки та піклування;
- в) застережені у рішенні суду;
- г) застережені у виданій йому довіреності.

Практичні завдання:

Задача № 1

Суворовським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за позовом Тимощенко до Борисова про визнання права власності на автомобіль. До судового засідання відповідач з'явився разом зі своїм представником Лихіним і заявив суду усне клопотання про допуск його до участі у справі, оскільки хворіє і не має можливості особисто брати участь у розгляді справи.

Суддя клопотання позивача задовольнив.

Чи відповідають дії судді чинному законодавству? Якими документами мають бути засвідчені повноваження представника?

Задача № 2

У справі про усиновлення двох малолітніх дітей громадянин Жарков видав довіреність на ведення справи адвокату Самойлову Ю.В., оскільки сам перебував у довгостроковому відраядженні за кордоном. Суд відмовив у допуску адвоката в якості представника та, не надаючи жодних пояснень, переніс розгляд справи.

Чи є правомірними дії судді? Дайте правову оцінку ситуації.

Задача № 3

У розгляді справи за позовом Бокова В.Ю. до Зуба М.І. про поділ земельної ділянки, що є їх спільною власністю, інтереси позивача представляв адвокат Алімов. Під час судового розгляду, в якому позивач був відсутній, Алімов від імені Бокова уклав мирову угоду з відповідачем, яка була затверджена судом.

Позивач подав апеляційну скаргу, зазначивши, що адвокат уклав мирову угоду всупереч його бажанню.

Чи обґрунтована апеляційна скарга позивача?

Задача № 4

Внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, що сталася під час відпочинку у літньому шкільному таборі, була завдана шкода здоров'ю малолітнього Микити. В інтересах Микити до суду була подана позовна заява завучем школи Івановою, що здійснювала керівництво літнім табором. Суд відкрив провадження по справі.

Чи допущені судом помилки? Визначте можливих учасників цивільних процесуальних правовідносин. Хто у суді представляє інтереси малолітніх осіб?

Задача № 5

У справі про визначення права власності на квартиру інтереси малолітнього Олега представляв його опікун Сидоров. Під час судового розгляду сторони вирішили укласти мирову угоду за якої квартира підлягала продажу. Суд постановив ухвалу про визнання мирової угоди та закриття провадження у справі.

Чи правомірними є дії суду? Між якими учасниками цивільного процесу може бути укладена мирова угода?

Тема 7. Органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб

Методичні вказівки

Слід пам'ятати, що у випадках, встановлених законом, до суду можуть звернутися органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні чи суспільні інтереси. До таких осіб належать: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи.

Органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні чи суспільні інтереси, можуть брати участь у цивільному судочинстві у кількох формах: ініціювання цивільного процесу (подання заяв, скарг) та надання висновків по справі. Крім того, законодавством передбачена їх обов'язкова участь по деяким категоріям цивільних справ та факультативна.

Окремої уваги заслуговує питання участі прокурора в цивільному процесі. Прокурор може вступити у справу на будь-якій стадії цивільного процесу, якщо цього вимагає захист конституційних прав громадян, інтересів держави та суспільства, і зобов'язаний своєчасно вжити передбачених законом заходів до усунення порушень закону, хоч би від кого вони виходили. При цьому необхідно вивчити не лише норми ЦПК України, присвячені участі прокурора в цивільній справі, але й відповідні норми Закону України «Про прокуратуру». Представницька функція прокуратури, закріплена в Конституції України, викликає ряд дискусій серед учених, що підлягає врахуванню.

Контрольні питання:

1. Яким органам та особам законом надано право захищати права свободи та інтереси інших осіб?
2. Які форми участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи й інтереси інших осіб?
3. Визначте процесуальне положення Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
4. У яких категоріях цивільних справ Уповноважений Верховної Ради з прав людини може звертатися до суду?
5. Визначте підстави та форми участі прокурора у цивільному процесі.
6. Визначте права та обов'язки прокурора у цивільному процесі.
7. Який процесуальний статус має прокурор у цивільному процесі?
8. Які підстави та форми участі у цивільному процесі мають органи державної влади та місцевого самоврядування?
9. Окресліть повноваження у цивільному процесі органу опіки та піклування.
10. Окресліть повноваження у цивільному процесі профспілок.
11. Визначте підстави та форми участі у цивільному процесі фізичних та юридичних осіб з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб.

Тестові завдання:

1. Які органи та особи у випадках, визначених законом, можуть ініціювати цивільний процес в інтересах інших осіб:

- а) прокурор;
- б) органи державної влади;
- в) органи місцевого самоврядування;
- г) всі варіанти правильні.

2. Формами участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права інших осіб є:

- а) звернення з позовною заявою;
- б) подання апеляційної скарги;
- в) дача висновку по справі;
- г) всі варіанти правильні.

3. Прокурор має право звернення з позовною заявою до суду:

- а) за ініціативи суду;
- б) за власної ініціативи;
- в) за домовленістю з позивачем;
- г) у випадках передбачених законом.

4. Який процесуальний статус може мати в цивільному процесі прокурор:

- а) особи, яка надає правову допомогу;
- б) представника;
- в) державного обвинувача;
- г) особи, якій за законом надано право захищати права інших осіб.

5. Чиї інтереси у суді може представляти Уповноважений Верховної Ради з прав людини:

- а) інтереси держави;
- б) інтереси юридичних осіб;
- в) інтереси громадян;
- г) всі варіанти правильні.

6. Хто із зазначених осіб має право вступу у справу на будь-якій стадії цивільного процесу:

- а) прокурор;
- б) органи державної влади;
- в) органи місцевого самоврядування;
- г) Уповноважений Верховної Ради з прав людини.

7. Участь прокурора є обов'язковою у справах про:

- а) розірвання шлюбу;
- б) примусове надання психіатричної допомоги;
- в) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- г) визнання спадщини відумерлою.

8. Підставою представництва інтересів громадян органами та особами, яким законом надано право захищати права інших осіб є:

- а) укладання між ними договору про правову допомогу;
- б) неспроможність громадянина з поважних причин самостійно захищати свої права;
- в) відсутність у громадянина інтересу до захисту власних прав;
- г) відсутність у громадянина знань, необхідних для захисту власних прав.

9. Надання висновків у справах про усиновлення є одним із завдань:

- а) Уповноваженого ВРУ з прав людини;
- б) прокурора;
- в) органів опіки та піклування;
- г) законних представників.

10. Участь органу опіки та піклування є обов'язковою у справах про:

- а) відшкодування моральної шкоди;
- б) визнання договору недійсним;
- в) розірвання шлюбу;
- г) позбавлення батьківських прав.

Практичні завдання:

Задача № 1

Помічник прокурора звернувся до суду із заявою про позбавлення батьківських прав Степаненко щодо її дочки, яка виховувалася у дитячому будинку. Суддя відмовив у відкритті провадження у справі на підставі того, що помічник прокурора не може бути позивачем, оскільки юридично не зацікавлений у результатах справи.

Чи правомірною є відмова суду? Якими повноваженнями наділений прокурор у цивільному процесі?

Задача № 2

Під час попереднього судового засідання у справі за позовом про розірвання шлюбу між подружжям Коробко та визначення місця проживання їх шестирічної дитини суд дійшов висновку про необхідність залучення до справи органу опіки та піклування з метою надання висновку у справі.

Чи є правомірними дії суду? Які форми участі зазначеного органу можливі у цивільному процесі?

Задача № 3

До Київського районного суду м. Одеси прокурором Громовим інтересах громадянина Сидоркіна була подана позовна заява до комунального підприємства. На судовий розгляд справи прокурор не з'явився, а в подальшому від позову відмовився.

Які процесуальні дії мають бути вчинені судом? Чи наділений прокурор правом відмови від позову?

Задача № 4

Автомеханіка Мащенко було звільнено з підприємства «Трансбуд» за появу на робочому місці в стані алкогольного сп'яніння та інші порушення трудової дисципліни. Вважаючи звільнення незаконним, Мащенко звернувся до профспілкового комітету за захистом свого порушеного права. Представник профспілкової організації звернувся до районного суду із заявою про поновлення Мащенко на роботу та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу.

Чи правомірними є дії профспілкової організації? Яке процесуальне становище профспілки у цій справі?

Задача № 5

Прокурор Петренко звернувся до суду з апеляційною скаргою на рішення місцевого суду про визнання права власності на частину житлового будинку. Обласний апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження на підставі того, що прокурор Петренко не приймав участі у розгляді справи у суді першої інстанції, а відповідно не наділений і правом апеляційного оскарження.

Чи є правомірною відмова суду апеляційної інстанції? Яке процесуальне становище прокурора у цивільному процесі?

Тема 8. Інші учасники цивільного процесу

Методичні вказівки

Вивчення даної теми доцільно розпочати із з'ясування кола інших учасників цивільного процесу та мети їх участі у цивільному судочинстві. Крім осіб, які беруть участь у справі, до судового процесу залучаються й інші учасники, зокрема: секретар судового засідання; судовий розпорядник; свідок; експерт; перекладач; спеціаліст; особа, яка надає правову допомогу. Метою участі названих осіб у цивільному судочинстві є сприяння правильному та своєчасному розгляду і вирішенню цивільних справ.

Слід звернути увагу на класифікацію інших учасників залежно від мети їх участі у цивільному процесі, а саме: це особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, помічник судді) та особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, особа, яка надає правову допомогу).

Необхідно проаналізувати правовий статус інших учасників цивільного процесу. При цьому слід керуватися не лише нормами ЦПК, але й рядом інших законодавчих актів (Законом України «Про судову експертизу», «Про правову допомогу», «Про судоустрій і статус судів»). Цікавим є питання визначення процесуального положення помічника судді як учасника цивільного судочинства.

Контрольні питання:

1. Визначте інших учасників цивільного процесу.
2. Хто належить до осіб, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу?
3. Хто належить до осіб, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті?
4. Окресліть коло прав та обов'язків секретаря судового засідання.
5. Визначте процесуальний статус помічника судді.
6. Дайте поняття свідка, визначте його права та обов'язки у цивільному процесі.
7. Хто не може бути свідком у цивільному процесі?
8. У яких випадках свідок може відмовитися від дачі показань?
9. Які особливості допиту малолітніх свідків?
10. Визначте основні та додаткові вимоги до особи експерта.
11. Назвіть умови, що виключають можливість участі особи у процесі як експерта.
12. Окресліть коло прав та обов'язків експерта.
13. Визначте особливості та форми участі спеціаліста у цивільному процесі.
14. Здійсніть порівняльний аналіз процесуального статусу експерта та спеціаліста.
15. Визначте особливості та види участі у цивільному процесі особи, що надає правову допомогу.
16. У яких випадках учасники цивільного процесу можуть скористатися послугами перекладача?
17. Якими правами та обов'язками наділений перекладач як учасник цивільного процесу?

Тестові завдання:

1. До інших учасників цивільного процесу не належить:

- а) представник позивача;

- б) перекладач;
- в) секретар судового засідання;
- г) судовий розпорядник.

2. Особою на яку покладено обов'язок здійснення судових викликів та повідомлень є:

- а) відповідач;
- б) суддя;
- в) секретар судового засідання;
- г) судовий розпорядник.

3. Особою на яку покладено обов'язок забезпечувати належний порядок у залі судового засідання є:

- а) суддя;
- б) помічник судді;
- в) секретар судового засідання;
- г) судовий розпорядник.

4. Особою на яку покладено обов'язок дослідження матеріальних об'єктів, що містять інформацію про обставини справи та надати відповідний висновок є:

- а) експерт;
- б) спеціаліст;
- в) секретар судового засідання;
- г) судовий розпорядник.

5. Особою, що володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів у цивільному процесі є:

- а) експерт;
- б) спеціаліст;
- в) перекладач;
- г) помічник судді.

6. В будь-якому випадку не підлягає допиту у якості свідка:

- а) малолітня особа;
- б) неповнолітня особа;
- в) недієздатна особа;
- г) позивач.

7. Свідок може відмовитися від давання показань про відомості:

- а) стосовно себе;
- б) стосовно своїх рідних;

- в) стосовно членів своєї сім'ї;
- г) всі відповіді правильні.

8. Хто із зазначених осіб не попереджається про кримінальну відповідальність за порушення процесуальних обов'язків :

- а) спеціаліст;
- б) експерт;
- в) свідок;
- г) перекладач.

9. Визначте форми участі спеціаліста у цивільному процесі:

- а) правова допомога;
- б) допомога технічного характеру;
- в) дача висновку по справі;
- г) здійснення перекладу з іноземної мови.

10. Особа, що надає правову допомогу може здійснювати:

- а) складання заяв та скарг;
- б) консультації з правових питань;
- в) медіація;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання:

Задача № 1

Приморським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за позовом громадянки Трошкіної до громадянина Суркова про визнання батьківства. У ході розгляду цивільної справи була призначена генетична експертиза та залучено в якості експерта лікаря міської лікарні Ляхова. У встановлені строки експерт не зміг надати необхідного висновку, пояснивши про неможливість проведення ним експертизи через відсутність необхідного медичного обладнання.

Дайте правову оцінку ситуації. Яким вимогам має відповідати особа експерта? Якими правами та обов'язками наділений експерт?

Задача № 2

У справі за позовом Антохіна до Сулимова про відшкодування шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, суд у яко-

сті свідків залучив двох дітей Антохіна: восьмирічного Сергія та десятирічного Олега.

Чи були допущені процесуальні помилки? Чи допускається участь малолітніх осіб у якості свідків?

Задача № 3

У судові засідання в якості перекладача був викликаний громадянин Панін К.В. Останній за викликом суду не з'явився, та не надавши жодних пояснень, поїхав відпочивати на горнолижний курорт.

Чи передбачена в даному випадку відповідальність перекладача? Відповідь обґрунтуйте з посиланнями на норми чинного законодавства.

Задача № 4

У ході розгляду цивільної справи за позовом громадянки Самоїлової до підприємства «Арома» про поновлення на роботі та оплати за час вимушеного прогулу, позивачкою, в якості доказу, були надані документи бухгалтерської звітності. Суд, для належного з'ясування обставин справи, залучив до участі у процесі в якості спеціаліста свого знайомого бухгалтера Вайнера.

Чи має місце порушення норм чинного законодавства? Хто такий спеціаліст? Які форми участі спеціаліста у цивільному процесі?

Задача № 5

Громадянка Перова вирішила звернутися до суду за захистом свого порушеного права у питанні власності на нерухоме майно. Для складення позовної заяви вона звернулася до адвоката Травкіна, який надав їй юридичну консультацію та підготував необхідні процесуальні документи.

Чи є адвокат Травкін учасником цивільного процесу? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на чинне законодавство.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 9. Підвідомчість та підсудність цивільних справ

Методичні вказівки

Важливою частиною опанування даної теми є з'ясування поняття та видів цивільної юрисдикції. Під цивільною юрисдикцією розуміють компетенцію відповідних юрисдикційних органів і посадових осіб щодо розгляду і вирішення цивільних справ. Залежно від встановленої законом можливості розгляду й вирішення конкретної цивільної справи тільки одним юрисдикційним органом або кількома цивільну юрисдикцію поділяють на виключну, альтернативну, імперативну, змішану або за зв'язком справ.

Зміст цивільної юрисдикції суду визначають цивільно-процесуальні норми, що містяться в різних нормативно-правових актах. Компетенція суду щодо розгляду цивільних справ закріплюється нормах матеріального та процесуального права. Відповідно до ст. 15 ЦПК України суди розглядають в порядку цивільного судочинства справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства. Законом може бути передбачено розгляд також інших справ за правилами цивільного судочинства.

Окремим питанням є визначення підсудності цивільних справ. Підсудність — це властивість цивільних справ, за допомогою якої їх розгляд і вирішення віднесено законом до компетенції відповідного суду. Фахівці виділяють функціональну, родову та територіальну підсудність.

Функціональна підсудність визначає компетенцію окремих ланок судової системи України на підставі виконуваних ними функцій. Територіальна підсудність розподіляє компетенцію по розгляду і вирішенню цивільних справ між судами однієї ланки залежно від території, на яку поширюються їх повноваження.

Окрему увагу слід приділити питанням щодо наслідків порушення правил підсудності та передання справи на розгляд до іншого суду.

Контрольні питання:

1. Що розуміють під цивільною юрисдикцією?
2. Які категорії справ розглядають в порядку цивільного судочинства?
3. Як співвідносяться поняття «цивільна юрисдикція» та «підвідомчість цивільних справ»?
4. Які наслідки порушення правил підвідомчості цивільних справ?
5. Визначте види цивільної юрисдикції.
6. Розкрийте суть альтернативної цивільної юрисдикції.
7. Розкрийте суть виняткової цивільної юрисдикції.
8. Розкрийте суть умовної цивільної юрисдикції.
9. Що таке підсудність цивільних справ?
10. Як співвідносяться поняття «підвідомчість цивільних справ» та «підсудність цивільних справ»?
11. Які є види підсудності цивільних справ?
12. Які є види територіальної підсудності цивільних справ?
13. Що означає загальна територіальна підсудність?
14. У яких випадках може бути застосована альтернативна територіальна підсудність?
15. Розкрийте суть виключної територіальної підсудності.
16. Розкрийте суть підсудності за ухвалою суду.
17. Які правові наслідки порушення правил підсудності?
18. За яких умов суд передає справу на розгляд іншому суду?

Тестові завдання:

1. Цивільна юрисдикція це:

- а) компетенція відповідних юрисдикційних органів щодо розгляду цивільних справ;
- б) коло цивільних справ, що розглядаються судом в порядку цивільного судочинства;
- в) права та обов'язки, що покладаються на суд при вирішенні цивільних справ;
- г) всі відповіді правильні.

2. Органами, що наділені цивільною юрисдикцією є:

- а) органи місцевого самоврядування;
- б) суди загальної юрисдикції;
- в) нотаріус;
- г) всі відповіді правильні.

3. Підсудність це:

- а) коло цивільних справ, що розглядаються судом в порядку цивільного судочинства;
- б) властивість цивільних справ, за допомогою якої їх розгляд та вирішення віднесено до компетенції відповідного суду;
- в) компетенція відповідних юрисдикційних органів щодо розгляду цивільних справ;
- г) всі відповіді правильні.

4. Підсудність, що розподіляє компетенцію щодо розгляду цивільних справ між судами однієї ланки залежно від території, на яку поширюються їх повноваження:

- а) функціональна;
- б) родова;
- в) територіальна;
- г) одноособова.

5. Загальною територіальною підсудністю вважається підсудність:

- а) за місцем проживання позивача;
- б) за місцем проживання відповідача;
- в) за місцем проживання свідків;
- г) за місцем проживання будь-кого з учасників процесу.

6. Підсудність цивільних справ, у яких однією із сторін є суддя цього суду визначається:

- а) ухвалою судді суду вищої інстанції;
- б) за загальними правилами цивільного судочинства;
- в) за місцем проживання відповідача;
- г) розпорядженням начальника управління юстиції.

7. Виключну підсудність мають позови:

- а) пасажирів до перевізників з приводу договорів перевезення;
- б) про відшкодування збитків, завданих зіткненням суден;
- в) про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню;
- г) до відповідача, місце проживання якого не відоме.

8. Підсудність цивільних справ за вибором позивача допускається у позовах:

- а) про розірвання шлюбу;
- б) про стягнення аліментів;
- в) про повернення боргу;
- г) з приводу нерухомого майна.

9. Наслідками порушення правил підсудності є:

- а) залишення позовної заяви без руху;
- б) повернення позовної заяви позивачеві;
- в) відмова у відкритті провадження;
- г) направлення суддею позовної заяви до належного суду.

10. Зустрічний позов, незалежно від його підсудності, пред'являється:

- а) за місцем проживання позивача;
- б) за місцем проживання відповідача;
- в) за місцем розгляду первісного позову;
- г) за вибором відповідача.

Практичні завдання:

Задача № 1

До суду Суворовського районного суду м. Одеси із спільною заявою про розірвання шлюбу звернулося подружжя Конопльових. У заяві було зазначено, що сторони досягли згоди щодо розподілу майна та місця проживання їх неповнолітнього сина Івана.

Суддя відмовив у відкритті провадження у справі, пояснивши, що за відсутності майнових спорів розірвання шлюбу може бути здійснено органом РАЦСу.

Визначте правомірність дій суду. Чи може шлюб бути розірваний за спільною заявою подружжя у судовому порядку?

Задача № 2

Прокурор Захаров звернувся до Київського районного суду м. Одеси з позовною заявою в інтересах малолітньої Івлєвої до її батька про позбавлення його батьківських прав та стягнення аліментів. Суддя Київського районного суду м. Одеси повернув позовну заяву прокурору у зв'язку з тим, що остання не підсудна даному суду, оскільки від-

повідач зареєстрований та проживає на території Малиновського району м. Одеси.

Чи правомірними є дії судді? Який вид підсудності має застосовуватися до даної цивільної справи?

Задача № 3

Громадянин Буряк звернувся до місцевого суду із позовною заявою про скасування наказу про накладення на нього дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення премії за появу на роботі у нетверезому стані. Суд у відкритті провадження позивачу відмовив, пояснивши, що у відповідності до норм трудового законодавства первинним органом з розгляду трудових спорів є комісія з трудових спорів до якої Буряк і має звертатись.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи підвідомча дана справа суду?

Задача № 4

Визначте вид територіальної підсудності на наступними вимогами:

- а) Миколайко до Ушинського про визнання батьківства;
- б) Абдулової до підприємства «Зоря» про поновлення на роботі;
- б) Магомаєва до Магомаєвої про розірвання шлюбу;
- г) Бортєва про усиновлення дівчинки Марійки;
- д) Іщенко до свого рідного брата про визнання права власності на житловий будинок.

Задача № 5

Громова звернулася до місцевого суду з позовом до приватного підприємства «Ятрань» про поновлення на роботі та компенсації моральної шкоди за незаконне звільнення. Суддя надіслав позовну заяву за юридичною адресою відповідача, вказавши на те, що позовна заява була подана з порушенням правил про підсудність.

Чи правильні дії суду? Про який вид підсудності в даному випадку йде мова?

Тема 10. Цивільні процесуальні строки

Методичні вказівки

Розгляд даної теми слід розпочати із розкриття поняття та значення процесуальних строків. Слід пам'ятати, що процесуальний строк – це період у часі, встановлений законом або судом, впродовж якого може або повинна бути вчинена певна процесуальна дія.

Важливим питанням є визначення видів процесуальних строків за різними критеріями класифікації. У теорії цивільного процесу строки поділяють: залежно від способу встановлення (строки встановлені законом або судом); залежно від суб'єктів, яким вони адресовані; за чіткістю визначення (абсолютно визначені, відносно визначені, не визначені); залежно від тривалості.

Слід звернути увагу на визначені законом правила обчислення, перебігу та закінчення процесуальних строків. Всі строки у цивільному процесі обчислюються роками, місяцями і днями. Процесуальні строки також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати. Перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок. Строк, обчислюваний роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року строку. Строк, обчислюваний місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця строку. Слід також мати на увазі, що законодавством передбачено зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення процесуальних строків, розкрийте їх значення.
2. Які види процесуальних строків? Здійсніть їх класифікацію та дайте характеристику.
3. Наведіть приклади процесуальних строків встановлених законодавством.
4. Наведіть приклади процесуальних строків, що встановлюються судом.
5. Який порядок обчислення процесуальних строків?
6. Який порядок перебігу процесуальних строків?
7. Який механізм обчислення закінчення процесуальних строків?
8. Якими є наслідки пропуску процесуальних строків?
9. Який порядок поновлення та продовження процесуальних строків?

Тестові завдання:

1. Процесуальний строк це:

- а) проміжок часу, протягом якого особа може звернутися до суду за захистом порушених прав;
- б) проміжок часу, протягом якого повинні або мають право бути вчинені відповідні процесуальні дії;
- в) проміжок часу, протягом якого сторони мають виконати взяті на себе зобов'язання;
- г) жодний варіант не вірний.

2. Чим обчислюються процесуальні строки:

- а) роками;
- б) місяцями;
- в) днями;
- г) всі варіанти відповідей.

3. Строки, які передбачені в цивільному процесуальному законодавстві:

- а) визначені судом;
- б) розумні;
- в) встановлені законом;
- г) безапеляційні.

4. Вкажіть процесуальний строк, встановлений законом:

- а) строк для подання доказів по справі;
- б) строк розгляду справи по суті;
- в) строк відкладання розгляду справи;
- г) строк зупинення розгляду справи.

5. Строки, які встановлюють конкретні часові проміжки:

- а) абсолютно визначені;
- б) розумні;
- в) відносно визначені;
- г) альтернативні.

6. Строки, які мають прив'язку до певної події, що неминуче має наступити:

- а) абсолютно визначені;
- б) розумні;
- в) відносно визначені;
- г) альтернативні.

7. У разі зупинення провадження у справі процесуальні строки:

- а) продовжуються;
- б) зупиняються;
- в) поновлюються;
- г) визначаються суддею.

8. Наслідком пропуску процесуального строку є:

- а) втрата права на вчинення процесуальних дій;
- б) накладення на особу штрафних санкцій;
- в) застосування заходів процесуального примусу;
- г) жодних несприятливих наслідків.

9. Наслідком поновлення процесуального строку є:

- а) надання суб'єкту додаткового часу, необхідного для вчинення процесуальної дії;
- б) звільнення суб'єкта від обов'язку вчинити процесуальну дію;
- в) повторне надання суб'єкту строку, встановленого законом, у повному обсязі;
- г) втрата суб'єктом права вчиняти процесуальну дію.

10. Строк не вважається пропущеним, якщо:

- а) до його закінчення відповідний документ здано на пошту;
- б) особа попередила суд про його пропуск;
- в) особа сплатила штраф;
- г) жоден варіант не вірний.

Практичні завдання:

Задача № 1

У березні 2013 р. громадянин Дуров звернувся до місцевого суду із позовом до Рябцевої про визнання договору дарування частини будинку недійсним. Рішенням місцевого суду м. Одеси від 13 травня 2013 р. у задоволенні позову Дурова було відмовлено.

13 червня 2013 р. позивач подав апеляційну скаргу на рішення суду. Ухвалою Апеляційного суду Одеської області подана апеляційна скарга на рішення суду була залишена без розгляду з посиланням на те, що скарга подана після закінчення строку апеляційного оскарження.

Чи правомірні дії апеляційного суду? Які правові наслідки пропущення процесуальних строків?

Задача № 2

Романюк подав до суду апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції про відмову у відкритті провадження по справі. Суд у прийнятті скарги відмовив, пояснивши, що останнім днем звернення зі скаргою був попередній день – неділя.

Чи відповідають дії суду нормам законодавства?

Задача № 3

За результатами розгляду цивільної справи про позбавлення батьківських прав подружжя Симоненків щодо їх малолітнього сина Федора, Приморський районний суд м. Одеси ухвалив відповідне рішення 8 квітня 2014 р. Подружжя, вважаючи рішення незаконним та недостатньо обґрунтованим, вирішило його оскаржити в апеляційному порядку.

Який останній день строку звернення з апеляційною скаргою? Який порядок перебігу процесуальних строків?

Задача № 4

10 травня 2013 р. до Приморського районного суду м. Одеси надійшла позовна заява про розірвання шлюбу між подружжям Сердюків. Суд призначив проведення попереднього судового засідання на 8 червня 2013 р.

Чи дотримані в даному випадку процесуальні строки?

Задача № 5

У березні 2014 р. Ізмайлов звернувся в суд із позовом до Калініна про визнання договору дарування частини будинку недійсним. Рішенням Київського районного суду м. Одеси у задоволені позову було відмовлено. У серпні 2014 р. Калінін вирішив звернутися до цього ж суду з заявою про перегляд справи за нововиявленими обставинами, що стали йому відомі у липні місяці.

Чи дотримані процесуальні строки звернення з відповідною заявою?

Тема 11. Судові витрати

Методичні вказівки

Розгляд даної теми слід розпочати із з'ясування суті судових витрат. Слід пам'ятати, що судові витрати – це грошові витрати, що несуть сторони, треті особи, заявники, інші заінтересовані особи за вчинення в їх інтересах цивільних процесуальних дій, пов'язаних із розглядом справи у порядку цивільного судочинства.

Судові витрати складаються з двох видів: судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справи.

Судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, а також за видачу судами документів і включається до складу судових витрат. До витрат, пов'язаних із розглядом справи належать витрати: на правову допомогу; сторін та їх представників, що пов'язані з явкою до суду; пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз; пов'язані з проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи; пов'язані з публікацією в пресі оголошення про виклик відповідача.

Окрему увагу слід зосередити на аналізі правових норм, які визначають розмір ставок, порядок сплати судового збору. В даному аспекті слід керуватися положеннями Закону України «Про судовий збір». Судовий збір справляється у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, - у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі. Ціна позову складається з грошової суми у гривнях, яка відображає заявлену грошову матеріально-правову вимогу позивача до відповідача.

Важливим є питання розподілу судових витрат між сторони. За загальним правилом сторони, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею та документально підтверджені судові витрати. Якщо позов задоволено частково, судові витрати присуджуються позивачеві пропорційно до розміру задоволених позовних вимог, а відповідачеві - пропорційно до тієї частини позовних вимог, у задоволенні якої позивачеві відмовлено.

Контрольні питання:

1. Що таке судові витрати та з чого вони складаються?
2. Що таке судовий збір? Від чого залежить його розмір?
3. Що є об'єктом справляння судового збору?
4. Наведіть приклади ставок судового збору.
5. У яких випадках особа звільняється від сплати судового збору?
6. Що таке ціна позову та яким чином вона обраховується?
7. Що належить до витрат пов'язаних із розглядом справи?
8. З чого складаються витрати сторін та їх представників, пов'язані з явкою до суду?
9. З чого складаються витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз?
10. З чого складаються витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням?
11. Що означає «відстрочка» та «розстрочка» судових витрат?
12. У яких випадках розмір судових витрат може бути зменшено?
13. Як розподіляються судові витрати між сторонами?
14. Яким чином розподіляються судові витрати у разі відмови від позову і укладення мирової угоди?

Тестові завдання:

1. Судові витрати це:

- а) грошові суми, що сплачують у встановлених законом випадках сторони цивільного процесу під час і у зв'язку із провадженням у відповідній цивільній справі;
- б) грошові суми, які сплачує відповідач позивачеві як компенсацію його порушених прав та інтересів;
- в) грошові витрати суду, як результат провадження у цивільній справі;
- г) жодний варіант не вірний.

2. Судові витрати включають в себе:

- а) судовий збір;
- б) судовий збір та оплата послуг адвоката;
- в) витрати пов'язані з розглядом справи;
- г) судовий збір та витрати пов'язані з розглядом справи.

3. Ставка судового збору може обраховуватися виходячи з розміру:

- а) неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- б) прожиткового мінімуму;
- в) мінімальної заробітної плати;
- г) середньої заробітної плати.

4. При поданні позовної заяви судовий збір сплачується:

- а) позивачем;
- б) відповідачем;
- в) сторонами пропорційно;
- г) представниками сторін.

5. Ціна позову це:

- а) вартісна величина матеріально-правової вимоги позивача до відповідача;
- б) розмір судового збору;
- в) затрати сторін на розгляд справи у суді;
- г) всі відповіді правильні.

6. Судовий збір не справляється за подання:

- а) позову про розірвання шлюбу;
- б) заяви про надання особі повної цивільної дієздатності;
- в) позову про захист права інтелектуальної власності;
- г) заяви про видачу судового наказу.

7. До витрат, пов'язаних з розглядом судової справи, належать:

- а) витрати на інформаційно-технічне забезпечення;
- б) судовий збір за подання апеляційної скарги;
- в) судовий збір за перегляд справи у зв'язку з нововиявленими обставинами;
- г) витрати на правову допомогу.

8. Розмір судового збору із позовів майнового характеру становить:

- а) 1 % ціни позову;
- б) 3 % ціни позову;
- в) 5 % ціни позову;
- г) 10 % ціни позову.

9. У позовах про безстрокові або довічні платежі ціна позову визначається сукупністю всіх платежів за:

- а) 1 місяць;
- б) 3 місяці;
- в) 6 місяців;
- г) 12 місяців.

10. У позовах про стягнення аліментів ціна позову визначається сукупністю всіх виплат, але більше ніж за:

- а) 3 місяці;
- б) 6 місяців;
- в) 1 рік;
- г) 3 роки.

Практичні завдання:

Задача № 1

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа про визнання батьківства та стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини. Відповідач Якименко В.П. від явки до суду ухилявся. Суд постановив ухвалу, якою оголосив розшук відповідача.

Чи є правомірними дії судді? Хто проводить розшук відповідача? Хто несе витрати на його розшук? Який розмір судового збору при зверненні до суду з заявою про стягнення аліментів?

Задача № 2

Пахомова звернулася з позовом до Київського районного суду м. Одеси про стягнення 20 тис. грн. боргу з її колишнього чоловіка. Під час попереднього судового засідання позивачка відмовилася від позову та звернулася з проханням про повернення їй суми сплаченого судового збору за подання позовної заяви.

Чи допускається повернення суми судового збору випадку відмови позивача від позову?

Задача № 3

Громадянка Івашева звернулася до юридичної консультації за відповідями на такі питання: чи потрібно сплачувати судовий збір за подання заяви про видачу судового наказу з вимогою про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини та які витрати вона може понести під час розгляду справи у суді?

Виступіть у ролі юрисконсульта.

Задача № 4

Єгорова звернулася до місцевого суду із заявою про видачу судового наказу з вимогою про повернення їй суми заборгованості по заробітній платі у розмірі 18 тис. грн. не виплаченої їй підприємством «Мінор» за минулий рік.

Суд, розглянувши матеріали справи та з'ясувавши наявність спірних правовідносин між підприємством та Єгоровою, відмовив у видачі судового наказу. Єгорова вирішила звернутись повторно до суду подавши позов з тією ж вимогою.

Чи підлягає сплаті судовий збір у разі подання позовної заяви після відмови у видачі судового наказу? Яким буде його розмір?

Задача № 5

Федотов звернувся до суду з позовом до власника приватного підприємства «Медфарм» Маркова про відшкодування матеріальної шкоди завданої в розмірі 50 тис. грн. і моральної шкоди в розмірі 5 тис. грн. Місцевий суд позовні вимоги Федотова задовольнив лише частково. На підставі рішення суду з відповідача слід було стягнути 30 тис. грн. матеріальної шкоди. В іншій частині суд відмовив у задоволенні позову.

Визначте які судові витрати були понесені сторонами у даній справі. Як буде визначатися розмір судового збору? Як будуть перерозподілені судові витрати за результатами розгляду справи?

Тема 12. Заходи процесуального примусу

Методичні вказівки

При вивченні теми слід з'ясувати поняття заходів процесуального примусу. Заходи процесуального примусу – це встановлені законом процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені в суді правило або протиправно перешкоджають здійснення цивільного судочинства. Метою застосування цивільно-процесуальних заходів примусу є припинення порушень процесуальних норм та забезпечення виконання окремими учасниками цивільного процесу своїх процесуальних обов'язків.

Надалі, вивчаючи заходи процесуального примусу, слід детально розглянути кожен захід процесуального примусу, що може бути за-

стосований до учасників цивільного процесу, підстави його застосування, а також порядок застосування заходів процесуального примусу.

До заходів процесуального примусу законодавець відносить: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід свідка.

Попередження полягає в наголошенні головуючим у судовому засіданні на факті порушення учасником процесу своїх обов'язків. Видалення із залу судового засідання – це позбавлення учасника процесу чи іншої особи, яка присутня у залі судового засідання, права бути присутньою на даному судовому засіданні. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом є заходом, що застосовується у випадку, коли судом згідно витребувані речові чи письмові докази, однак вони без поважних причин до суду не подані чи не повідомлено про причини їх неподання. Примусовий привід свідка полягає у примусовому доставленні свідка, що без поважних причин не з'явився в судові засідання або не повідомив про причини неявки, до зали судового засідання для давання ним показань.

Контрольні питання:

1. Визначте поняття заходів процесуального примусу та мету їх застосування.
2. Які види заходів процесуального примусу закріплені законодавством?
3. Який процесуальний порядок застосування видалення із залу судового засідання?
4. До кого із учасників цивільного процесу може бути застосовано видалення із залу судового засідання?
5. Який процесуальний порядок застосування тимчасового вилучення доказів для дослідження судом?
6. Який процесуальний порядок застосування примусового приводу свідка?
7. До яких осіб закон забороняє застосування процесуального примусу приводу до суду?
8. За яких умов ухвалу про привід свідка може бути не виконано?
9. Які правові наслідки застосування заходів процесуального примусу?
10. Чи допускається одночасне застосування заходів процесуального примусу та санкцій юридичної відповідальності?

Тестові завдання:

1. Заходи процесуального примусу це:

- а) окремий вид юридичної відповідальності за порушення норм ЦПК;
- б) процесуальні дії, що застосовуються до осіб, які порушують встановлені у суді правила;
- в) несприятливі наслідки, що настають для учасників цивільного процесу;
- г) всі варіанти правильні.

2. Право застосування заходів процесуального примусу належить:

- а) судовому розпоряднику;
- б) виключно суду;
- в) органам внутрішніх справ;
- г) державному виконавцю.

3. До заходів процесуального примусу не можна віднести:

- а) видалення із зали судового засідання;
- б) привід свідка;
- в) процесуальний штраф;
- г) попередження.

4. Підставами для видалення із зали судового засідання є:

- а) невиконання розпоряджень судді;
- б) порушення порядку в залі судового засідання;
- в) запізнення на судові засідання;
- г) повторне порушення порядку під час судового засідання.

5. Який із учасників цивільного процесу у разі його видалення із зали судового засідання підлягає заміні:

- а) свідок;
- б) експерт;
- в) спеціаліст;
- г) перекладач.

6. Привід, як захід процесуального примусу, може бути застосовано лише до:

- а) відповідача;
- б) експерта;
- в) свідка;
- г) спеціаліста.

7. Які особи не підлягають процесуальному приводу:

- а) малолітні;
- б) вагітні жінки;
- в) інваліди першої групи;
- г) всі з перерахованих.

8. Який орган виконує ухвалу про привід свідка:

- а) суд;
- б) нотаріус;
- в) органи внутрішніх справ;
- г) державний виконавець.

9. Що є підставою для застосування заходу примусу про тимчасове вилучення доказів для дослідження їх судом:

- а) неподанні доказів, витребуваних судом, без поважних причин;
- б) неподанні доказів, витребуваних судом, з поважних причин;
- в) відмова у поданні доказів;
- г) знищення доказів.

10. На який орган покладається обов'язок виконання ухвали про тимчасове вилучення доказів для дослідження їх судом:

- а) суд;
- б) нотаріус;
- в) органи внутрішніх справ;
- г) державний виконавець.

Практичні завдання:

Задача № 1

Під час судового засідання між позивачем Авдєєвим та представником відповідача адвокатом Сурко виникла суперечка, що перейшла у взаємні образи та бійку. Суд постановив ухвалу про видалення із

залу судового засідання представника відповідача Сурко, пояснивши, що до позивача такі заходи застосовані не можуть бути.

Чи були допущені судом помилки? Який порядок видалення із залу судового засідання? До якого виду відповідальності відноситься даний захід?

Задача № 2

У справі за позовом Туріна до Бойченко про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої залиттям квартири, у якості свідка був запрошений їх сусід Семенов. Під час судового засідання Семенов відмовився від дачі показань, пояснивши що має дружні стосунки з обома сторонами процесу.

Чи правомірною є відмова свідка від дачі показань? Який вид відповідальності передбачений для свідка у цивільному процесі?

Задача № 3

При розгляді справи про розподіл спадкового майна викликаний у судове засідання свідок Охтирко В.П. на судове засідання не з'явився та не повідомив про причини неявки. Суд виніс ухвалу про примусовий привід свідка та накладення на нього штрафу.

Чи правомірними є дії суду? Яку відповідальність несе в даному випадку свідок?

Задача № 4

Київським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа про поділ спільного майна подружжя Рильських. Позивачка Рильська у своїх вимогах посилалася на письмові докази належності їй побутової техніки, що знаходилися у матері її колишнього чоловіка Коваленко. На вимогу суду, щодо надання відповідних доказів відповідачем у розпорядження суду, відповіді від Коваленко так і не надійшло.

Які заходи процесуального примусу можуть бути застосовані судом за даних обставин? Який порядок їх застосування?

Задача № 5

Мистецтвознавець Бутнев, залучений до розгляду справи в якості спеціаліста, відмовився від явки до суду та наданні відповідної консультативної допомоги суду. Суд постановив ухвалу про примусовий привід Бутнева у судове засідання та притягнення його до кримінальної відповідальності за відмову від участі у процесі.

Чи правомірними є дії суду? Суб'єктом якої відповідальності може бути спеціаліст?

Тема 13. Докази і доказування у цивільному процесі

Методичні вказівки

За даною темою, перш за все, підлягають з'ясуванню поняття доказів, доказування, засобів доказування та їх співвідношення між собою, види доказів та засобів доказування, питання належності та допустимості доказів та їх оцінка судом.

Слід пам'ятати, що у відповідності до законодавства доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Процесуальною формою доказів є визначені цивільним процесуальним законом засоби доказування, в яких закріплюються фактичні дані, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи. Засобами доказування є пояснення сторін, третіх осіб, їх представників, допитаних як свідків; показання свідків; письмові докази; речові докази; зокрема звуко- і відеозаписи; висновки експертів.

Необхідно звернути увагу на класифікацію доказів за різними підставами: за характером зв'язку змісту доказів з фактами, що підлягають встановленню (прямі та непрямі докази); за способом утворення фактичних даних (первісні та похідні докази); за джерелом отримання фактичних даних (особисті докази, речові та змішані докази).

Важливим питанням є визначення предмета доказування в кожній цивільній справі та меж доказування. Слід також вивчити елементи процесу доказування та його етапи, особливу увагу приділити оцінці доказів, її критеріям, видам та змісту.

Доказування слід розглядати як процесуальну діяльність суду та інших учасників цивільного процесу, спрямовану на встановлення істини у конкретній цивільній справі і вирішення спору між сторонами. Предметом доказування є факти, що обґрунтовують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для вирішення справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. Процес доказування передбачає три етапи: збирання доказів; дослідження доказів; оцінка доказів.

Контрольні питання:

1. Що є доказами у справі?
2. Визначте види доказів та дайте їм характеристику.
3. Що є процесуальною формою доказів?
4. Розкрийте поняття належності та допустимості доказів.
5. Що таке доказування та які етапи процесу доказування?
6. Що є предметом доказування?
7. Які обставини не потребують доказування?
8. Які обставини вважаються загальновідомими та не потребують доказування?
9. Які факти вважаються преюдиціальними?
10. Розкрийте суть пояснень сторін, третіх осіб, їх представників як засобів доказування.
11. Розкрийте поняття показання свідків.
12. Що є письмовими доказами? Визначте їх ознаки.
13. Які особливості подання письмових доказів?
14. Розкрийте суть та особливості речових доказів.
15. Дайте поняття та визначте види експертизи.
16. Який процесуальний порядок призначення експертизи?
17. Охарактеризуйте висновок експерта як засіб доказування.
18. У яких випадках здійснюється забезпечення доказів?
19. Назвіть способи забезпечення доказів.

Тестові завдання:

1. Не є доказами у цивільному процесі:

- а) показання свідків;
- б) висновок спеціаліста;
- в) письмові докази;
- г) пояснення третіх осіб.

2. Речовим доказом у цивільному процесі може бути:

- а) договір;
- б) акт;
- в) довідка;
- г) магнітний носій інформації.

3. Не є доказом показання свідка:

- а) який не досяг 18 річного віку;
- б) який посилається на інформацію, відому йому від третіх осіб;
- в) який перебуває у близькій спорідненості до сторони процесу;
- г) який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.

4. Обов'язок доказування покладено на:

- а) суддю;
- б) сторони;
- в) свідків;
- г) прокурора.

5. Електронні носії інформації слід віднести до:

- а) речових доказів;
- б) письмових доказів;
- в) змішаних доказів;
- г) показань свідка.

6. Допустимість доказів це:

- а) прийняття судом лише тих доказів, які одержані у порядку, встановленому законом;
- б) можливість сторін подавати будь-які докази, які обґрунтовують їх доводи;
- в) безпосереднє дослідження судом доказів в судовому засіданні;
- г) прийняття судом лише письмових доказів.

7. Належність доказів це:

- а) прийняття судом лише тих доказів, які одержані у порядку, встановленому законом;
- б) прийняття судом доказів, що містять інформацію щодо предмета доказування;
- в) безпосереднє дослідження судом доказів в судовому засіданні;
- г) прийняття судом доказів, що за законом можуть підтверджуватись певними засобами доказування.

8. Підставою звільнення від доказування є:

- а) відмова позивача від позову;
- б) визнання позову відповідачем;
- в) укладання сторонами мирової угоди;
- г) визнання стороною обставин справи.

9. Способом забезпечення доказів є:

- а) допит свідка;
- б) призначення експертизи;
- в) огляд судом речових доказів;
- г) всі відповіді правильні.

10. У яких випадках призначення експертизи є обов'язковим:

- а) необхідності встановлення психічного стану особи;
- б) необхідності встановлення характеру і ступеню ушкодження здоров'я;
- в) має місце клопотання обох сторін;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання:

Задача № 1

Кравченко подав позов до Трипільського про стягнення боргу в сумі 20 тис. грн. за розпискою і, підтверджуючи свої вимоги, просив допитати в якості свідків своїх сусідів Васильченка та Мороза, які були присутні при укладанні договору позики і підписалися у розписці. Відповідач подав заперечення проти позову, посилаючись на те, що в присутності своєї жінки Трипільської повернув борг, однак документальних доказів не має.

Визначте, які факти входять до предмета доказування по цій справі. Вирішіть питання про належність і допустимість доказів у даній справі.

Задача № 2

До місцевого суду була подана позовна заява Марченко до колишнього чоловіка Самойлова про поділ майна придбаного за період їх спільного проживання. Одночасно із позовом Марченко подала заяву про необхідність негайного допиту свідка Костюка, який знаходився в лікарні у тяжкому стані та накладення арешту на окреме майно, що знаходиться у володінні Самолова.

Як повинен діяти суддя? Визначте підстави, засоби, порядок забезпечення доказів?

Задача № 3

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалась цивільна справа за позовом Дубова до Слинько про стягнення 50 тис. грн. за

договором позики. У судовому засіданні відповідач позову не визнав та повністю заперечував вимогу.

На підтвердження своїх вимог Дубов заявив клопотання, в якому просив заслухати в судовому засіданні таємно зроблений ним аудіозапис, із змісту якого можна зробити висновок про наявність договору позики і те, що Слинько визнавав наявність боргу.

Суд клопотання задовольнив.

Чи правильні дії суду?

Задача № 4

У суді розглядалася справа за позовом колишнього головного бухгалтера підприємства «Оріон» Павлюхіна В.І. про незаконне його звільнення за підстави невідповідності займаній посаді внаслідок недостатньої кваліфікації та поновлення на попередній посаді. В якості доказів, що підтверджують вимоги позивача, Павлюхін В.І. надав роз'яснення спеціаліста Калмацького М.А. по окремим даним бухгалтерської документації.

Чи є доказом роз'яснення спеціаліста? Які докази є належними по даній справі?

Задача № 5

У районному суді м. Одеси розглядалася справа за позовом громадянина Горіна про визнання громадянки Бугаєнко такою, що втратила право користування житловим приміщенням - квартирою по вул. Армійській, 35. Відповідачка заявила клопотання про допит в якості свідка свого родича громадянина Титаренка. Позивач категорично заперечував проти допиту заявленого свідка, оскільки вважав, що Титаренко психічно хвора людина, адже декілька років тому перебував на лікуванні у психіатричній лікарні.

Дайте правову оцінку ситуації.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3

Тема 14. Пред'явлення позову та відкриття провадження у справі

Методичні вказівки

Розгляд теми необхідно розпочати з аналізу основних наукових концепцій щодо визначення правової природи позову: моністичної, дуалістичної, процесуальної. Слід пам'ятати, що поняття позову є одним із найбільш спірних у правовій літературі. З урахуванням особливостей даної правової категорії його розглядають як належним чином оформлену вимогу про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових та інших правовідносин.

Окрему увагу необхідно звернути на співвідношенні таких понять як «позов», «право на позов», «позовна заява».

Необхідно з'ясувати основні елементи позову, що визначають його специфічні ознаки. Такими елементами є підстава позову, предмет позову та його зміст.

Слід детально розглянути класифікацію позовів за різними підставами. За способом процесуального захисту вони класифікуються на позови: про присудження, про визнання, перетворювальні. Важливе значення має також поділ позовів за характером спірного матеріального правовідношення на: цивільні, сімейні, трудові, земельні та житлові.

Також слід пам'ятати, що предметом судового розгляду може бути один позов або кілька. Об'єднання позовів дозволяє в одному провадженні розглядати кілька матеріально-правових вимог. Роз'єднання позовів застосовується тоді, коли в одному провадженні перебувають декілька позовів, якщо їх спільний розгляд ускладнює вирішення справи.

Важливою частиною опанування теми є розгляд питання щодо змін у позові, відмови від позову та визнання позову, а також укладення сторонами мирової угоди. Зокрема, позивач протягом усього розгляду справи має право змінити по суті підставу або предмет позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог. Відмова від позову передбачає одностороннє усне або письмове волевиявлення позивача в суді, спрямоване на відмову від судового захисту своєї вимоги. Визнання позову відповідачем є одностороннє усне або письмове волевиявлення відповідача, спрямоване на припинення спору з позивачем. Мирова

угода – це укладена між сторонами та визнана судом домовленість (договір) про припинення спору між сторонами шляхом взаємних поступок, яка стосується їхніх прав, обов'язків та предмета позову.

Особливу увагу необхідно приділити положенням ЦПК України щодо зустрічного позову та порядку його подачі, забезпеченню позову, видам та способам забезпечення позову.

Важливо засвоїти, що право на пред'явлення позову може бути здійснене тільки у порядку, встановленому законом. До такого порядку слід віднести: дотримання правил про підсудність; дієздатність позивача; дотримання належної форми позовної заяви.

Курсантам належним чином слід опрацювати процесуальні норми, що регламентують зміст та форму позовної заяви, а також процесуальний порядок відкриття провадження по справі.

Контрольні питання:

1. Що таке позов та з яких елементів він складається?
2. Визначте предмет, підставу та зміст позову.
3. Здійсніть класифікацію позовів за їх процесуальною метою.
4. За яких умов допускається об'єднання позовів?
5. В чому суть роз'єднання позовів?
6. Які зміни у позові допускаються?
7. Що таке відмова від позову та які її правові наслідки?
8. Що таке визнання позову та які його правові наслідки?
9. Розкрийте суть та процесуальний порядок укладення мирової угоди.
10. Що таке забезпечення позову, яка його мета?
11. Назвіть види забезпечення позову.
12. Який процесуальний порядок подання позовної заяви до суду?
13. Які вимоги до форми та змісту позовної заяви?
14. Які документи обов'язково додаються до позовної заяви?
15. За яких підстав позовна заява залишається без руху?
16. За яких підстав позовна заява повертається позивачу?
17. У яких випадках суддя відмовляє у відкритті провадження у справі?
19. Які умови та процесуальний порядок відкриття провадження у справі?
20. Які правові наслідки відкриття провадження у справі?

Тестові завдання:

1. Позов слід визначати як:

- а) належним чином оформлену матеріально-правову вимогу позивача до відповідача про захист порушених, невизнаних, оспорених прав, яка пред'являється через суд;
- б) вимогу позивача до суду про захист суб'єктивного права;
- в) засіб порушення діяльності суду;
- г) спосіб виконання судового рішення, постановленого по справі.

2. Підстава позову це:

- а) матеріально-правова вимога позивача до відповідача;
- б) юридичні факти, на основі яких позивач обґрунтовує свої вимоги;
- в) матеріальний об'єкт, для повернення якого позивач звернувся до суду;
- г) спосіб судового захисту порушених прав позивача.

3. Предмет позову це:

- а) матеріально-правова вимога позивача до відповідача;
- б) юридичні факти, на основі яких позивач обґрунтовує свої вимоги;
- в) матеріальний об'єкт, для повернення якого позивач звернувся до суду;
- г) спосіб судового захисту порушених прав позивача.

4. Позови в яких позивач просить суд зобов'язати відповідача здійснити певну дію є позовами про:

- а) визнання;
- б) присудження;
- в) перетворювальні;
- г) трудові.

5. Зміни у позові можуть торкатися:

- а) зміни позивача чи відповідача;
- б) зміни підстави або предмету позову;
- в) зміни способу судового захисту;
- г) зміни виду судочинства.

6. Підставою залишення позовної заяви без руху є:

- а) подання заяви недієздатною особою;
- б) не сплата позивачем судового збору;
- в) призов сторони до складу Збройних Сил України;
- г) смерть сторони у справі, що передбачає правонаступництво.

7. Підставою повернення позовної заяви суддею суду першої інстанції є:

- а) подання заяви недієздатною особою;
- б) не сплата позивачем судового збору;
- в) призов сторони до складу Збройних Сил України;
- г) смерть сторони у справі, що передбачає правонаступництво.

8. Суддя відмовляє у відкритті провадження у справі у випадку:

- а) подання заяви недієздатною особою;
- б) не сплати позивачем судового збору;
- в) смерті сторони у справі, що передбачає правонаступництво;
- г) смерті сторони у справі, що не передбачає правонаступництва.

9. Ухвалу про відкриття провадження у справі (відмову у відкритті провадження) суддя приймає у строк не пізніше:

- а) 3 днів з дня надходження позовної заяви;
- б) 5 днів з дня надходження позовної заяви;
- в) 7 днів з дня надходження позовної заяви;
- г) 10 днів з дня надходження позовної заяви.

10. Зустрічний позов відповідач має право пред'явити:

- а) до початку відкриття провадження у справі;
- б) до або під час попереднього судового розгляду;
- в) до початку розгляду справи по суті;
- г) на будь-якій стадії цивільного процесу.

Практичні завдання:

Задача № 1

Під час розгляду справи місцевим судом про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою позивач Семагін вирішив змінити підставу та предмет позову. Суд допустив змінений позов до розгляду.

Чи були допущені процесуальні помилки? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Макеєнко звернувся в суд з позовом до Сивун про повернення боргу за договором купівлі-продажу земельної ділянки у сумі 100 тис. грн. Під час судового розгляду позивач заявив клопотання про збільшення розміру позовних вимог ще на 20 тис. грн.

Суддя відмовив Макеєнко, мотивуючи це тим, що клопотання про збільшення розміру позовних вимог є не обґрунтованим, а також пояснив позивачу, що здійснювати своє право на збільшення чи зменшення розміру позовних вимог він може лише на стадії попереднього судового розгляду.

Дайте правову оцінку даній ситуації. До якого кола прав належить право позивача щодо зміни розміру позовних вимог?

Задача № 3

До Київського районного суду м. Одеси звернулася громадянка Трембус з позовом до підприємства «Будкін» про стягнення заборгованості по заробітній платі, компенсації за затримку розрахунків та стягнення моральної шкоди. При вирішенні питання щодо відкриття провадження у справі, суддею була постановлена ухвала про залишення позовної заяви без руху та надано позивачці строк для усунення недоліків. В обґрунтування зазначеної ухвали судом покладено той факт, що позивачкою не було додано до позовної заяви копій позовної заяви та усіх інших документів для відповідача.

Чи правильні дії суду?

Задача № 4

Громадянка Перова звернулася до районного суду м. Одеси з позовом до Ларіонова про стягнення боргу розміром 14 тис. грн. У судовому засіданні відповідач визнав позов повністю і запропонував передати позивачеві замість грошової суми фотокамеру “Sony” вартістю 16 тис. грн. Позивачка не заперечувала проти цього та на такий підставі сторони вирішили укласти мирову угоду.

Суддя, у провадженні якого знаходилася справа, відмовився визнати цю мирову угоду, оскільки вартість фотокамери перевищувала розмір боргу.

Чи правильно діяв суддя? Який принцип цивільного процесу порушено?

Задача № 5

У серпні 2014 р. до Суворовського районного суду м. Одеси була подана позовна заява Кузнецова до Кузнецової про втрату права користування житловим приміщенням. При вирішенні питання про відкриття провадження у справі суддею Нестеренко було з'ясовано, що за даною заявою уже відкрите провадження Малиновським районним судом м. Одеси. На цій підставі судом було постановлено ухвалу про повернення позовної заяви позивачу.

Чи правомірними є дії суду? Визначте та дайте характеристику підставам повернення позовної заяви.

Тема 15. Провадження у справі до судового розгляду

Методичні вказівки

Вивчення даної теми передбачає засвоєння курсантами правових норм, що регламентують процесуальні дії, що вчиняються учасниками цивільного процесу після відкриття провадження по справі.

Слід пам'ятати, що мета стадії провадження по справі до судового розгляду полягає у сприянні охороні прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом створення умов для забезпечення правильного та своєчасного вирішення справи й ухвалення законного та обґрунтованого рішення. Завданнями підготовки справи до судового розгляду є створення можливостей для врегулювання спору до судового розгляду, в тому числі примирення сторін; визначення характеру спірного правовідношення та матеріальної норми права, яка підлягає застосуванню; визначення предмета доказування, тобто фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи; визначення складу учасників процесу у справі, їх процесуального становища та способів забезпечення своєчасної явки цих суб'єктів у судові засідання; з'ясування кола доказів, необхідних для вирішення справи та забезпечення їх своєчасного надання.

Необхідно зосередити увагу на процесуальному порядку призначення та проведення попереднього судового засідання та змісті процесуальних дій суду та інших учасників процесу. Слід засвоїти, що попереднє судове засідання проводиться за загальними правилами, проте з певними особливостями, обумовленими специфікою цілей та завдань стадії підготовки. Для врегулювання спору до судового розгля-

ду на попередньому засіданні суд з'ясовує, чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає відповідач позов, чи не бажають сторони укласти мирову угоду або передати справу на розгляд третейського суду. Якщо спір не врегульовано, діяльність усіх учасників процесу в попередньому судовому засіданні спрямовується на створення умов для майбутнього правильного та швидкого розгляду і вирішення конкретної цивільної справи.

Контрольні питання:

1. Розкрийте суть провадження у справі до судового розгляду як підстади цивільного процесу.
2. Визначте мету та завдання провадження у справі до судового розгляду.
3. Чи є обов'язковим проведення попереднього судового засідання?
4. У які строки має бути призначене та проведене попереднє судове засідання?
5. Чи є обов'язковою участь сторін під час попереднього судового розгляду?
6. Які можливі варіанти примирення сторін можуть бути використані під час попереднього судового засідання?
7. Назвіть правові наслідки укладення мирової угоди між сторонами.
8. Назвіть правові наслідки передачі спору на розгляд до третейського суду.
9. Які процесуальні дії вчинюються під час провадження у справі до судового розгляду?
10. У які строки після закінчення підготовчих дій справа має бути призначена до розгляду?

Тестові завдання:

1. Процесуальним наслідком відкриття провадження у справі є:

- а) сторони набувають права на самозахист;
- б) сторони набувають статусу позивача та відповідача;
- в) сторони отримують право на правову допомогу;
- г) суд постановляє рішення по справі.

2. Попереднє судове засідання у суді першої інстанції проводиться у строк протягом:

- а) 3 днів з дня відкриття провадження у справі;
- б) 5 днів з дня відкриття провадження у справі;
- в) 10 днів з дня відкриття провадження у справі;
- г) 14 днів з дня відкриття провадження у справі.

3. Метою провадження у справі до судового розгляду є:

- а) вирішення справи по суті;
- б) врегулювання спору до судового розгляду;
- в) забезпечення правильного та швидкого вирішення справи;
- г) відповіді б) та в).

4. Формою досудового врегулювання спору у суді першої інстанції є:

- а) відмова позивача від позову;
- б) визнання відповідачем позову;
- в) укладання сторонами мирової угоди;
- г) всі з перерахованих.

5. Чи є проведення попереднього судового засідання обов'язковим:

- а) так у будь-якому випадку;
- б) лише на розсуд суду;
- в) лише у справах окремого провадження;
- г) лише у справах позовного провадження.

6. Які питання має вирішити суд під час попереднього судового розгляду:

- а) визначення складу осіб, що братимуть участь у справі;
- б) надання судових доручень щодо збирання доказів;
- в) вжиття заходів забезпечення позову;
- г) всі з перерахованих.

7. Після закінчення підготовчих дій суддя має призначити справу до розгляду у строк не пізніше:

- а) 5 днів;
- б) 7 днів;
- в) 10 днів;
- г) 14 днів.

8. Видом забезпечення позову є:

- а) допит свідка;
- б) огляд судом речових доказів;
- в) заборона вчиняти певні дії;
- г) призначення додаткової експертизи.

9. Спеціальним процесуальним засобом захисту інтересів відповідача від заявленого позову є:

- а) подання власних доказів;
- б) допомога адвоката;
- в) подання зустрічного позову;
- г) визнання позову.

10. Заперечення проти позову це:

- а) згода відповідача з матеріально-правовою вимогою позивача;
- б) самостійні вимоги відповідача до позивача звернені для спільного розгляду;
- в) пояснення відповідача, що спростовують вимогу позивача;
- г) взаємні поступки сторін.

Практичні завдання:

Задача № 1

20 квітня 2014 р. Шульженко звернулася до Приморського районного суду м. Одеси з позовною заявою про стягнення з громадянина Дмитренка заборгованості за договором оренди житлового приміщення. Суддя районного суду, розглянувши позовну заяву, 23 квітня 2014 р. виніс ухвалу про відкриття провадження у справі та призначив попередній судовий розгляд на 15 травня 2014 р.

Чи правомірні дії судді? У які строки призначається проведення попереднього судового засідання?

Задача № 2

До Київського районного суду м. Одеси надійшла позовна заява Савіцької до Савіцького про визначення місця проживання їх малолітньої доньки Олени.

Суддя своєю ухвалою відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивуючи тим, що позивач не вказав адреси відповідача та не сплатив судовий збір.

Чи правомірні дії судді? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3

15 жовтня 2010 р. суддя місцевого суду відкрив провадження у справі за позовною заявою Ярового до Устинова про стягнення неустойки за договором поставки. У попередньому судовому засіданні суддя переконав сторони закінчити спір, уклавши мирову угоду, та допоміг їм виробити його умови. Після цього він виніс ухвалу про визнання мирової угоди та закриття провадження у справі.

Чи правомірні дії судді? Чи входить до завдань провадження у справі до судового розгляду досягнення мирової угоди між сторонами?

Задача № 4

Пахомов звернувся до суду з позовною заявою про розірвання шлюбу з Пахомовою. Одержавши ухвалу про відкриття провадження у справі, відповідачка пред'явила зустрічний позов про розподіл спільного майна подружжя та стягнення аліментів на утримання їх дитини.

Які дії має вчинити суддя під час підготовки справи до судового розгляду?

Задача № 5

У квітні 2010 р. Хмаров звернувся до суду з позовом до Охріменка та Тимчука про відшкодування шкоди завданої, внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Під час проведення попереднього судового засідання спір врегульований не був і суддя призначив справу до розгляду.

Яким чином здійснюється призначення справи до розгляду? Протягом якого строку справа має бути призначена до розгляду?

Тема 16. Судовий розгляд цивільних справ

Методичні вказівки

Розгляд теми необхідно розпочати із з'ясування сутності та змісту стадії судового розгляду, співвідношення понять «судовий розгляд» та «судове засідання». Необхідно засвоїти, що судовий розгляд є основним етапом цивільного процесу, на якому здійснюється правильний і своєчасний розгляд цивільної справи по суті. У відповідності з ЦПК цивільні справи розглядаються та вирішуються судом першої інстанції протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкрит-

тя провадження у справі, а справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів – впродовж одного місяця.

За змістом судове засідання складається з декількох частин: підготовки; розгляду справи по суті; судових дебатів; ухвалення та проголошення рішення. Підготовча частина має попередньо-перевірочний характер і полягає в тому, що процесуальні дії суду та інших учасників процесу спрямовуються головним чином на визначення можливості розгляду справи по суті в конкретному судовому засіданні. Розгляд справи по суті передбачає з'ясування обставин справи та дослідження доказів, що підтверджують вимоги чи (та) заперечення сторін. Судові дебати – це частина судового засідання, в якій особи, які беруть участь у справі, у промовах підбивають підсумки своїх пояснень, дають оцінку дослідженим доказам, наводять власну точку зору щодо того, яким повинен бути результат розгляду та вирішення справи. Ухвалення та оголошення рішення суду – підсумкова частина судового засідання, в якій судом справа вирішується по суті та оголошується рішення.

Курсантам необхідно детально проаналізувати кожну частину судового засідання з використання ЦПК України.

Окремої уваги потребує з'ясування процесуальних дій суду у разі виникнення ускладнень у ході судового розгляду. Виділяють дві основні форми ускладнень цивільного судочинства, які, своєю чергою, поділено ще на кілька: тимчасове припинення провадження у справі; закінчення провадження без ухвалення рішення суду по справі. Тимчасове припинення провадження у справі полягає у тому, що процес у справі може продовжуватися після усунення перешкод, які стали підставою для припинення провадження і може мати форми: перерви в судовому засіданні, відкладення розгляду справи або зупинення провадження у справі. Закінчення провадження без ухвалення рішення суду по справі передбачає закриття провадження в цивільній справі та залишення заяви без розгляду.

Важливою частиною опанування теми є розгляд питання заочного розгляду справи. Необхідно з'ясувати сутність заочного провадження, його особливості та умови. Під заочним розглядом справи розуміють спрощене провадження у справі, під час якого суд ухвалює рішення на підставі наявних доказів за згодою позивача і при відсутності відповідача, належним чином проінформованого про час і місце судового засідання, якщо від нього не надійшло повідомлення про причини неявки або якщо зазначені відповідачем причини визнані неповажними. Умовами проведення заочного розгляду є: неявка відповідача; належ-

не його повідомлення; відсутність поважних причин неявки; згода позивача на заочне провадження. Окремо слід розглянути процесуальний порядок оскарження та скасування заочного рішення суду.

Контрольні питання:

1. Розкрийте суть поняття «судовий розгляд».
2. Назвіть процесуальні строки судового розгляду.
3. Назвіть етапи судового розгляду.
4. Які процесуальні дії має вчинити суд у підготовчій частині судового розгляду?
5. Які процесуальні наслідки неявки в судове засідання сторін?
6. Які процесуальні наслідки неявки в судове засідання свідків?
7. Які наслідки неповідомлення сторонами про зміну адреси проживання?
8. Яким учасникам судового розгляду може бути заявлено відвід?
9. В якому порядку можуть розглядатися клопотання сторін?
10. У якому порядку сторони та треті особи дають пояснення по справі?
11. Визначте процесуальний порядок допиту свідків (малолітніх свідків).
12. Які процесуальні особливості дослідження письмових та речових доказів?
13. У якому порядку проводяться судові дебати, чи обмежені вони у часі?
14. Що потрібно розуміти під таємницею нарадчої кімнати та які наслідки її порушення?
15. Які ускладнення можуть виникнути у ході судового розгляду?
16. Визначте підстави для відкладення розгляду справи.
17. Визначте підстави для зупинення розгляду справи.
18. Назвіть підстави та визначте правові наслідки закриття провадження у справі.
19. За яких підстав заява залишається без розгляду та які наслідки таких дій?
20. Що таке «заочний розгляд справи»?
21. Визначте мету та умови заочного розгляду справи.
22. Що слід розуміти під неявкою відповідача у судове засідання?
23. У яких випадках суд може визнати причини неявки в судове засідання неповажними?

24. Які особливості належного повідомлення відповідача про час та місце судового розгляду?
25. Визначте процесуальний порядок заочного розгляду справи.
26. Який порядок перегляду заочного рішення суду?
27. За яких обставин заочне рішення суду підлягає скасуванню?
28. Чи допускається оскарження заочного рішення суду в загальному порядку?
29. Який порядок набуття заочним рішенням законної сили?

Тестові завдання:

1. Загальний строк судового розгляду у суді першої інстанції складає:

- а) не більше 10 днів з дня відкриття провадження у справі;
- б) не більше 1 місяця з дня відкриття провадження у справі;
- в) не більше 2 місяців з дня відкриття провадження у справі;
- г) не більше 6 місяців з дня відкриття провадження у справі.

2. У виняткових випадках суд першої інстанції своєю ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більше як на:

- а) 15 днів;
- б) 1 місяць;
- в) 2 місяці;
- г) 3 місяці.

3. Розгляд справи по суті у суді першої інстанції розпочинається:

- а) оголошенням головуючим складу суду;
- б) доповіддю головуючого про зміст заявлених вимог;
- в) роз'ясненням учасникам їх прав та обов'язків;
- г) доповіддю секретаря про явку осіб.

4. Під час розгляду справи по суті першими мають дати пояснення:

- а) позивач та його представник;
- б) відповідач та його представник;
- в) треті особи з самостійними вимогами;
- г) особи, які звернулися до суду за захистом прав, свобод та інтересів інших осіб.

5. Судові дебати це:

- а) пояснення сторін;
- б) роз'яснення суду;
- в) покази свідків;
- г) промови осіб, які беруть участь у справі.

6. Заочний судовий розгляд допускається у випадках:

- а) неявки у судове засідання належно повідомленого позивача;
- б) неявки у судове засідання належно повідомленого відповідача;
- в) неявки у судове засідання належно повідомлених позивача та відповідача;
- г) неявки у судове засідання належно повідомленого свідка.

7. Заочне рішення суду може бути оскаржено:

- а) лише у загальному порядку;
- б) до суду який його ухвалив;
- в) у загальному порядку та до суду який його ухвалив;
- г) взагалі не підлягає оскарженню.

8. У яких випадках суд зобов'язаний відкласти розгляд справи:

- а) у разі неявки в судове засідання свідка;
- б) у разі неявки в судове засідання експерта;
- в) у разі неявки в судове засідання відповідача, про якого нема відомостей про вручення судової повістки;
- г) у всіх зазначених випадках.

9. Підставою обов'язкового зупинення провадження у справі є:

- а) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво;
- б) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництво;
- в) перебування сторони на строковій військовій службі;
- г) перебування сторони у службовому відрядженні.

10. Підставою закриття провадження у справі є:

- а) заяву було подано недієздатною особою;
- б) спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав розглядається в іншому суді;
- в) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво;
- г) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництво;

Практичні завдання:

Задача № 1

Мартінова звернулась до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу частини будинку, укладеного з недодержанням вимог закону про його нотаріальне посвідчення. Позивачка у зв'язку зі станом здоров'я в судове засідання не з'явилася та просила розглядати справу без її участі.

Суд розглянув справу та ухвалив заочне рішення.

Визначте правомірність дій суду. За яких умов допускається заочний розгляд справи?

Задача № 2

Громадянин Ярошук звернувся з позовом до районного суду м. Одеси про відшкодування матеріальної та моральної шкоди завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Під час попереднього судового засідання позивач змінив предмет позову. При розгляді справи по суті Ярошук виявив бажання скористатися правом зміни підстави позову, однак суддя відмовив, мотивуючи свою відмову тим, що правом зміни позову, відповідно до ст. 32 ЦПК, можна скористатися лише один раз.

Визначте правомірність дій суду.

Задача № 3

Гнатенко звернувся в суд з позовом до директора заводу Крайнева з вимогою поновити його на роботі на посаді токаря першого розряду та виплатити заробітну плату за час вимушеного прогулу. В судовому засіданні директор запропонував позивачу укласти мирову угоду. Відповідно до умов угоди директор приймає Гнатенко на попереднє місце роботи, однак він повинен відмовитися від виплати заробітної плати за час вимушеного прогулу. Позивач з такими умовами погодився. Суд визнав умови мирової угоди і постановив ухвалу про залишення заяви без розгляду.

Дайте правову оцінку даній ситуації та проаналізуйте правомірність дій суду.

Задача № 4

Іванов звернувся до суду з позовом до своєї колишньої дружини Іванової про вселення його в квартиру, так як після розірвання шлюбу відповідачка замінила замки і не пускала його. Суд відкрив провадження по справі, однак у призначене судове засідання по справі

сторони не з'явилися та не надали жодних відомостей про причини неявки. Районний суд, у провадженні якого знаходилася справа, вважаючи, що сторони вирішили свій спір добровільно, залишив позов Іванова без розгляду.

Визначте правомірність дій суду. Які процесуальні дії мають бути вчинені судом у даній ситуації?

Задача № 5

У справі за позовом Щеглова до Примак про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири у судове засідання позивач не з'явився. Згодом стало відомо, що в результаті дорожньо-транспортної пригоди Щеглов загинув.

Суд постановив ухвалу про закриття провадження по справі.

Дайте правову оцінку даній ситуації та проаналізуйте правомірність дій суду.

Тема 17. Судові рішення

Методичні вказівки

При вивченні теми необхідно проаналізувати правову природу судових рішень, визначити їх види та порядок ухвалення судом. Судові рішення – це процесуальні документи, які ухвалюються судом. У відповідності до ЦПК існують три види судових рішень: ухвали суду; рішення суду; судовий наказ.

Рішенням суду розв'язується матеріально-правовий спір між сторонами, підтверджується наявність або відсутність певних фактів, тобто справа вирішується по суті. Ухвалами вирішуються окремі процесуальні питання, а також завершується провадження у справі без постановлення рішення. Судовий наказ – це особливий вид судового рішення, який одночасно виконує функцію виконавчого документа.

Важливо з'ясувати значення судового рішення, судового наказу та ухвали, вимоги, які пред'являються до їх складання судом та порядок подачі заяви про ухвалення додаткового рішення чи його роз'яснення судом.

Законодавство визначає наступні вимоги до судового рішення: законність та обґрунтованість; порядок ухвалення; встановлена форма та зміст; публічний порядок проголошення. Курсантам необхідно здійснити аналіз кожної із зазначених вимог.

Особливої уваги потребує з'ясування порядку набрання рішенням суду законної сили. Законна сила рішення суду – це така його властивість, за якої воно набуває ознак загальнообов'язковості, незмінності, виключності, преюдиційності, реалізованості.

Контрольні питання:

1. Що таке судові рішення та які його види?
2. Яким вимогам, визначеним ЦПК, мають відповідати судові рішення?
3. Що слід розуміти від законністю та обґрунтованістю рішення суду?
4. У якому порядку рішення суду підлягає проголошенню?
5. Розкрийте зміст рішення суду.
6. З чого складається мотивувальна частина рішення суду?
7. Що зазначається у резолютивній частині рішення суду?
8. Визначте особливості змісту рішення суду ухваленого на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів.
9. У яких випадках ухвалюється додаткове рішення суду?
10. Що слід розуміти під неповним рішенням суду?
11. Що передбачає альтернативне рішення суду?
12. У чому особливості заочного рішення суду?
13. Які недоліки рішення можуть бути виправлені судом, що його ухвалив?
14. Який процесуальний порядок виправлення судом описок чи арифметичних помилок?
15. Який процесуальний порядок здійснення роз'яснення рішення суду?
16. У чому суть законної сили рішення суду?
17. У які строки рішення суду набирає законної сили?
18. Які правові наслідки набрання рішенням суду законної сили?
19. Назвіть властивості рішення суду, що набрало законної сили.
20. У чому суть виключності судового рішення, що набрало законної сили?
21. Що означає преюдиціальність судового рішення, що набрало законної сили?
22. Що таке ухвала суду та яка її відмінність від рішення суду?
23. Назвіть види ухвал суду.

24. Які ухвали суду підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду?
25. У яких випадках суд може постановити окрему ухвалу?

Тестові завдання:

1. Не є видом судових рішень:

- а) рішення;
- б) ухвала;
- в) судовий наказ;
- г) правильна відповідь відсутня.

2. Вид судового рішення в якому справа вирішується по суті це:

- а) рішення суду;
- б) ухвала суду;
- в) судовий наказ;
- г) постанова.

3. Вид судового рішення в якому вирішуються процесуальні питання, пов'язані з розглядом справи це:

- а) рішення суду;
- б) ухвала суду;
- в) судовий наказ;
- г) постанова.

4. Особлива форма судового рішення про стягнення з боржника грошових коштів на вимогу стягувача це:

- а) рішення суду;
- б) ухвала суду;
- в) судовий наказ;
- г) постанова.

5. Яким вимогам має відповідати рішення суду:

- а) законності;
- б) повноти;
- в) обґрунтованості;
- г) всі варіанти відповідей.

6. Підставою для ухвалення додаткового рішення у суді першої інстанції є:

- а) суд, вирішивши справу, не зазначив точної суми грошових коштів, які підлягають стягненню;
- б) суд, вирішивши справу, допустив арифметичну помилку;
- в) суд, вирішивши справу, допустив описку;
- г) суд, проголосив рішення без описової частини.

7. Неповне рішення суду обов'язково має включати:

- а) вступну і резолютивну частину;
- б) вступну і мотивувальну частину;
- в) вступну і описову частину;
- г) мотивувальну і резолютивну частину;

8. Рішення суду першої інстанції набирає законної сили після спливу:

- а) 5 днів з дня його проголошення;
- б) 10 днів з дня його проголошення;
- в) 15 днів з дня його проголошення;
- г) 20 днів з дня його проголошення.

9. Незрозуміле для сторін рішення суду має бути роз'яснено :

- а) суддею в усній формі;
- б) секретарем судового засідання;
- в) у постановленій суддею ухвалі;
- г) у додатковому рішенні суду;

10. Окрема ухвала суду постановляється у випадку:

- а) неповноти основного рішення суду;
- б) допущення у рішенні суду описки;
- в) встановлення під час розгляду справи порушень закону;
- г) не вирішення питання про судові витрати.

Практичні завдання:

Задача № 1

Розглянувши цивільну справу та задовольнивши позов, місцевий суд у резолютивній частині рішення не зазначив, чи було порушено особисте немайнове право особи, яка саме інформація визнана недостовірною та ганьбить гідність, честь позивача, а також не вказав на спосіб захисту порушеного особистого немайнового права.

Визначте яким чином можуть бути усунуті дані помилки.

Задача № 2

Під час ухвалення рішення у нарадчій кімнаті, з'ясувалось, що у ході судового розгляду були недостатньо з'ясовані обставини, на які посилається відповідач, як на підставу своїх заперечень проти позовної заяви.

Які процесуальні дії має вчинити суддя в даній ситуації?

Задача № 3

Який вид судового рішення буде використана судом при розгляді наступних вимог:

- позивачки Кириченко про розгляд справи про розірвання шлюбу в закритому судовому засіданні;
- Васильченко про усиновлення дитини;
- Забеліна про стягнення авторського гонорару;
- Бобрик про забезпечення позову шляхом накладення арешту на спірне майно;
- Петренко про стягнення з підприємства «Квадро» суми нарахованої, але не виплаченої заробітної плати.

Задача № 4

Районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за позовом Угрюмова до ТОВ «Проммонтаж» про незаконне звільнення за скороченням штату працівників та поновлення на попередній роботі. Вислухавши пояснення сторін та дослідивши докази по справі, суд видалився до нарадчої кімнати для ухвалення відповідного судового рішення.

Визначте порядок ухвалення рішення суду. З яких складових частин складається рішення суду?

Задача № 5

За результатами розгляду цивільної справи про визнання права користування житловим приміщенням (квартирою) суд постановив рішення на користь позивача Ухова. Однак, з'ясувалося, що у резолютивній частині рішення судом була допущена описка, а саме невірно вказана адреса житлового приміщення.

Які процесуальні дії мають бути вчинені у даному випадку?

Тема 18. Наказне провадження

Методичні вказівки

При розгляді теми, перш за все, необхідно з'ясувати поняття наказного провадження та його характерні ознаки. Слід пам'ятати, що наказне провадження — це спрощений вид цивільного судочинства, спрямований на оперативний захист прав, свобод та інтересів особи, вимоги якої ґрунтуються на безспірних фактах. В якості характерних ознак даного виду судочинства слід виділяти: розгляд лише безспірних вимог, що визначені законом; наявність таких сторін як стягувач та божник; спрощену процедуру судового розгляду; скорочений до трьох днів строк розгляду справи; ухвалення рішення у формі судового наказу; можливість пред'явлення позову, якщо буде відмовлено у видачі судового наказу або суд його скасує тощо.

Надалі необхідно детально ознайомитися із вимогами за якими може бути видано судовий наказ та з'ясувати їх сутність. Такими вимогами у відповідності до положень ЦПК є: 1) вимоги про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати; 2) про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника; 3) про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованостей; 4) про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана з встановленням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб; 5) про повернення товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів. Важливим є те, що даний перелік не є вичерпний і може бути розширений законом.

Окрему увагу слід приділити питанню щодо етапів наказного провадження. Також необхідно з'ясувати суть судового наказу. Слід пам'ятати, що судовим наказом є особлива форма судового рішення про стягнення з боржника грошових коштів за заявою особи, якій належить право такої вимоги. Судовий наказ також є виконавчим документом, тому він має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження». Курсантам необхідно уважно ознайомитись із порядком видачі судового наказу, порядком його оскарження та набрання законної сили.

Контрольні питання:

1. Що слід розуміти під наказним провадженням?
2. Визначте характерні особливості наказного провадження.
3. За якими вимогами може бути видано судовий наказ? Чи є зазначений перелік підстав вичерпним?
4. Чи передбачає наказне провадження альтернативні дії у порядку позовного провадження?
5. Якими доказами має бути підтверджена вимога про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати?
6. У яких випадках допускається видача судового наказу за вимогою про стягнення аліментів?
7. Які особливості змісту заяви про видачу судового наказу?
8. Чи потрібно сплачувати судовий збір та у якому розмірі за видачу судового наказу?
9. За яких підстав суд відмовляє у видачі судового наказу?
10. За яких підстав заява про видачу судового наказу підлягає поверненню?
11. Який процесуальний порядок розгляду заяви про видачу судового наказу?
12. Які особливості судового наказу як виду судового рішення?
13. Розкрийте зміст судового наказу.
14. У якому порядку та яким судом судовий наказ може бути скасовано?
15. Які підстави для скасування судового наказу?
16. Які строки набрання судовим наказом законної сили?
17. Чи підлягає судовий наказ апеляційному оскарженню?

Тестові завдання:

1. Спрощеним видом цивільного судочинства, що полягає у документарній процедурі захисту майнових прав заявника є:

- а) позовне провадження;
- б) наказне провадження;
- в) окреме провадження;
- г) виконавче провадження.

2. Особливістю наказного провадження є:

- а) наявність сторін з протилежними інтересами;
- б) одноособовий розгляд справи;
- в) розгляд безспірних вимог визначених законом;
- г) неможливість оскарження прийнятого рішення.

3. Сторонами у справах наказного провадження є:

- а) позивач та відповідач;
- б) стягувач та божник;
- в) кредитор та дебітор;
- г) заявник та відповідач.

4. Справою, яка може бути розглянута в порядку наказного провадження, є справа про:

- а) стягнення заборгованості за оплату послуг телебачення;
- б) розірвання шлюбу;
- в) визначення місця проживання дитини;
- г) стягнення заборгованості за договором кредитування.

5. Формою звернення до суду в порядку наказного провадження є:

- а) позовна заява;
- б) заява про видачу судового наказу;
- в) скарга;
- г) ухвала.

6. Суд відмовляє у відкритті виконавчого провадження у випадку:

- а) подання заяви недієздатною особою;
- б) наявності спору про право;
- в) зверненні з вимогою не передбаченою законодавством;
- г) відповіді б) та в).

7. Загальний строк видачі судового наказу складає:

- а) 3 дні з моменту відкриття наказного провадження;
- б) 10 днів з моменту відкриття наказного провадження;
- в) 14 днів з моменту відкриття наказного провадження;
- г) 2 місяці з моменту відкриття наказного провадження.

8. Заява про скасування судового наказу може бути подана до:

- а) суду, який видав судовий наказ;
- б) апеляційного суду;
- в) касаційного суду;
- г) уповноваженого ВРУ з прав людини.

9. Заява про скасування судового наказу може бути подана у строк:

- а) 3 дні з моменту отримання копії судового наказу;
- б) 10 днів з моменту отримання копії судового наказу;
- в) 14 днів з моменту отримання копії судового наказу;
- г) 1 місяць з моменту отримання копії судового наказу.

10. Судовий наказ набирає законної сили після спливу:

- а) 10 днів з моменту його видачі (надіслання копії наказу боржнику);
- б) 13 днів з моменту його видачі (надіслання копії наказу боржнику);
- в) 15 днів з моменту його видачі (надіслання копії наказу боржнику);
- г) 20 днів з моменту його видачі (надіслання копії наказу боржнику).

Практичні завдання:

Задача № 1

До Приморського районного суду м. Одеси була подана заява про видачу судового наказу з вимогою сплати аліментів на утримання малолітньої дитини у розмірі 3 тис. грн. щомісячно. Суд відкрив провадження по справі.

Чи підлягає дана вимога розгляду в порядку наказного провадження? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Дудникова звернулась до юрисконсульта Мухіна за консультацією про необхідність сплати судового збору за подання заяви в порядку наказного провадження за вимогою про повернення нарахованої але не виплаченої суми заробітної плати її колишнім роботодавцем.

Виступіть у ролі юрисконсульта.

Задача № 3

Свердлова звернулася до суду із заявою про видачу судового наказу з вимогою сплати боргу Маронюком у сумі 15 тис. грн. за договором найму квартири.

Чи є дана вимога об'єктом судового розгляду в порядку наказного провадження? Які процесуальні дії мають бути вчинені судом у випадку звернення з даною вимогою?

Задача № 4

Київським районним судом м. Одеси в інтересах Ярового був виданий судовий наказ про повернення роботодавцем Фадєєвим заборгованості по заробітній платі у сумі 4 тис. грн. Боржник вирішив оскаржити даний вид судового рішення.

Визначте процесуальний порядок оскарження судового наказу.

Задача № 5

До місцевого суду була подана заява про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини та видачу за даною вимогою судового наказу. Суд відкрив провадження по справі. Однак у ході судового розгляду, з'ясувалося, що дана вимога є одночасно предметом судового розгляду іншого місцевого суду.

Дайте правову оцінку ситуації. Які процесуальні дії має вчинити суддя в подальшому?

Тема 19. Окреме провадження

Методичні вказівки

Розгляд теми необхідно розпочати із розкриття правової природи окремого провадження та визначення його характерних ознак.

Курсантам необхідно засвоїти, що окреме провадження є видом неповного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Від інших видів цивільного судочинства окреме провадження вирізняє відсутність спору про право цивільне; розгляд справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів; наявність таких суб'єктів, як заявник та інші заінтересовані особи. В той же час всі справи окремого провадження розглядаються судом з дотриманням загальних правил, встановлених ЦПК України, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду, також закон обумовлює неможливість передання справ окремого провадження на розгляд третейського суду та закриття у зв'язку з укладенням мирової угоди.

Необхідно детально ознайомитись із переліком справ окремого провадження, проаналізувати кожну категорію даних справ та процесуальний порядок їх розгляду судом.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення окремого провадження?
2. Назвіть особливості окремого провадження як виду цивільного судочинства.
3. Які справи можуть розглядатися в порядку окремого провадження?
4. Охарактеризуйте склад суду при розгляді справ окремого провадження.
5. Хто є особами, що беруть участь у розгляді справ окремого провадження?
6. Дайте загальну характеристику процесуального положення заінтересованих осіб у справах окремого провадження.
7. В чому полягають особливості процесуального розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи?
8. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.
9. Хто може виступати в якості заявника у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою?
10. Які особливості провадження у справі до судового розгляду у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою?
11. Чи підлягає рішення суду у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою скасуванню та в якому порядку?
12. В чому полягають особливості змісту заяви про усиновлення дитини в порядку окремого провадження та які документи мають бути додані до такої заяви?
13. Яким складом суду та за участі яких заінтересованих осіб розглядаються справи про усиновлення?
14. У яких випадках рішення суду про усиновлення підлягає скасуванню?
15. Що слід розуміти під фактами, які мають юридичне значення?
16. Які факти можуть бути встановлені у судовому порядку?
17. В чому особливості розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення?
18. Який процесуальний порядок розгляду справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі?

19. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду справ про передачу безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність та визнання спадщини відумерлою.

20. Які справи щодо надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку підлягають розгляду в порядку окремого провадження?

21. Які строки розгляду справ про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку?

22. Який процесуальний порядок розгляду справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу?

23. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю.

Тестові завдання:

1. Особливістю справ окремого провадження є:

- а) наявність особливих судів, які розглядають такі справи;
- б) неможливість оскарження рішень судів по таким справам;
- в) наявність лише виключної підсудності для таких категорій справ;
- г) неможливість укладання в таких справах мирової угоди.

2. Справою, яка розглядається судом у порядку окремого провадження, є справа про:

- а) стягнення аліментів;
- б) визнання заповіту недійсним;
- в) визнання спадщини відумерлою;
- г) розподіл спадкового майна.

3. Яким процесуальним документом порушуються справи окремого провадження:

- а) позовною заявою;
- б) заявою про видачу судового наказу;
- в) заявою;
- г) скаргною.

4. Особами, що беруть участь у справах окремого провадження є:

- а) позивач та відповідач;
- б) стягувач та боржник;
- в) заявник та інші заінтересовані особи;
- г) заявник та прокурор.

5. Колегіальний судовий розгляд передбачено у справах:

- а) про визнання спадщини відумерлою;
- б) про визнання особи померлою;
- в) про розкриття банком інформації, що становить банківську таємницю;
- г) про відновлення прав на втрачені цінні папери.

6. У яких справах окремого провадження є обов'язковою участь прокурора:

- а) визнання спадщини відумерлою;
- б) усиновлення;
- в) встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні;
- г) надання особі психіатричної допомоги.

7. Які факти, що мають юридичне значення підлягають встановленню в судовому порядку:

- а) факт належності цінного паперу на пред'явника;
- б) факт належності особі паспорта;
- в) факт родинних стосунків між фізичними особами;
- г) факт надання особі психіатричної допомоги.

8. У які строки суд має розглянути справу про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу:

- а) не пізніше 24 годин після відкриття провадження;
- б) не пізніше 48 годин після відкриття провадження;
- в) не пізніше 3 днів після відкриття провадження;
- г) не пізніше 5 днів після відкриття провадження.

9. Обов'язкове призначення судово-психіатричної експертизи передбачено у справах про:

- а) визнання фізичної особи недієздатною;
- б) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- в) усиновлення;
- г) надання права на шлюб.

10. Із обов'язковим залученням органів опіки та піклування розглядають справи про:

- а) встановлення факту родинних відносин;
- б) визнання спадщини відумерлою;
- в) усиновлення;
- г) встановлення факту родинних відносин.

Практичні завдання:

Задача № 1

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за заявою громадянки Іщук про підтвердження факту проживання однією сім'єю з громадянином Громовим без шлюбу. У ході розгляду справи Громов став заперечувати про наявність фактичних шлюбних відносин.

Які процесуальні дії має вчинити суд у такому випадку? У якому провадженні має розглядатися дана справа?

Задача № 2

До місцевого суду із заявою про визнання громадянина Дубенко В.А. обмежено дієздатною особою звернулася його колишня дружина Дубенко Н.Ю. У заяві Дубенко В.А. пояснила, що її колишній чоловік зловживає спиртними напоями, внаслідок чого ставить у скрутне матеріальне становище членів своєї сім'ї, які з ним проживають, а саме матір та неповнолітнього брата. Суд відкрив провадження за даною заявою.

Чи були допущені процесуальні помилки? Хто є суб'єктами права подання заяви про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи?

Задача № 3

Із заявою про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника до Київського районного суду м. Одеси звернувся громадянин Корейко С.О. Заявник пояснив, що у наслідок пограбування його квартири разом із іншим майном невідомими йому особами були викрадені цінні папери на пред'явника.

Чи буде відкрите провадження за даною заявою? Який порядок звернення із заявою про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника?

Задача № 4

До суду зі спільною заявою про розірвання шлюбу звернулося подружжя Стеценко. За згодою батьків їх малолітня донька Марія залишиться на вихованні матері, чоловік зобов'язується надавати їм матеріальну допомогу у добровільному порядку згідно з нотаріально посвідченим сторонами договором про сплату аліментів.

Який вид цивільного судочинства передбачено для розгляду даної категорії цивільних справ? Як зміниться ваша відповідь у випадку виникнення спору між подружжям з приводу розподілу їх спільного майна?

Задача № 5

Місцева державна адміністрація звернулась до суду з заявою про передачу в комунальну власність земельної ділянки та розташованих на ній споруд. Заява подана до суду за місцем знаходження земельної ділянки. У заяві було вказано, що власник зазначених нерухомих речей невідомий, протягом двох років ця ділянка та споруди за призначенням не використовуються, ніхто там не з'являється, тому є підстави для визнання зазначених нерухомих речей безхазяйними та передавання їх територіальній громаді.

Суд прийняв заяву до провадження, розглянув справу та задовольнив заявлені вимоги.

Дайте правову оцінку діям суду. Визначте порядок відкриття провадження та розгляду справ про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4

Тема 20. Апеляційне провадження

Методичні вказівки

При вивченні теми слід звернути увагу на сутність та значення апеляційного провадження. Апеляційне провадження є стадією цивільного судочинства, метою якої є перевірка законності та обґрунтованості судових рішень судів першої інстанції, що не набрали законної сили. Апеляційний суд, розглядаючи справу, здійснює перевірку законності, обґрунтованості рішення суду першої інстанції, а також торкається самої суті спору, в певній мірі повторно перевирішуючи його.

Детально слід розглянути питання права апеляційного оскарження. Слід пам'ятати, що правом апеляційного оскарження наділені насамперед сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Таке право мають також органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Особливу увагу необхідно приділити процесуальному порядку апеляційного оскарження. В даному аспекті важлива роль належить процесуальним строкам звернення з апеляційною скаргою. Зокрема, скаргу про апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції може бути подано протягом десяти днів з дня проголошення рішення.

Апеляційна скарга на ухвали суду першої інстанції може бути подана протягом п'яти днів з дня проголошення ухвали.

Курсантам слід детально ознайомитися із змістом апеляційної скарги та порядком її подання. Слід пам'ятати, що апеляційна скарга та додані до неї документи подаються до суду апеляційної інстанції через місцевий суд, який ухвалив оскаржуване рішення, ухвалу. Копія апеляційної скарги одночасно надсилається особою, яка її подає, до суду апеляційної інстанції.

Важливо засвоїти процесуальний порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції та з'ясувати повноваження апеляційного суду.

Контрольні питання:

1. Дайте поняття апеляційного провадження та охарактеризуйте його сутність.
2. Визначте строки апеляційного оскарження.
3. Назвіть об'єкти апеляційного оскарження.
4. Хто наділений правом апеляційного оскарження?
5. Який процесуальний порядок реалізації права на апеляційне оскарження?
6. Визначте форму та зміст апеляційної скарги.
7. Які ухвали суду першої інстанції можуть бути окремим від рішення суду об'єктом апеляційного оскарження?
8. Назвіть підстави залишення апеляційної скарги без руху та повернення апеляційної скарги.
9. Хто наділений правом приєднатися до вимог апеляційної скарги?
10. Які правомочності сторін виникають на стадії апеляційного провадження?
11. Визначте процесуальний порядок підготовки справи до розгляду апеляційним судом.
12. Визначте процесуальний порядок розгляду справи апеляційним судом.
13. Якими повноваженнями наділено суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду скарги на рішення?
14. Назвіть підстави для скасування рішення суду першої інстанції та ухвали нового рішення або зміни рішення.
15. За яких підстав суд апеляційної інстанції може скасувати рішення суду першої інстанції та закрити провадження по справі?
16. За яких підстав суд апеляційної інстанції може скасувати рішення суду першої інстанції та направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції?

17. Визначте повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду скарги на ухвалу.

Тестові завдання:

1. Апеляційною інстанцією в цивільних справах є:

- а) районний суд;
- б) судові палати у цивільних справах апеляційних загальних судів;
- в) судова палата у цивільних справах Верховного Суду України;
- г) третейський суд.

2. Підставою апеляційного оскарження є:

- а) перевірка законності судових рішень;
- б) перевірка обґрунтованості судових рішень;
- в) перевірка законності та обґрунтованості судових рішень;
- г) нововиявлені обставини у справі.

3. Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції може бути подана протягом:

- а) 3 днів з дня проголошення рішення суду;
- б) 5 днів з дня проголошення рішення суду;
- в) 10 днів з дня проголошення рішення суду;
- г) 20 днів з дня проголошення рішення суду.

4. Об'єктами апеляційного оскарження є:

- а) рішення суду першої інстанції, що не набрали законної сили;
- б) рішення суду першої інстанції, що набрали законної сили;
- в) ухвали суду першої інстанції;
- г) відповідь а) та в).

5. Апеляційна скарга до апеляційного суду подається:

- а) через суд першої інстанції;
- б) через апеляційний суд;
- в) через Верховний суд України;
- г) до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

6. Апеляційна скарга має розглядатися у складі:

- а) одного судді та двох народних засідателів;
- б) трьох суддів;

- в) п'яти суддів;
- г) семи суддів.

7. Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом:

- а) 15 днів з дня постановлення ухвали про прийняття скарги до розгляду;
- б) 20 днів з дня постановлення ухвали про прийняття скарги до розгляду;
- в) 1 місяця з дня постановлення ухвали про прийняття скарги до розгляду;
- г) 2 місяців з дня постановлення ухвали про прийняття скарги до розгляду.

8. Підставами для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення є:

- а) неповне з'ясування судом обставин, які мають значення для справи;
- б) недоведеність обставин, які мають значення для справи;
- в) порушення або неправильне застосування норм матеріального або процесуального права;
- г) всі варіанти вірні.

9. До повноважень апеляційного суду належить:

- а) змінити рішення;
- б) скасувати рішення;
- в) залишити рішення без змін;
- г) всі варіанти вірні.

10. Рішення апеляційного суду набирає законної сили:

- а) негайно з моменту проголошення;
- б) через 1 місяць з моменту проголошення;
- в) через 2 місяці з моменту проголошення;
- г) через 3 місяці з моменту проголошення.

Практичні завдання:

Задача № 1

Суворовський районний суд м. Одеси ухвалив рішення про відмову в задоволенні позову Олексієнко до Паламарчука про відшкодування збитків у розмірі 100 тис. грн. Позивач, не погоджуючись із рішенням місцевого суду, вирішив оскаржити рішення суду в апеляційному порядку та надіслав поштою апеляційну скаргу до апеляційного суду.

Чи дотримано порядку реалізації права на апеляційне оскарження?

Задача № 2

Судом апеляційної інстанції переглядалась справа за скаргою позивача на рішення місцевого суду про відмову у задоволенні позову про повернення боргу за договором позики у розмірі 10 тис. грн. Під час судового розгляду позивач подав письмову заяву про відмову від позову. Суд у задоволенні заяви відмовив, пояснивши, що відмова від позову допускається лише у суді першої інстанції.

Чи правомірною є відмова судді? Дайте правову оцінку ситуації.

Задача № 3

У Малиновському районному суді м. Одеси розглядалась цивільна справа за позовом Орлова до Тютенка про витребування майна з чужого незаконного володіння. Під час підготовчої частини судового засідання відповідачем було заявлено відвід складу суду. За результатами розгляду даної заяви суддя районного суду постановив ухвалу про відмову в задоволенні заяви про відвід складу суду. Відповідач, вважаючи відмову в задоволенні заяви безпідставною, подав апеляційну скаргу на дану ухвалу.

Чи може зазначена ухвала бути оскаржена в апеляційному порядку?

Задача № 4

7 серпня 2014 року громадянин Загоруйко звернувся до районного суду м. Одеси з позовом про поновлення на роботі на посаді головного інженера будівельного підприємства. Суддя залишив позовну заяву без руху, а згодом повернув її, оскільки позивач не додав до позовної заяви копії всіх документів, що були додані до неї.

Проаналізуйте ситуацію. Чи підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду ухвала про повернення позовної заяви та ухвала про залишення її без руху?

Задача № 5

Баровський звернувся з апеляційною скаргою в якій просив суд апеляційної інстанції розглянути докази, що не були дослідженні місцевим судом. Зокрема, викликати в судові засідання та допитати в якості свідків Терьохіна та Міненко, які володіють достовірною інформацією про обставини справи.

Чи підлягає клопотання апелянта задоволенню? Чи допускається на стадії апеляційного провадження дослідження нових доказів по справі?

Тема 21. Касаційне провадження

Методичні вказівки

Вивчення теми необхідно розпочати із визначення сутності та значення касаційного провадження. Касаційне провадження є стадією цивільного судочинства на якій здійснюється додаткова перевірка законності судових рішень, які набрали законної сили, з обставин неправильного застосування судами норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Значення касаційного провадження полягає в тому, що воно забезпечує законність рішень і ухвал суду першої і апеляційної інстанції, захист прав, свобод і охоронюваних законом інтересів осіб, які беруть участь у справі і держави, захист публічних інтересів, а також забезпечує однакове застосування закону судами України та превентивну їх дію, спрямовану на попередження порушення законності громадянами, юридичними, службовими і посадовими особами.

Слід з'ясувати підстави касаційного оскарження та його об'єкти. Виходячи з положень ЦПК об'єктом касаційного оскарження можуть бути судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також рішення і ухвали суду апеляційної інстанції.

Окремим питанням є визначення права касаційного оскарження та процесуальний порядок його реалізації. Слід пам'ятати, що касаційна скарга подається за правилами безпосередньо до суду касаційної інстанції (Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ) у визначені законом строки - протягом двадцяти днів з дня набрання законної сили рішенням (ухвалою) апеляційного суду. Окремої уваги потребує вивчення змісту касаційної скарги.

Курсантам необхідно детально ознайомитись із процесуальним порядком розгляду справи судом касаційної інстанції та повноважен-

нями Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ.

Контрольні питання:

1. З'ясуйте сутність касаційного провадження та визначте його завдання.
2. Хто є суб'єктами права касаційного оскарження?
3. Що є об'єктами касаційного оскарження?
4. Назвіть строки касаційного оскарження.
5. Визначте форму та зміст касаційної скарги.
6. Який процесуальний порядок звернення із касаційною скаргою?
7. Які правомочності сторін виникають на стадії касаційного провадження?
8. Які процесуальні дії вчиняються суддею на стадії підготовки справи до судового розгляду?
9. Який порядок розгляду справи судом касаційної інстанції?
10. Визначте повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду скарги на рішення?
11. Які підстави для відхилення касаційної скарги та залишення рішення без змін?
12. Які підстави для скасування рішення та передачі справи на новий розгляд?
13. Які підстави для скасування рішення та залишення в силі рішення, що скасовано помилково?
14. Визначте повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду скарги на ухвалу.

Тестові завдання:

1. Судом касаційної інстанції є:

- а) районний суд;
- б) Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ;
- в) Верховний Суд України;
- г) Конституційний Суд України.

2. Підставою касаційного оскарження є:

- а) перевірка законності судових рішень;

- б) перевірка обґрунтованості судових рішень;
- в) перевірка законності та обґрунтованості судових рішень;
- г) нововиявлені обставини у справі.

3. Касаційна скарга може бути подана протягом:

- а) 10 днів з дня набрання законної сили рішенням апеляційного суду;
- б) 20 днів з дня набрання законної сили рішенням апеляційного суду;
- в) 1 місяця з дня набрання законної сили рішенням апеляційного суду;
- г) 2 місяців з дня набрання законної сили рішенням апеляційного суду.

4. Об'єктом касаційного перегляду є:

- а) рішення суду першої інстанції, що не набрали законної сили;
- б) рішення апеляційного суду;
- в) рішення суду першої інстанції, після їх перегляду в апеляційному порядку;
- г) відповіді б) та в).

5. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження у випадку:

- а) подання касаційної скарги після закінчення строку на касаційне оскарження;
- б) необґрунтованості касаційної скарги;
- в) недотримання заявником форми касаційної скарги;
- г) недотримання заявником порядку подання касаційної скарги.

6. Яким складом суду здійснюється касаційний розгляд справи:

- а) одноособово;
- б) у складі трьох суддів;
- в) у складі п'яти суддів;
- г) двох третин від загального складу суду.

7. Строк розгляду касаційної скарги на рішення становить:

- а) протягом 1 місяця з дня відкриття касаційного провадження;
- б) протягом 2 місяців з дня відкриття касаційного провадження;
- в) протягом 3 місяців з дня відкриття касаційного провадження;
- г) протягом 6 місяців з дня відкриття касаційного провадження.

8. До повноважень касаційного суду належить:

- а) скасування рішення суду і передача справи на новий розгляд до суду першої інстанції;

- б) скасування рішення суду і закриття провадження у справі;
- в) скасування рішення суду і передача справи на розгляд до Верховного Суду України;
- г) варіанти а) та б).

9. Підставою для відхилення касаційної скарги та залишення рішення суду без змін є:

- а) відсутність порушень норм матеріального та процесуального права;
- б) подання касаційної скарги недієздатною особою;
- в) подання касаційної скарги з порушенням процесуальних строків;
- г) відсутність перегляду справи в апеляційному порядку.

10. Рішення касаційного суду набирає законної сили:

- а) негайно з моменту проголошення;
- б) через 1 місяць з моменту проголошення;
- в) через 2 місяці з моменту проголошення;
- г) через 3 місяці з моменту проголошення.

Практичні завдання:

Задача № 1

На підставі рішення Приморського районного суду м. Одеси шлюб між подружжям Примак був розірваний. В апеляційному порядку справа не розглядалася. Відповідачка у справі звернулася до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ з касаційною скаргою, в якій зазначила, що у мотивувальній частині рішення суду першої інстанції є положення, яке суперечить дійсності: «відповідачка зловживає спиртними напоями, учиняє сварки в сім'ї» та просила суд касаційної інстанції змінити рішення суду першої інстанції.

Чи може бути дана касаційна скарга об'єктом касаційного розгляду?

Задача № 2

Гущенко подала касаційну скаргу на рішення суду першої інстанції після оскарження його в апеляційному порядку. У своєму позові вона вимагала відшкодування збитків, завданих їй наїздом автомобіля, який належав підприємству «Світязь». Були заявлені вимоги у розмірі 3 тис. грн. На стадії касаційного перегляду справи позивачка заявила,

що її вимоги складають не 3 тис. грн., а 6 тис. грн., та стала наводити доводи та надавати докази.

Якими мають бути дії касаційного суду? Які межі розгляду справи судом касаційної інстанції?

Задача № 3

До Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ з касаційною скаргою на рішення судів першої та апеляційної інстанцій звернувся громадянин Зайцев. До касаційної скарги він не додав копії оскаржуваних рішень цих суддів.

Визначте процесуальний порядок звернення до суду касаційної інстанції? Які документи мають бути подані разом із касаційною скаргою?

Задача № 4

Савочкін звернувся з касаційною скаргою на ухвалу апеляційного суду після спливу двох місяців, як була постановлена ухвала. При цьому він подав заяву про поновлення строку на касаційне оскарження та надав довідку про хворобу, яка підтверджувала поважність причини пропуску строку на оскарження.

Савочкіну було відмовлено у прийнятті касаційної скарги до розгляду з причини пропуску строку на касаційне оскарження.

Чи законна відмова у прийнятті скарги до розгляду? В якому порядку має вирішуватись питання про прийняття скарги до розгляду?

Задача № 5

Дімова подала касаційну скаргу. Вона просила суд касаційної інстанції скасувати рішення суду апеляційної інстанції та ухвалити нове рішення. Крім того, у скарзі вона зазначала те, що ні суд першої, ні суд апеляційної інстанцій не вжили заходів щодо забезпечення позову. Тому вона клопотала про вжиття таких заходів судом касаційної інстанції.

Суддя-доповідач, відкриваючи касаційне провадження, відмовив їй у задоволенні такого клопотання, мотивуючи свою відмову тим, що інститут забезпечення позову не поширюється на суд касаційної інстанції.

Чи правильно вчинив суд? Відповідь обґрунтуйте.

Тема 22. Перегляд судових рішень Верховним Судом України. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами

Методичні вказівки

При підготовці даної теми необхідно визначити сутність стадії перегляду судових рішень Верховним Судом України та підстави такого перегляду. Необхідно засвоїти, що перегляд судових рішень Верховним Судом України – це сукупність процесуальних дій суду та інших учасників цивільного процесу, спрямованих на визначення наявності або відсутності передбачених законом підстав для повторного перегляду справ у порядку касаційного провадження у випадках, встановлених цивільним процесуальним законом, та усунення встановлених у зв'язку з цим порушень законності постановлених судових рішень.

Закон чітко визначає підстави такого перегляду, якими є: 1) неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах; 2) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права – при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності або встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ; 3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом; 4) невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.

Важливим питанням є визначення процесуального порядку звернення із заявою про перегляд судових рішень Верховним Судом України. Курсантам крім опрацювання норм ЦПК необхідно звернутись до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в частині складу та визначення повноважень Верховного Суду України. Слід пам'ятати, що перегляд судового рішення Верховним Судом України загалом здійснюється за правилами касаційного провадження, проте має свої особливості.

Самостійною стадією цивільного судочинства є провадження у зв'язку із нововиявленими обставинами, що передбачає перевірку правильності та обґрунтованості судового рішення, яке набрало за-

конної сили, на підставі виявлення обставин, що мають істотне значення для правильного вирішення справи та існували на момент ухвалення судового рішення, але не були відомими суб'єктам цивільних процесуальних правовідносин.

Курсантам необхідно детально ознайомитися та проаналізувати обставини, що є підставами для перегляду судового рішення у зв'язку із нововиявленими обставинами. Такими обставинами є: 1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; 2) встановлені вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдиві показання свідка, завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення; 3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення; 4) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, що підлягають перегляду; 5) встановлена Конституційним Судом України неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане.

Окрему увагу слід приділити процесуальному порядку подання та розгляду заяви про перегляд судового рішення у зв'язку із нововиявленими обставинами. Потрібно пам'ятати, що відповідна заява подається до суду, що ухвалив відповідне рішення, постановив ухвалу або видав судовий наказ. Така заява може бути подана протягом одного місяця з дня встановлення обставин, що є підставою для перегляду рішення та розглядається судом, який ухвалив рішення, постановив ухвалу або видав судовий наказ. В той же час заява про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами з підстави наявності істотних для справи обставин, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи, може бути подана не пізніше трьох років з дня набрання судовим рішенням законної сили.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте особливості перегляду судових рішень Верховним Судом України.

2. За яких підстав допускається оскарження судових рішень до Верховного Суду України?
3. Визначте суб'єктів права на оскарження судових рішень Верховним Судом України.
4. Який процесуальний порядок звернення до Верховного Суду України?
5. Визначте форму та зміст заяви, що подається до Верховного Суду України.
6. В якому порядку та ким здійснюється допуск справи до провадження у Верховному Суді України?
7. Назвіть строки розгляду справи Верховним Судом України.
8. Визначте повноваження Верховного Суду України.
9. Що таке провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами?
10. Які обставини слід вважати нововиявленими?
11. Означте характерні риси нововиявлених обставин.
12. Що є об'єктами перегляду справи за нововиявленими обставинами?
13. Який процесуальний порядок звернення про перегляд справи у зв'язку з нововиявленими обставинами?
14. Визначте форму та зміст заяви про перегляд справи у зв'язку з нововиявленими обставинами.
15. Назвіть правові наслідки перегляду справи у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Тестові завдання:

1. Підставою для подання заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України є:

- а) неповне з'ясування судом обставин, які мають значення для справи;
- б) недоведеність обставин, які мають значення для справи;
- в) невідповідність висновків суду обставинам справи;
- г) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права.

2. Заява про перегляд судового рішення Верховним Судом України подається:

- а) до суду першої інстанції;
- б) до суду апеляційної інстанції;
- в) до Верховного суду України;

г) до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

3. Заява про перегляд судових рішень Верховним Судом України подається у строк:

- а) 5 днів з моменту проголошення рішення судом касаційної інстанції;
- б) 10 днів з моменту проголошення рішення судом касаційної інстанції;
- в) 20 днів з моменту проголошення рішення судом касаційної інстанції;
- г) 3 місяці з моменту проголошення рішення судом касаційної інстанції.

4. Допуск справи до провадження Верховним Судом України здійснюється:

- а) судом першої інстанції;
- б) апеляційним судом;
- в) Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- г) Конституційним Судом України.

5. До повноважень Верховного Суду України належить:

- а) скасування рішення нижчестоящего суду;
- б) скасування рішення нижчестоящего суду та постановлення нового рішення;
- в) зміна рішення нижчестоящего суду;
- г) скасування рішення нижчестоящего суду та передача справи до Конституційного суду України.

6. Судом, який здійснює перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами є:

- а) суд, який ухвалив рішення по справі;
- б) суд першої інстанції;
- в) суд касаційної інстанції;
- г) Верховний Суд України

7. Заява про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами подається особою протягом:

- а) 20 днів з дня встановлення обставини;
- б) 1 місяця з дня встановлення обставини;
- в) 2 місяців з дня встановлення обставини;
- г) 3 місяців з дня встановлення обставини.

8. Нововиявленими обставинами є:

- а) втрата чинності закону, на якому ґрунтувалося рішення суду;
- б) ухвалення нового закону;
- в) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення, що підлягає перегляду;
- г) подання стороною нового доказу, який може істотно вплинути на остаточне рішення.

9. Нововиявленими обставинами є:

- а) втрата чинності закону, на якому ґрунтувалося рішення суду;
- б) ухвалення нового закону;
- в) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення, що підлягає перегляду;
- г) подання стороною нового доказу, який може істотно вплинути на остаточне рішення.

10. Процесуальним наслідком задоволення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є:

- а) розгляд справи судом першої інстанції;
- б) розгляд справи судом, що розглядав відповідну заяву;
- в) закриття провадження по справі;
- г) залишення попереднього рішення без змін.

Практичні завдання:

Задача № 1

Громадянка Чернега В.О. вирішила звернутись до суду із заявою про перегляд судового рішення Верховним Судом України. Цивільна справа розглядалась у суді першої та апеляційної інстанції.

Чи можливий в даному випадку перегляд судового рішення Верховним Судом України? За яких підстав допускається такий перегляд?

Задача № 2

Під час розгляду справи Верховним Судом України було з'ясовано, що суд касаційної інстанції неправильно застосував норму закону щодо договору про завдаток у 2004 р., а виявилось це при перегляді аналогічного рішення у 2009 р.

Які повноваження Верховного Суду України можуть бути застосовані у даній правовій ситуації?

Задача № 3

У 2012 р. шлюб між Панченко та Сафроновим було розірвано у судовому порядку. Панченко звернулася із позовом про стягнення аліментів на утримання їх неповнолітнього сина Івана у розмірі 3 тис. грн. Суд задовольнив позовні вимоги у повному обсязі.

У 2013 р. у Софронова народилася дівчинка від жінки, з якою він перебував у новому шлюбі. У зв'язку з чим, що він мав намір зменшити розмір аліментів, звернувся до суду із заявою про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Чи можна дані обставини вважати нововиявленими? Як саме має діяти суд?

Задача № 4

15 січня 2010 р. Лушко пред'явив позов до підприємства «Арсенал» про відшкодування шкоди в результаті ушкодження його здоров'я при виконанні ним трудових обов'язків. Рішенням місцевого суду позовні вимоги Лушко не були задоволені у зв'язку із ліквідацією підприємства.

У 2012 р. підприємство «Арсенал» відновило свою діяльність. Лушко вирішив звернутися до суду з заявою про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Чи є у даному випадку підстави для перегляду рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами?

Задача № 5

Рішенням районного суду з Крамарова були стягнуті аліменти на користь сина Олега, що проживав з матір'ю. Через деякий час суд визнав недійсним запис про батьківство в свідоцтві про народження Олега. Крамаров вирішив звернутися до суду про перегляд рішення про сплату аліментів у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Суддя відмовив у прийнятті заяви, посилаючись на те, що Крама-ревим пропущені строки звернення з відповідною заявою.
Визначте строки та порядок подання відповідної заяви.

Тема 23. Виконавче провадження

Методичні вказівки

Розкриваючи зміст теми, курсантам необхідно з'ясувати поняття виконавчого провадження та порядок здійснення виконавчих дій. Для цього слід детально ознайомитися із положеннями Законів України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. та «Державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 р., а також відповідними нормами ЦПК України.

Виконавче провадження визначається як сукупність дій органів і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених відповідним законодавством.

Необхідно проаналізувати порядок звернення судових рішень до виконання. Слід пам'ятати, що питання, пов'язані зі зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу. На підставі кожного судового рішення, що набрало законної сили, видається, як правило, один виконавчий лист за заявою осіб, на користь яких це рішення ухвалене.

Важливим питанням є відкриття виконавчого провадження, здійснення виконавчих дій та завершення виконавчого провадження.

Державний виконавець відкриває виконавче провадження на підставі виконавчого документа: за заявою стягувача або його представника про примусове виконання рішення; за заявою прокурора у випадках представництва інтересів громадянина або держави в суді; в інших передбачених законом випадках.

Виконавчі документи можуть бути пред'явлені до виконання, залежно від підстав протягом 3-х місяців та протягом року. Державний виконавець зобов'язаний провести виконавчі дії з виконання рішення протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, а з виконання рішень немайнового характеру – у двомісячний строк.

Слід пам'ятати, що за результатами розгляду певних категорій цивільних справ суд допускає негайне виконання судових рішень. Зок-

рема, у справах: про стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць; про присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць; про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць; про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; про відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала; про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб; про примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу.

Важливо засвоїти процесуальний порядок розгляду судом скарги, рішення, дію чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби.

Контрольні питання:

1. Що таке виконавче провадження?
2. Який порядок отримання виконавчого листа за рішенням суду?
3. Хто є суб'єктами виконавчого провадження?
4. Який порядок звернення виконавчих документів до виконання?
5. Які рішення суду підлягають негайному виконанню?
6. Який порядок відкриття виконавчого провадження?
7. У яких випадках державний виконавець відмовляє у відкритті виконавчого провадження?
8. Який порядок проведення виконавчих дій?
9. Що таке поворот виконання?

Тестові завдання:

1. Негайне виконання судових рішень допускається у справах:

- а) про усиновлення;
- б) про стягнення аліментів;
- в) про розірвання шлюбу;
- г) про визнання спадщини відумерлою.

2. Документом, на підставі якого відбувається звернення судового рішення до виконання, є:

- а) рішення суду;
- б) судовий наказ;
- в) виконавчий лист;

г) варіанти б) та в).

3. Виконавчий лист видається:

- а) судом, який виніс рішення;
- б) департаментом Державної виконавчої служби України;
- в) управлінням Державної виконавчої служби України;
- г) відділом Державної виконавчої служби України.

4. Виконання судових рішень покладається на органи:

- а) прокуратури;
- б) Державної виконавчої служби України;
- в) внутрішніх справ;
- г) суду.

5. Загальним строком звернення виконавчих документів до виконання є:

- а) 6 місяців;
- б) 1 рік;
- в) 2 роки;
- г) 3 роки.

6. Сторонами виконавчого провадження є:

- а) позивач та відповідач;
- б) стягувач та боржник;
- в) заявник та інші заінтересовані особи;
- г) державний виконавець та заявник.

7. У яких випадках державний виконавець відмовляє у відкритті виконавчого провадження :

- а) пропуску встановленого строку пред'явлення документів до виконання;
- б) пред'явлення виконавчого документа не за підвідомчістю виконання рішення;
- в) у разі невідповідності виконавчого документа встановленим вимогам;
- г) всі варіанти правильні.

8. Належним місцем виконання рішення є:

- а) місце проживання боржника;

- б) місце роботи боржника;
- в) місце знаходження майна боржника;
- г) всі відповіді правильні .

9. До витрат на проведення виконавчих дій належать:

- а) судовий збір;
- б) виконавчий збір;
- в) витрати на розшук боржника, його майна або дитини;
- г) витрати на заробітну плату державного виконавця.

10. Дії (бездіяльність) державного виконавця підлягають оскарженню:

- а) у судовому порядку;
- б) у адміністративному порядку (до начальника відділу ДВС);
- в) до прокуратури;
- г) відповіді а) та б).

Практичні завдання:

Задача № 1

До Державної виконавчої служби громадянин Панько подав виконавчий лист про поновлення його на посаді головного економіста автотранспортного підприємства у зв'язку з незаконним притягненням його до кримінальної відповідальності.

Державний виконавець відмовив Панько у відкритті виконавчого провадження, пояснивши, що останній пропустив строки звернення виконавчого листа до виконання.

Які встановлені строки для подачі виконавчих документів? У якому порядку можуть бути оскарженні дії державного виконавця?

Задача № 2

Під час виконавчого провадження, відкритого за вимогою про стягнення з боржника Сулімова 50 тис. грн. боргу, державним виконавцем Івановим було встановлено відсутність у боржника грошових коштів. Проте боржник, у рахунок погашення боргу, запропонував автомобіль «MAZDA» вартістю 150 тис. грн.

Які дії вправі вчинити державний виконавець у даному випадку?

Задача № 3

Суд апеляційної інстанції, переглянувши рішення суду першої інстанції, за яким було допущене негайне виконання, скасував його та ухвалив нове протилежне за змістом.

Які дії слід вчинити, щоб домогтися повороту виконання рішення?

З яких категорій справ поворот виконання рішення не допускається?

Задача № 4

Малиновським районним судом м. Одеси була розглянута справа громадянина Верховенського до підприємства «Агрохол» про поновлення його на роботі та оплаті вимушеного прогулу. Суд позовні вимоги задовольнив та допустив негайне виконання рішення суду.

Чи правомірно вчинив суд? Що таке «негайне виконання» судового рішення? У яких випадках допускається негайне виконання судового рішення?

Задача № 5

У справі про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини за вимогою громадянки Діденко місцевим судом м. Одеси був виданий судовий наказ.

Який процесуальний порядок звернення судового наказу до виконання?

Тема 24. Відновлення втраченого судового провадження

Методичні вказівки

При вивченні теми, передусім, потрібно звернути увагу на поняття втраченого судового провадження. Втраченим судовим провадженням вважається втрата як всієї, так і частини документів конкретної цивільної справи, що була закінчена ухваленням рішення по справі або постановленням ухвали про її закриття.

Законодавство передбачає процедуру відновлення втраченого судового провадження, що можливо у будь-якому виді цивільного судочинства. Однак, відновленню підлягає втрачене повністю або частково судово провадження в цивільній справі, закінченій ухваленням рішення або у якій провадження закрито.

Слід звернути увагу на процесуальний порядок звернення із заявою про відновлення втраченого судового провадження. Відповідна заява може бути подана особами, які брали участь у справі, також ініціювати таке відновлення може і суд. Законодавство передбачає, що заява про відновлення втраченого судового провадження подається до суду, який ухвалив рішення по суті справи або постановив ухвалу про закриття провадження у справі.

Необхідно пам'ятати, що розгляд справи про відновлення втраченого судового провадження проводиться в загальному порядку з урахуванням особливостей, встановлених розділом IX ЦПК України.

Курсантам слід з'ясувати повноваження суду за результатами розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження та зміст відповідного рішення суду.

Контрольні питання:

1. Що таке втрачене судове провадження?
2. У яких випадках втрачене судове провадження може бути відновлене?
3. Хто є суб'єктами втраченого судового провадження?
4. Який порядок відкриття провадження втраченого судового провадження?
5. За якими правилами здійснюється розгляд справи про відновлення втраченого судового провадження?
6. Які процесуальні наслідки відновлення втраченого судового провадження?

Тестові завдання:

1. Яке із втрачених судових проваджень підлягає відновленню:

- а) по справі у якій провадження було закрито;
- б) по справі у якій провадження було зупинене;
- в) по справі у якій провадження не було відкрите;
- г) по справі у якій рішення суду не було оскаржене.

2. Правом подання заяви про відновлення втраченого судового провадження наділені:

- а) особи, які брали участь у справі;
- б) особи, які не брали участь у справі, але їх права було порушено;
- в) суд у провадженні якого знаходилася справа;
- г) відповіді а) та в).

3. До якого суду може бути подана заява про відновлення втраченого судового провадження:

- а) до суду першої інстанції;
- б) до суду апеляційної інстанції;
- в) до суду касаційної інстанції;
- г) до суду, який ухвалив рішення по суті справи.

4. Заява про відновлення втраченого судового провадження має бути подана у строк:

- а) 1 місяць з моменту втрати судового провадження;
- б) 3 місяці з моменту втрати судового провадження;
- в) 6 місяців з моменту втрати судового провадження;
- г) жодні строки не визначені.

5. У заяві про відновлення втраченого судового провадження зазначається:

- а) про порушення, допущені судом при розгляді справи;
- б) про відновлення якого провадження просить заявник;
- в) про скасування рішення суду;
- г) про накладання арешту на спірне майно.

6. Заява про відновлення втраченого судового провадження залишається без руху у випадках:

- а) звернення не за підсудністю;
- б) не зазначення у заяві мети відновлення провадження;
- в) судове провадження було втрачено до закінчення судового розгляду;
- г) звернення через представника.

7. Яким складом суду здійснюється розгляд заяви про відновлення втраченого судового провадження :

- а) одноособово;
- б) у складі трьох суддів;
- в) у складі п'яти суддів;
- г) у складі семи суддів.

8. При розгляді справи про відновлення втраченого судового провадження суд:

- а) використовує ту частину провадження, що збереглася;
- б) розглядає справу заново;

- в) передає справу на розгляд третейському суду;
- г) передає справу на розгляд вищестоящому суду.

9. Наслідком задоволення заяви про відновлення втраченого судового провадження є:

- а) ухвалення рішення про відновлення втраченого провадження;
- б) ухвалення рішення по суті вимог;
- в) постановлення ухвали про відкриття нового провадження по суті вимог;
- г) видача судового наказу.

10. Чи підлягає рішення суду про відновлення втраченого судового провадження апеляційному оскарженню:

- а) так;
- б) так, але лише у частині оскарження дій суду щодо відновлення втраченого судового провадження;
- в) ні у жодному випадку;
- г) допускається лише касаційний перегляд.

Практичні завдання:

Задача № 1

У березні 2012 р. Михайлова звернулася до суду із заявою, в якій просила поновити судові провадження – дві цивільні справи за її позовами до підприємства «Хімфармпродукт» про зняття дисциплінарних стягнень і стягнення преміальних винагород та поновлення на роботі і стягнення середньої заробітної плати за час вимушеного прогулу. У заяві зазначалось, що відновлення проваджень потрібне для оскарження судових рішень у цих справах.

Що таке втрата судового провадження? У яких випадках втрачене судове провадження може бути відновлене?

Задача № 2

Усова звернулася до обласного суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження в ході перегляду справи судом апеляційної інстанції. Суд відмовив у відкритті провадження за даною заявою.

Чи є правомірними дії апеляційного суду? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3

Деревянченко у липні 2013 р. звернулась до місцевого суду з вимогою про відновлення втраченого судового провадження, вказавши, що у серпні 2010 р. суд розглядав справу за її позовом про поновлення порушеного права визначення порядку користування земельною ділянкою. За твердженням заявника, суд задовольнив її позов у повному обсязі та встановив межі користування спірною земельною ділянкою.

Деревянченко зазначила, що їй потрібна копія рішення суду для звернення до примусового виконання. Однак їй відмовлено у видачі копії рішення з мотивів утрати судового провадження.

Визначте підстави для відновлення втраченого судового провадження. Дайте правову оцінку ситуації.

Задача № 4

Позивач Хавронюк звернувся до суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження у цивільній справі за позовом до Кропова про повернення позики. Подання даної заяви було зумовлено необхідністю виконання рішення суду, яке було постановлено по даній справі на користь позивача, але строк пред'явлення виконавчого листа для виконання вже закінчився та судом поновлений не був.

Чи впливає на вирішення заяви про відновлення втраченого судового провадження строк його зберігання? Які наслідки пропуску строку в даному випадку?

Задача № 5

Стратієнко звернувся з заявою до суду заявою про відновлення втраченого судового провадження у цивільній справі про захист честі, гідності та ділової репутації. За результатами розгляду справи суд відмовив у відновленні втраченого судового провадження з мотивів відсутності достатньої кількості зібраних матеріалів.

Чи допускається повторне звернення із заявою про відновлення втраченого судового провадження і в якому випадку. Чи підлягає ухвала про відмову у відновленні втраченого судового провадженні апеляційному оскарженню?

Тема 25. Цивільне судочинство з іноземним елементом

Методичні вказівки

При вивченні теми необхідно пам'ятати, що у сфері цивільного судочинства на іноземців та осіб без громадянства поширено національний правовий режим, але з особливостями при вирішенні окремих питань правового регулювання. Такі особливості закріплені законодавством України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Слід звернути увагу на те, що суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин можуть бути не лише фізичні та юридичні особи, а й іноземні держави та міжнародні організації. На відміну від усіх інших суб'єктів, іноземні держави користуються судовим імунітетом.

До загальних передумов права іноземних осіб на звернення до судів України відносять: процесуальну правоздатність заінтересованих осіб; процесуальну заінтересованість особи, яка звертається до суду; підвідомчість справи суду та відсутність у законі прямої заборони на судовий захист.

Важливим питанням є визначення підсудності цивільних справ з іноземним елементом. У відповідності із Законом України «Про міжнародне приватне право» суди України можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом за наявності визначених нею підстав. Курсантам необхідно детально розглянути та проаналізувати цивільні справи розгляд яких передбачає виключну підсудність судів України.

Окремо слід з'ясувати порядок виконання судових доручень іноземних судів та звернення судів України з дорученнями до іноземних судів. Важливо пам'ятати, що судові доручення виконуються згідно із нормами відповідних міжнародних договорів щодо надання правової допомоги у цивільних справах та іншими нормами законодавства відповідної країни.

Контрольні питання:

1. Дайте поняття міжнародного цивільного процесуального права.
2. Що слід розуміти під іноземним елементом?
3. Визначте правове становище іноземних осіб у цивільному процесі України.

4. Що таке судовий імунітет?
5. Визначте підсудність цивільних справ з іноземним елементом.
6. У яких випадках суди України можуть розглядати цивільні справи з іноземним елементом?
7. Що слід розуміти під судовим дорученням іноземних судів?
8. Який порядок виконання судових доручень іноземних судів?

Тестові завдання:

1. Які із зазначених осіб наділені правом звернення до судів України:

- а) іноземні громадяни та особи без громадянства;
- б) іноземні держави;
- в) іноземні юридичні особи;
- г) всі варіанти правильні.

2. Судовим імунітетом на території України користуються:

- а) іноземні громадяни;
- б) особи без громадянства;
- в) іноземні держави;
- г) іноземні юридичні особи.

3. Чи допускається пред'явлення позову до іноземної держави:

- а) ні у жодному випадку;
- б) так у загальному порядку;
- в) лише за згоди компетентних органів відповідної держави;
- г) лише за згоди Конституційного Суду України.

4. Чи поширюється цивільна юрисдикція судів України на акредитованих в Україні дипломатичних представників іноземних держав:

- а) ні у жодному випадку;
- б) так у загальному порядку;
- в) лише в межах визначених міжнародними нормами або міжнародними договорами;
- г) лише за згоди дипломатичних представництв.

5. У яких випадках судове доручення іноземних судів не приймається до виконання:

- а) не належить до юрисдикції суду;

- б) має недоліки змісту;
- в) стосується проведення експертизи;
- г) стосується допиту сторін.

6. Судове доручення суду України передається до іноземного суду через:

- а) апеляційний суд;
- б) касаційний суд;
- в) Верховний Суд України;
- г) дипломатичні канали.

7. Змістом судового доручення може бути:

- а) збір необхідних доказів;
- б) розгляд справи по суті;
- в) перегляд справи в апеляційному порядку;
- г) перегляд справи в касаційному порядку.

8. У яких справах передбачена виключна підсудність судів України:

- а) якщо спірне нерухоме майно знаходиться на території України;
- б) якщо спір стосується дійсності записів у державному реєстрі України;
- в) якщо спір пов'язаний з реєстрацією на території України іноземних юридичних осіб;
- г) всі варіанти правильні.

9. Протягом якого строку рішення іноземних судів можуть бути пред'явленні до виконання на території України:

- а) протягом одного року;
- б) протягом двох років;
- в) протягом трьох років;
- г) протягом п'яти років.

10. Питання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду розглядається:

- а) судом по місцю проживання (перебування) боржника;
- б) третейським судом;
- в) Верховним Судом України.
- г) іноземним судом.

Практичні завдання:

Задача № 1

У справі за позовом про визнання співавторства та стягнення авторського гонорару відповідачем по справі виступила іноземна юридична особа.

Визначте процесуальний статус іноземної особи у даній справі. Визначте підсудність розгляду даної категорії справ.

Задача № 2

Громадянин Ізраїлю Абрамов вирішив звернутись до суду з клопотанням про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду.

Визначте порядок подання клопотання про надання дозволу на примусове виконання.

Задача № 3

Суд іноземної держави звернувся до суду України з судовим дорученням про вчинення окремих процесуальних дій (забезпечення доказів, забезпечення позову тощо).

Визначте процесуальний порядок виконання доручення іноземного суду.

Задача № 4

У цивільній справі про визнання права власності на житловий будинок, що розташований м. Полтава, сторонами виступили громадянка України Величко та громадянин Німеччини Губарєв.

Визначте підсудність розгляду даної справи.

Задача № 5

Рішення іноземного суду по справі про стягнення боргу за договором позики набрало законної сили у грудні 2012 р.

Протягом якого строку дане рішення може бути пред'явлено до виконання в Україні?

IV. ДІЛОВА ГРА ДО ТЕМИ 16. «СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ»

1.1. Призначення і мета гри

Ділова гра призначена для набуття курсантами (студентами) практичних навичок участі в судовому засіданні в порядку цивільного судочинства, а також поглиблення та закріплення теоретичних знань отриманих під час лекційних та семінарських занять. В процесі гри курсанти (студенти) освоюють процесуальні функції учасників процесу, вчаться аналізувати та оцінювати конкретну ситуацію, використовувати необхідні правові норми, складати процесуальні документи.

Під час ділової гри у курсантів (студентів) розвивається здатність орієнтуватися у законодавстві цивільно-процесуального права, цивільного, сімейного, житлового; застосовувати правові норми стосовно конкретного спору; виявляти та використовувати докази; складати та аргументувати рішення зі справи тощо.

За фабулою запропонованою викладачем, курсантам (студентам) необхідно скласти позовну заяву. Для цього викладач роздасть документи, які можуть бути ними використані в якості письмових доказів, як під час написання позовної заяви, так і під час заперечень проти позову, а в подальшому і під час розгляду справи в суді. Викладач відповідно до змісту фабули розподіляє учасників гри та визначає їх функціональні обов'язки.

1.2. Склад і функціональні обов'язки учасників гри

У гри може брати участь до 20-30 осіб із навчальної взводу (групи). Крім основних, кількість учасників може змінюватись завдяки включенню у гру спеціалістів, збільшенню кількості свідків, представників, органів та посадових осіб, яким законом надано право захищати інтереси інших осіб, тощо. Крім того, особи, що присутні у залі судового засідання розподіляються на дві команди (команда «А» та команда «Б»), кожна з яких виступає на стороні позивача чи відповідача.

Учасники гри під час підготовки до неї мають обов'язково повторити попередні теми курсу «Цивільний процес», звернутись не тільки до ЦПК України, а й до законів, інструкцій, постанов та згадати обставини справи.

Керівник гри (викладач, який проводить практичні заняття). На стадії підготовки до гри підбирає цивільну справу, розподіляє ролі, роз'яснює учасникам гри її зміст. Під час гри керівник контролює іг-

ровий режим, організовує облік результатів у процесі гри, консультує учасників. Після закінчення гри підводить її підсумки, проводить аналіз процесу гри, визначає її позитивні сторони.

Суд (суддя або головуючий і два судді). Вирішує всі питання, які виникають у процесі розгляду справи, в тому числі й ті, що поставлені сторонами, представниками, тощо. Від суду залежить, задовольнить він пропозиції (вимоги, заперечення) сторін, представників чи відмовить в цьому.

Крім цього, як зазначено в ст. 160 ЦПК України, головуючий керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності і порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками цивільного процесу їх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи.

У разі виникнення заперечень у будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, а також свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів щодо дій головуючого ці заперечення заносяться до журналу судового засідання і про їх прийняття чи відхилення суд постановляє ухвалу.

Головуючий вживає необхідних заходів для забезпечення в судовому засіданні належного порядку. (ст. 90, 91 ЦПК України ➔ ст. 92 ЦПК)

Головуючий розглядає скарги на дії чи бездіяльність судового розпорядника стосовно виконання покладених на нього обов'язків, про що постановляє ухвалу.

!!! Всі особи, які беруть участь у справі, свідки, перекладачі, експерти, спеціалісти звертаються до суду словами «Ваша честь».

Особи, присутні в залі судового засідання, повинні встати, коли входить і виходить суд. Рішення суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі дають пояснення, показання, висновки, консультації тощо стоячи.

Відступ від вимог, встановлених частиною першою цієї статті, допускається з дозволу головуючого.

Учасники цивільного процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку і беззаперечно підкорятися розпорядженням головуючого.

Особи, які беруть участь у справі, передають документи та інші матеріали головуючому через судового розпорядника.

1.2.1. Особи, які беруть участь у справі

У справах позовного провадження особами, які беруть участь у справі, є сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб.

У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (прокурор, органи опіки та піклування, органи місцевого самоврядування, та ін.).

Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі визначені в ст. 27 ЦПК України.

Крім цього, процесуальні права та обов'язки сторін визначені в ст. 31, 10, 11 ЦПК України та ін., процесуальне становище третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору – в ст. 34 ЦПК України, третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору – в ст.ст. 35, 36 ЦПК України, представника – в ст.ст. 38–44 ЦПК, органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб – в ст.ст. 45 та 46 ЦПК.

1.2.2. Інші учасники цивільного процесу

Секретар судового засідання (ст. 48 ЦПК):

- 1) здійснює судові виклики і повідомлення;
- 2) перевіряє наявність та з'ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головному;
- 3) забезпечує фіксування судового засідання технічними засобами;
- 4) веде протокол судового засідання;
- 5) оформлює матеріали справи;
- 6) виконує інші доручення головного, що стосуються розгляду справи.

Секретар судового засідання може уточнювати суть процесуальної дії з метою її правильного відображення в журналі судового засідання.

Він зобов'язаний повно і правильно викладати в протоколі дії й рішення суду та учасників судового засідання. До його обов'язків входить також перевірка явки осіб, викликаних до суду, зазначення на повістках часу їх перебування в суді.

Судовий розпорядник (ст. 49 ЦПК):

- 1) забезпечує належний стан залу судового засідання і запрошує до нього учасників цивільного процесу;

2) з урахуванням кількості місць та забезпечення порядку під час судового засідання визначає можливу кількість осіб, що можуть бути присутні у залі судового засідання;

3) оголошує про вхід і вихід суду та пропонує всім присутнім встати;

4) слідкує за додержанням порядку особами, присутніми у залі судового засідання;

5) виконує розпорядження головуєчого про приведення до присяги перекладача, експерта;

6) під час судового засідання приймає від учасників цивільного процесу документи та інші матеріали і передає до суду;

7) запрошує до залу судового засідання свідків та виконує вказівки головуєчого щодо приведення їх до присяги;

8) виконує інші доручення головуєчого, пов'язані із створенням умов, необхідних для розгляду справи.

Вимоги судового розпорядника, пов'язані з виконанням обов'язків, зазначених вище, є обов'язковими для учасників цивільного процесу.

Свідок (ст. 50 ЦПК)

Свідком може бути кожна особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи. Свідок зобов'язаний з'явитися до суду у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини. У разі неможливості прибуття за викликом суду свідок зобов'язаний завчасно повідомити про це суд.

Свідок має право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

За завідомо неправдиві показання або за відмову від давання показань з непередбачених законом підстав свідок несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків - відповідальність, встановлену законом.

Експерт (ст. 53 ЦПК)

Експертом є особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань.

Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України «Про судову експертизу», і внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів.

Експерт зобов'язаний з'явитися за викликом суду, провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на задані йому питання, а у разі необхідності – роз'яснити його.

Під час проведення дослідження експерт повинен забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт має одержати на це відповідний дозвіл суду, який оформляється ухвалою.

Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи; спілкуватися з особами, які беруть участь у справі, а також іншими учасниками цивільного процесу, за винятком дій, пов'язаних з проведенням експертизи; розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи, або повідомляти будь-кому, крім суду, про результати експертизи.

Експерт невідкладно повинен повідомити суд про неможливість проведення ним експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів.

У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє суду клопотання щодо його уточнення або повідомляє суд про неможливість проведення ним експертизи за заданими питаннями.

Експерт не має права передоручати проведення експертизи іншій особі.

У разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи, експерт зобов'язаний негайно подати матеріали справи та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи.

Експерт має право:

- 1) знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета дослідження;
- 2) заявляти клопотання про подання йому додаткових матеріалів і зразків;
- 3) викладати у висновку судової експертизи виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були задані питання;
- 4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета і об'єктів дослідження;
- 5) задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам;
- 6) користуватися іншими правами, встановленими Законом України «Про судову експертизу».

За завідомо неправдивий висновок або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків експерт несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків - відповідальність, встановлену законом.

Спеціаліст (ст. 54 ЦПК)

Спеціалістом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Спеціаліст може бути залучений до участі у цивільному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо) під час вчинення процесуальних дій. Допомога спеціаліста технічного характеру під час вчинення процесуальних дій не замінює висновку експерта.

Спеціаліст зобов'язаний з'явитися за викликом суду, відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, у разі потреби надавати суду технічну допомогу.

Допомога спеціаліста не може стосуватися правових питань.

Спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у цивільному процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, з дозволу суду задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Перекладач (ст. 55 ЦПК)

Перекладачем може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими.

Перекладач допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

Перекладач має право задавати питання з метою уточнення перекладу, відмовитися від участі у цивільному процесі, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу, а також на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Перекладач зобов'язаний з'являтися за викликом суду, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом в процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їх рідну мову або мову, якою вони володіють.

За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків - відповідальність, встановлену законом.

1.3. Процес гри та місце її проведення

Гра розрахована на 4 години. Якщо практичні заняття в різні дні, то розгляд справи буде відкладатись (оголошуватиметься перерва) до наступного практичного заняття.

Складовими частинами ділової гри є:

1) підготовка до проведення ділової гри (перевірка наявності всіх учасників, повторення теоретичного матеріалу (фронтальне опитування), визначення цілей практичного заняття, тощо);

2) «юридична розминка»;

3) безпосередньо ділова гра.

Ділова гра, її регламент (розклад), в точності відповідає порядку судового розгляду визначеному ст.ст. 157–196 ЦПК України. Дотримання цього порядку є однією із гарантій правильності ходу судового засідання та законності прийнятого судового рішення.

Ділова гра проводиться в навчальній аудиторії, яка повинна мати необхідну кількість столів та стільців.

Щоб взяти участь у грі, потрібно пройти «правову розминку», яка і покаже, наскільки команди обізнані в галузі процесуального та матеріального права. Керівник гри задає командам запитання:

(I тур). Запитання: команді «А» (команда позивача)

Чи може суддя бути допущений до розгляду справи, якщо він:

а) є близьким родичем відповідача;

б) брав участь у справі як свідок під час попереднього вирішення цієї справи;

в) є законним представником.

Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.

Запитання: команді «Б» (команда відповідача)

Чи можуть бути допитані в якості свідків наступні особи:

- а) малолітні діти;
- б) священнослужителі;
- в) близькі родичі позивача;

Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.

Запитання: команді «А»

Які наслідки неявки у судове засідання належно повідомленого позивача:

- а) судове засідання відкладається з визначенням нового строку;
- б) судове засідання може бути проведене та ухвалене заочне рішення;

в) суд закриває провадження у справі.

Правильно — 1 бал, неправильно — 0.

Запитання: команді «Б».

Якими документами можуть бути посвідчені повноваження законного представника?

- а) довіреністю фізичної особи;
- б) адвокатським ордером;
- в) свідоцтвом про народження дитини;

Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.

Суддя оголошує командам суму набраних балів.

Ведучий. Продовжуємо розминку

(II тур). Запитання: команді «А»

До суду була подана заява про усиновлення дитини. У якому провадженні буде розглядатися дана цивільна справа?

- а) позовне провадження;
- б) наказне провадження;
- в) окреме провадження

Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.

Запитання: команді «Б»

За якими із зазначених вимог може бути видано судовий наказ:

- а) про розірвання шлюбу;
- б) про позбавлення батьківських прав;
- в) про стягнення аліментів на неповнолітню дитину.

Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.

Запитання: команді «А»

Визначте справи окремого провадження:

- а) визнання спадщини відумерлою;
 - б) визнання авторського права;
 - в) встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні.
- Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.*

Запитання: команді «Б»:

У який строк має бути призначений та проведений судовий розгляд з моменту відкриття провадження по справі про поновлення на роботі:

- а) не більше двох місяців;
- б) не більше одного місяця;
- в) не більше трьох днів.

Правильна відповідь — 1 бал, неправильна — 0.

Суддя оголошує результати.

(III тур) розминки – «Визначення складу учасників судового розгляду»:

Завдання: команді «А»

При розгляді судом справи про розірвання шлюбу між подружжям Симчук, позивачка просила передати їй п'ятирічного сина Валерія, що перебував на вихованні у бабусі (матері чоловіка). Суд прийняв позовну заяву до свого провадження.

Завдання: команді «Б»

З вини слюсаря їдальні Орлова відбувалася аварія водопровідної системи, у зв'язку з чим була залита квартира Титова, пошкоджено майно. Титов вирішив відшкодувати завдані збитки за рахунок винних осіб та звернувся із заявою до суду.

Суддя оголошує результати.

(IV тур)— «Складення позовної заяви».

Кожна команда складає позовну заяву виходячи із попередніх завдань та зачитує.

Керівник гри оголошує результати чотирьох турів розминки, визначає, чи готові команди до судового розгляду.

2. Вихідні дані

24 травня 2013 р. громадянка Мусатова Вероніка Дмитрівна, 14 січня 1978 р.н., яка проживає за адресою: м. Одеса, вул. Старопортофранківська 139, кв. 37 (тел.: 095 45 367 86) звернулась з позовною заявою про позбавлення батьківських прав громадянина Костирю Дениса Валерійовича, 20 червня 1972 р. н., який проживає за адресою: м. Одеса вул. Базарна 34, кв.5 (тел.: 095 10 12 345) у відношенні їх доньки Олени.

В позовній заяві позивачка зазначала, що 12.12.1996 р. вони з відповідачем уклали шлюб. За час шлюбу у них 11.01.1997р. народилась донька Костиря Олена Денисівна. З часом їхнє сімейне життя не склалось з причин того, що між подружжям не було взаєморозуміння, що призводило до частих конфліктів та сварок. Костиря Д.В. зловживав спиртними напоями та не виявляв будь-якої турботи про дитину.

22.03.2006 р. за рішенням шлюб між подружжям було розірвано. Донька залишилась проживати з матір'ю. На протязі останніх чотирьох років вихованням доньки, її матеріальним забезпеченням жінка займалась сама.

В судовому засіданні крім сторін приймали участь представники позивача та відповідача, представник органу опіки та піклування Приморського району м. Одеси (вул. Успенська, 60).

Представник органу опіки та піклування у своєму висновку від 11.05.2013 р. зазначив, що Костиря Д. В. самоусунувся від виконання своїх батьківських обов'язків, не сплачував аліментів, не цікавився життям та здоров'ям своєї доньки.

Відповідач та його представник заперечували проти позову, та зазначали, що Костиря Д.В. намагався приймати участь у вихованні доньки, однак в цьому йому перешкоджала позивачка, яка завжди переховувала дитину, уникала зустрічей з відповідачем.

Суд розглянув справу і виніс відповідне рішення.

3. Підсумок та аналіз результатів гри

Протягом проведення гри керівник гри відмічає позитивні та негативні риси за кожним етапом (туром) гри. Мають бути оцінені кожен із учасників гри індивідуально та відповідно кожна із команд (позивача та відповідача) за чотирма турами розминки. При цьому уваги заслуговує не лише знання учасниками гри законодавства з певного питання, а й вміння його застосовувати, аналітично мислити, виділяти правовий аспект у конкретній ситуації та формулювати правові питання, що потребують роз'яснення.

Учасникам гри можуть надаватись заохочувальні бали. Наприклад:

– Головуючому – за вдало й обґрунтовано вирішені клопотання учасників гри, вмiле підтримання порядку під час судового засідання;

– Судді – за правильно поставленні запитання учасникам судового розгляду, активність під час судового засідання;

– Сторонам, їх представникам, прокурору – за добре складену і проголошену судову промову, пояснення, активну участь у дослідженні доказів та підтвердженні ними фактичних обставин справи.

Після завершення гри керівник гри підводить підсумки з коментуваннями, зосереджує увагу на найбільш вдалих рішеннях окремими учасниками, а також на помилках та втрачених можливостях.

Можливі помилки у процесі гри:

- *порушення форми та змісту процесуальних документів, що подаються у розпорядження суду учасниками гри та складаються у процесі гри (наприклад: неправильно складена позовна заява, клопотання, заява про відвід, рішення суду т.д.);*

- *порушення процесуального порядку черговості вчинення окремих процесуальних дій під час судового засідання (наприклад: порядок виступу сторін з промовами; порядок дослідження доказів; порядок допиту свідків);*

- *незнання цивільного процесуального законодавства, та законодавства інших галузей права;*

- *пасивність під час гри.*

У процесі підведення підсумків доцільно надати можливість висловитись курсантам (студентам) щодо вдосконалення гри.

V. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття, предмет і метод цивільного процесуального права.
2. Система цивільного процесуального права.
3. Цивільне процесуальне законодавство, межі його дії.
4. Загальні принципи цивільного процесуального права.
5. Спеціальні принципи цивільного процесуального права.
6. Поняття і види цивільного судочинства.
7. Стадії цивільного судочинства.
8. Поняття, ознаки та елементи цивільних правовідносин.
9. Сторони у цивільному процесі: ознаки, права та обов'язки.
10. Поняття та види процесуальної співучасті.
11. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору: ознаки, права та обов'язки.
12. Треті особи, які не заявляють самостійні вимоги на предмет спору: ознаки, права та обов'язки.
13. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин: правовий статус суддів, склад суду.
14. Правовий статус суддів у цивільному процесі.
15. Відвід судді: підстави, процедура вирішення.
16. Процесуальний статус народних засідателів.
17. Види представництва у цивільному процесі.
18. Участь у цивільному процесі органів та осіб, які мають право захищати права та інтереси інших осіб.
19. Загальна характеристика осіб, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті.
20. Свідок як учасник цивільного процесу.
21. Експерт та спеціаліст як учасники цивільного процесу.
22. Загальна характеристика осіб, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу.
23. Функціональна та родова підсудність.
24. Альтернативна підсудність.
25. Виключна підсудність.
26. Поняття та види доказів у цивільному процесі.
27. Предмет доказування. Підстави звільнення від доказування.
28. Пояснення сторін, третіх осіб та їх представників як засіб доказування.
29. Показання свідків як засіб доказування.
30. Письмові докази як засіб доказування.

31. Речові докази як засіб доказування.
32. Висновок експерта як засіб доказування.
33. Поняття і види процесуальних строків, наслідки їх пропусчення.
34. Обчислення початку перебігу та закінчення процесуальних строків.
35. Зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.
36. Засоби здійснення судових викликів та повідомлень.
37. Порядок вручення судових повісток та повідомлень.
38. Поняття та види судових витрат.
39. Поняття судового збору. Загальна характеристика розмірів судового збору.
40. Звільнення від сплати судового збору.
41. Витрати, пов'язані із розглядом судової справи.
42. Поняття та порядок визначення ціни позову.
43. Розподіл судових витрат між сторонами.
44. Види заходів процесуального примусу, підстави та порядок їх застосування.
45. Позов у цивільному процесі: поняття, елементи, види.
46. Об'єднання та роз'єднання позовів. Зміни у позові.
47. Форма та зміст позовної заяви.
48. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви.
49. Відкриття провадження у суді першої інстанції. Відмова у відкритті провадження.
50. Засоби захисту відповідача проти заявленого позову.
51. Суть попереднього судового засідання. Дії судді в рамках попереднього судового засідання.
52. Забезпечення доказів: поняття, підстави, способи.
53. Експертиза в цивільному процесі: поняття, види, порядок призначення, обов'язкове призначення експертизи.
54. Забезпечення позову: поняття, підстави, види.
55. Загальна характеристика стадій судового розгляду у суді першої інстанції.
56. Дії суб'єктів судового розгляду під час підготовчої стадії у суді першої інстанції.
57. Зміст розгляду справи по суті як стадії судового розгляду у суді першої інстанції.
58. Порядок допиту свідків.
59. Особливості допиту малолітніх та неповнолітніх свідків.
60. Дослідження доказів по справі.

61. Судові дебати як стадія судового розгляду у суді першої інстанції.
62. Ухвалення судом першої інстанції рішення по справі. Питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення.
63. Загальна характеристика засобів фіксації цивільного процесу.
64. Обов'язок суду зупинити провадження у справі.
65. Право суду зупинити провадження у справі.
66. Підстави та наслідки закриття провадження у справі.
67. Види судових рішень. Зміст рішення суду.
68. Зміст ухвали суду. Поняття окремої ухвали.
69. Виправлення помилок у судовому рішенні. Додаткове рішення суду.
70. Заочний розгляд справи: умови, процедура, порядок скасування та оскарження заочного рішення.
71. Наказне провадження: поняття, вимоги за якими може бути виданий судовий наказ, форма і зміст заяви про видачу наказу.
72. Зміст судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили.
73. Порядок скасування судового наказу.
74. Поняття окремого провадження. Категорії справ, які розглядаються в порядку окремого провадження.
75. Загальний порядок розгляду справ окремого провадження.
76. Поняття апеляційного провадження: сутність, право на апеляційне оскарження, строки для такого оскарження.
77. Форма і зміст апеляційної скарги. Приєднання до апеляційної скарги.
78. Порядок подання апеляційної скарги та порядок прийняття її до розгляду.
79. Підготовка розгляду справи апеляційним судом. Призначення справи до розгляду.
80. Порядок розгляду справи апеляційним судом. Повноваження апеляційного суду.
81. Підстави для скасування апеляційним судом рішення суду першої інстанції та ухвалення нового рішення (зміна рішення).
82. Касаційне провадження: сутність, право касаційного оскарження, зміст та порядок подання касаційної скарги.
83. Відкриття касаційного провадження. Підготовка та попередній розгляд справи.
84. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції.

85. Підстави для скасування касаційним судом рішення і передачі справи на новий розгляд. Підстави для скасування судового рішення і ухвалення нового.

86. Рішення касаційного суду: порядок ухвалення, зміст, законна сила.

87. Перегляд судових рішень Верховним Судом України: підстави, порядок подання та розгляд заяви про перегляд судових рішень.

88. Повноваження Верховного Суду України, постанови Верховного Суду України.

89. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами: підстави та порядок перегляду.

90. Звернення судових рішень до виконання. Негайне виконання судових рішень.

91. Судовий контроль за виконанням судових рішень.

92. Система та повноваження органів Державної виконавчої служби щодо виконання судових рішень.

93. Порядок відкриття виконавчого провадження. Учасники виконавчого провадження.

94. Способи виконання рішень суду.

95. Обов'язкове та факультативне зупинення виконавчого провадження.

96. Закінчення виконавчого провадження.

97. Правове становище іноземних осіб у цивільному процесі.

98. Підсудність цивільних справ з іноземним елементом.

99. Виконання судових доручень іноземних судів і звернення судів України з дорученнями до іноземних судів.

100. Визнання та звернення до виконання рішень іноземних судів, що підлягають примусовому виконанню.

101. Визнання рішень іноземних судів, що не підлягають примусовому виконанню.

102. Відновлення втраченого судового провадження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст.141.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 2-3. - ст. 12.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 27. - ст. 272.
4. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 28. – Ст. 232.
5. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №47. – с. 256.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – с. 99.
7. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24.03.1998 р. // Відомості Верховної Ради України – 1998. – № 36. – ст. 243.
8. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України – 1999. – № 24. – ст. 207.
9. Сімейний кодекс України: Закон України, 10 січ. 2002 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21 – 22. – с. 135.
10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44 - ст.356.
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 40-41, 42. - ст.492.
12. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 50. – Ст. 540.
13. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. № 1701-IV (з наст змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – N 35. – Ст.412.
14. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 грудня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. -N 15. - ст. 128.
15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006р. // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 30. – Ст. 260.

16. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 32. - Ст. 422.
17. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - N 41-42, N 43, N 44-45. - ст.529.
18. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - N 14. - ст.87.
19. Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Конвенція, 22 січ. 1993 р. // Офіційний Вісник України. - 2005. - № 47. - с. 288.
20. Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 1999 року № 112 // Юридичний вісник. - 1999.-№32. - 12-18 серпня.
21. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, 26 трав. 1999 р. // Офіційний Вісник України. - 1999. - № 26.
22. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12/ed20120417>
23. Про організацію представництва прокурором в суді інтересів громадянина або держави та їх захисту при виконанні судових рішень: Наказ Генерального прокурора України від 29 листопада 2006 р. [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.20881.0>
24. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевому загальному суді наказ Державної судової адміністрації України 27.06.2006 № 68 [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-06>
25. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12/ed20120417>

Судова практика:

1. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 1972 року №3 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72>
2. Про судову практику в справах про виключення майна з опису: Постанова Пленуму Верховного Суду України, 27 серп. 1976 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-76>
3. Про практику перегляду судами у зв'язку з нововиявленими обставинами рішень, ухвал, постанов у цивільних справах, що набрали законної сили: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 1981 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-81>
4. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27.03.1992 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0006700-92>
5. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 6 листопада 1992 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>
6. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 31.03.1995 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-95>
7. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0004700-95>
8. Про практику розгляду судами справ про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 07.07.1995 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.531.0>
9. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12.04.1996 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-96>

10. Про застосування судами Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01 листопада 1996 р. №9. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

11. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з перевезення вантажів залізницею: Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України № 04-5/601 від 29.05.2002 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_601600-02

12. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії та бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та учасників виконавчого провадження Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-03>

13. Рішення КСУ у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення Конституційного Суду України від 01 грудня 2004 року № 18-рп/2004 (Справа № 1-10/2004). [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>

14. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>

15. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв забезпечення позову: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 9 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06>

16. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 15.05.2006 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-06>

17. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від

30.03.2007 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-07>

18. Про деякі питання практики розгляду спорів, пов'язаних з обігом векселів № 5 від 08.06.2007 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-07>

19. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>

20. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0011700-07>

21. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30.05.2008 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0007700-08>

22. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_001700-09

23. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12 червня 2009 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09>

24. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 2 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>

25. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-78>

26. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24 жовтня 2008 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08>

27. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 14 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>

28. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 04.06.2010 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-10>

1. Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. Цивільне процесуальне право України: Підручник / Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. та ін.; За ред. Бичкової С.С. – К.: Атіка, 2009. – 760 с.

2. Бичкова С.С., Білоусов Ю.В., Бірюков В.І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. / Бичкова С.С., Білоусов Ю.В., Бірюков В.І. та ін.; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К.: Атіка, 2008. – 840с.

3. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. - К.: Істина, 2006. – 944 с.

4. Фурса С.Я., Щербак С.В., Євтушенко О.І. Цивільний процес України. Проблеми і перспективи: наук.-практ. посібник / Центр правових досліджень Фурси — К.: Видавець Фурса С.Я., 2006. — 448с.

5. Цивільний процес України: академічний курс; [підручний для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.]; [За ред. С.Я. Фурси]. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2009. – 848 с.

6. Цивільний процес: Навчальний посібник / О.А. Логінов, О.О. Штефан. – К.: Юрінком Інтер, 2012.

Допоміжна

1. Агафонов С. Проблеми реалізації принципів правової держави в Україні та шляхи їх вирішення // Юридичний журнал. – 2006. - №1 [електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2088>

2. Алиев Т.Т., Громов Н.А. Презумпция истинности судебного решения в гражданском процессе // Государство и право. – 2004. – № 8. – С. 110–115.

3. Андріанов К. До питання про юрисдикцію Європейського суду з прав людини // Право України. – 2000. - №8.

4. Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2009. — 19с.

5. Андронов І.В. О сроках вступления в законную силу судебных решений // Збірн. тез наук. робіт учасн. І Всеукр. цивілістичн. наук. конф. студентів та аспірантів / упор. В.В. Денисюк, О.Є. Степановський, А.Р. Чанишева, М.В. Матійко // Одеська націон. юрид. академія. — Одеса: Фенікс, 2006. — С. 171–173.

6. Андронов І.В. Правові наслідки набрання рішенням суду законної сили // Правове життя сучасної України: Тези доповідей ІХ звітн. наук. конф. проф.-виклад. і аспірант. складу / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю.М. Оборотов // Одеська націон. юрид. академія — Одеса: Фенікс, 2006. — С. 180–182.

7. Андронов І.В. Межі законної сили рішення суду // Юридичний вісник. — 2007. — 2. — С. 35–39.

8. Андронов І.В. Джерела рішення суду // Митна справа. — 2006. — № 6 (48). — С. 47–52.

9. Андронов І.В. Питання класифікації рішень суду в цивільному процесі України // Університет. наук. записки. — 2006. — № 3-4 (19-20). — С. 204–207.

10. Андрушко А.В. Диспозитивні засади виконавчого провадження з цивільних справ // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2000. - № 3. - С. 59-64.

11. Аракелян М. Узун Н. Забезпечення конституційного права людини на захист прав і свобод судом // Право України.- 2006.- № 3.- С.19-22.

12. Бартовщук О. Судовий розгляд у розумні строки: мрії чи реальність // Право України.- 2006. - № 7-8.

13. Бахолдина М. Проблемы исполнения решений суда // Юридическая практика. — 2007. — № 480 (10).

14. Бевзенко В. Переваги і недоліки нового Цивільного процесуального кодексу України [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2042>

15. Бежевець О. Деякі коментарі щодо питання оскарження ухвал суду, оскарження яких не передбачено діючим законодавством // Юридичний радник. — 2005. - №3.

16. Белоконов В. Розподіл обов'язків по доказуванню в цивільному процесі // Право України. 1996, № 9.

17. Білоусов Ю.В. Виконавче провадження: Навч. посібник. — К. : Прецедент, 2005. — 188с.
18. Білоусов Ю.В. До питання про місце правових норм, що регулюють виконавче провадження в системі права України // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2000. - № 3. - С. 54-59.
19. Бичкова С.С. Експертиза в цивільному процесі України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького., К., 2003. — 19 с.
20. Бичкова С., Чучкова Н. Особливості цивільної процесуальної правосуб'єктності іноземних осіб в Україні // Право України. — 2011. - № 2. — С. 217-223.
21. Бобровник О.В. Третя особа без самостійних вимог щодо предмета спору в справі, що зумовлена посвідченням договору купівлі-продажу // Часопис Київського університету права. — 2005. — № 4. — с. 168 —171.
22. Бобровник О. Зловживання процесуальними правами в цивільному процесі // Право України. - 2008. - № 7.
23. Богдан Й.Г. Предмет судового розгляду в корпоративних правовідносинах / Захист корпоративних прав інвесторів в світлі нового Цивільного кодексу України: Матеріали семінару 16 – 18 квітня 2003 року. — Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка- 2003. - С.28.
24. Богдан Й.Г., Фединяк Л.С. Особливості виконавчого провадження за участю іноземного елемента // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2000. - № 3. - С. 49-53.
25. Богля С.С. Судові витрати в цивільному судочинстві: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. / Національний ун-т внутрішніх справ, Х., 2005. - с. 19.
26. Бондаренко А. Закладення основ змагальності в процесуальну форму досудового провадження // Право України. - 2006.- № 11.
27. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Оптимізація підготовки цивільних справ до судового розгляду як складові наближення процесуального законодавства України до європейських стандартів судочинства // Форум права. — 2009. — №1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2009-1/09bness.pdf>
28. Боннер О. Науково-технічний прогрес і розвиток російського процесуального законодавства та судової практики // Право України. — 2011. - № 10. — С. 45-63.

29. Бородін М., Кузьменко С., Кройтор В. Процесуальні питання розгляду справ про виключення майна з опису // Право України. – 1999. – № 7. – с. 52 – 56.
30. Бородін М. Конституційне право громадян на звернення до суду за захистом своїх прав // Право України. – 2000. - № 8. – С.65.
31. Бородін М. Функціональні обов'язки прокуратури у сфері забезпечення прав людини і громадянина (загальний нагляд, представництво інтересів громадян) // Право України. – 2000. – № 7. – с. 46.
32. Бородін М. Перегляд цивільних справ в порядку апеляції // Право України. – 2004. - № 8.
33. Бородін М. Перегляд рішень, що набрали законної сили, у зв'язку з нововиявленими обставинами за новим ЦПК України // Право України. – 2004. - № 11.
34. Бородін М. Розгляд цивільних справ, які впливають із зобов'язань щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок ДТП // Право України. – 2010. - № 7. – С. 101-107.
35. Бочаров Д. Щодо потреби загальнотеоретичного дослідження проблем юридичного доказування // Право України. - 2002. - № 5. - С.131-133.
36. Величко О. Правова природа принципів рівності і рівноправності у цивільному процесі // Юридичний журнал. – 2004. - № 3. – С.118-122 [електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1083>
37. Верланов С. Практика Страсбурзького суду як інструмент захисту соціально-економічних прав людини // Право України. – 2010. - № 10. – С. 173-179.
38. Вернидубов І. Підтримання прокуратурою державного обвинувачення в суді і здійснення правосуддя за Конституцією України // Право України. –1998. – № 4. – с. 27.
39. Власов А. Проблемы исполнения решений // Юридическая практика. – 2008. – 527 (5).
40. Гетьманцев О.В. Громадяни як сторони у цивільному процесі України: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03. / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1997. – 23 с.
41. Гетьманцев О.В. Участь сторін у виконавчому провадженні // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2000. - № 3. - С. 16-24.
42. Гетьманцев О. Принципи цивільного процесу: поняття, особливості // Юридичний вісник. – 2004. - № 1. – С.86-90.

43. Гетьманцев О. Цивільний процес як форма здійснення правосуддя // Наше право. – 2004. - № 1. – С.75-83.
44. Гнездов О. Судовий порядок усиновлення дітей // Право України. 1999. – № 9.
45. Гнездов О. Судові доручення в міжнародному цивільному процесі // Право України. - 2001. - № 6.
46. Гнездов О. Судовий порядок усиновлення дітей // Право України. 1999. – № 9.
47. Головчук В. Предмет та суб'єкт незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації, потребують розширення // Право України. – 2010. - № 1. – С. 194-199.
48. Гончар И. Исполняют решения по плану // Юридическая практика. – 2006. –445 (27).
49. Городовенко В. Принцип незалежності суддів і підкорення їх лише законам як один з основних принципів судочинства в Україні // Право України. – 2002. - №4.
50. Городовенко В. Територіальність в основі побудови судової системи України // Право України. – 2011. - № 11-12. – С. 189-198.
51. Городовенко В. Проблеми дотримання розумних строків судового розгляду за процесуальним законодавством України // Право України. – 2012. - № 1-2. – С. 404-413.
52. Грабар Н. Особливості наказного провадження як спрощеної правової процедури // Право України. – 2011. - № 4. – С. 169-177.
53. Гребьонкіна Л. Виконання рішень судів про стягнення аліментів // Право України. - 2000. - № 10. - С. 59.
54. Гріненко А. Д., Шульженко О. О., Надгорний Г. М. Практика використання в цивільному судочинстві матеріалів судових експертиз // Вісник Верховного Суду України. 1997, № 3.
55. Гусаров К.В. Проблеми цивільної процесуальної правосуб'єктності: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, Х., 2000.
56. Гусаров К. Система органів цивільної юрисдикції // Вісник прокуратури. – 2003. - № 9. – С.20.
57. Гусаров К.В. Повноваження суду апеляційної інстанції за правилами ЦПК України 2004р. // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. - №12.
58. Гусаров К.В. Апеляційний перегляд судових постанов за новим цивільним процесуальним кодексом // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. – 2004. - № 5.

59. Гусаров К.В. Апеляційне провадження у цивільному судочинстві (науково-практичний коментар статей 291-300 ЦПК України 2004 р.) // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. - № 5.

60. Дем'янова О. Окремі аспекти цивільного процесуального представника, як суб'єкта оскарження за новим Цивільним процесуальним кодексом України // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - №3.

61. Смельянова І. Апеляційний і касаційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: теоретичні та практичні аспекти // Право України. – 2005. №2.

62. Смельянова І. Проблеми призначення та проведення судової експертизи на стадії апеляційного провадження у цивільному процесі // Право України. – 2005. - №8.

63. Зайцев И. М. Функции иска в судопроизводстве // Государство и право. 1996, № 7.

64. Законодавство про виконавче провадження: Науково-практичний коментар / Уклад.: І.І. Смельянова, А.І. Нижник, Л.М. Павлова та ін. – К.: Видавничий Дім —Ін Юре, 2001. – 472 с.

65. Захарова О.С., Пронська Г.В. Проблеми виконання судових рішень у контексті реформування цивільного процесуального законодавства // Адвокат. – 2004. – № 4 (43). – С. 3–6.

66. Зейкан Я.П. Коментар Цивільного процесуального кодексу України / 2-ге вид., доп. – К.: Юридична практика, 2007. – 592 с.

67. Карпачова Н. Омбудсман України на захисті прав і свобод людини в умовах глобальної фінансово-економічної кризи // Право України. - № 2. –С. 4-17.

68. Козма І. В. Визначення сторін у цивільному процесі у справах про захист прав споживачів // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 3. – с. 117 –123.

69. Колісникова Г. Загальна характеристика інституту «захисту прав споживачів» та його місце у системі права і в системі законодавства України // Право України. - 2010. - № 1. – С.189-193.

70. Коліушко І., Куйбіда. Пріоритети судової реформи на сучасному етапі // Право України. – 2010. - № 5. – С. 55-63.

71. Колтунова А., Колтунова О. Участь прокурора у цивільному процесі // Юридичний вісник України. – 2005. - № 32.

72. Комаров В. Цивільний процес у глобальному контексті // Право України. – 2011. - № 10. – С. 22-45.

73. Комаров В. Цивільне процесуальне право: проблеми методології науки, диференціації та уніфікації судових процедур // Право України. – 2012. - № 1-2. – С. 154-175.

74. Кондратьєва Л.А. Судовий захист неповнолітніх осіб у цивільному процесі України: Автореф. дис. ... кандидата юрид.наук: 12.00.03. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, К., 2006. – 20 с.
75. Коссаk С. Компетенція суду щодо розгляду цивільних справ // Юридичний радник. 2006.- № 3.- С.6-8.
76. Козюбра М. Верховенство права і Україна // Право України. – 2012. - № 1-2. – С. 30-63.
77. Кравчук В.М. Тактика цивільного процесу: захист проти позову // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 8.
78. Кравчук В.М. Стратегія і тактика цивільного процесу: поняття, принципи та прийоми нападу // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 7.
79. Кравчук В.М. Тактика цивільного процесу: доказування // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 11.
80. Кравчук В.М. Тактика цивільного процесу: робота із судом // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 10.
81. Кройтор В.А. Защита прав и интересов в суде: Научно-практическое пособие. - 4-е изд., испр. и доп. - Харьков: Эспада, 2003. – 520 с.
82. Куликов О. Шляхи удосконалення українського судочинства: погляд у минуле і сьогодення // Юридичний журнал. – 2007. - №7 [електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2728>
83. Кузь О.Р. Судовий контроль за виконавчим провадженням // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2000. – № 3. – С. 24–31.
84. Кучинська О. Проблеми єдності системи судів загальної юрисдикції у світлі Закону України «Про судоустрій і статус суддів» // Право України. – 2010. -№ 11. – С. 200-206.
85. Лазько Г.З. Джерела інституту представництва у цивільному процесуальному праві України // Часопис Київського університету права. Випуск 3. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 112-117.
86. Лазько Г.З. До питання визначення поняття процесуального представництва у цивільному процесі // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 26. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С.375-379.
87. Лазько Г.З. Правові питання представництва в цивільному процесі України // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридич-

ні і політичні науки. Випуск 20. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – С. 269-272.

88. Лічман Л. Значення добросовісності набувача у судовій практиці у справах про захист права власності // Право України. – 2011. - № 5. – С. 96-105.

89. Лемик, Р. Я. Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі України (проблеми теорії та практики): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Нац. акад. внутр. справ України МВС України. – К., 2004.

90. Луспенник Д. Роль суду в цивільному диспозитивному процесі // Юридичний журнал. – 2004. - № 6. – С.109-115 [електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1253>

91. Луспенник Д. Суд у цивільному змагальному процесі // Юридичний журнал. – 2004. №5. – С.116-120 [електронний ресурс] // www.justinian.com.ua/article.php?id=1156

92. Луспенник Д.Д. Застосування новел ЦК і ЦПК України в судовій практиці. – Харків: Харків юридичний, 2005. Луспенник Д.Д. Настільна книга професійного судді при розгляді цивільних справ (складання судових процесуальних документів за новим ЦПК України). – Харків: Харків юридичний, 2005.

93. Луспенник Д. Заочне рішення: його цілі, процедура, проблеми та шляхи їх вирішення // Право України. - 2004. - № 5. - С.95 - 99.

94. Луспенник Д. Наказне провадження: його цілі, процедура, проблеми та шляхи їх вирішення // Право України. - 2004. - № 7.

95. Луспенник Д. Судовий наказ у цивільному судочинстві: перші узагальнення судової практики // Юридичний журнал, 2007. – № 2.

96. Маляренко В.Т. Обов'язковість рішень суду як одна з основних конституційних засад судочинства // Вісник Верховного суду України. – 1999. – № 3. – С. 40–45.

97. Маляренко В. Судова реформа та проблематика предмета змін // Право України. – 2010. - № 5. – С. 20-25.

98. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Закон України «Про виконавче провадження»: Постатейні матеріали. Коментарі. — К. : Атіка, 2002. – 271с.

99. Навроцька Ю.В. Роль суду в умовах посилення змагальності в цивільному процесі Життя і право. – 2004. – № 7. – С.45-52.

100. Навроцька Ю.В. Заочний розгляд справи в цивільному процесі України: Автореф. дис. ... кандидата юрид.наук: 12.00.03. / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2008. – с. 19.

101. Навроцька, Ю. Конкуренція способів оскарження заочного рішення в цивільному процесі України / Ю. Навроцька // Підприємництво. Господарство. Право. – 2007. – № 6.

102. Навроцька, Ю. В. Процедурні особливості реалізації права пільгового оскарження заочного рішення / Ю. В. Навроцька // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юрид.: зб. наук. пр. – Львів, 2007. – Вип. 2.

103. Навроцька Ю.В. Заочний розгляд справи в цивільному процесі України : монографія / Ю.В. Навроцька. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 192 с.

104. Німак М. Особливості порушення справ, що виникають із шлюбних правовідносин // Право України. – 2010. - № 6. – С. 200-208.

105. Немировська О. Змагальність: старе поняття, новий зміст // Право України. - 1999. № 9. - С.53-56.

106. Нескороджена Л. Л., Щербак С. В., Сіроткіна М. В. Цивільний позов, моральна шкода та її компенсація у кримінальному та цивільному судочинстві: теорія і практика: наук.-практ. посібник – К. : Видавець Фурса С.Я. ; КНТ, 2008. – 416с.

107. Опришко В. Основні засади судової реформи // Право України. – 2010. - № 5. – С. 14-20.

108. Павленко С., Загіршева Н. Проблемні аспекти звернення стягнення на заставлене майно // Право України. – 2010. – № 1. – С. 200-204.

109. Павлуник І.А. Представництво в цивільному процесі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2002. – 19 с.

110. Пашков С. Завдання і функції судової міліції: проблеми теорії та практики // Право України. - 2010. - № 1. – С.90-94.

111. Підлобна О. До питання визначення правової природи норм цивільного процесуального права // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №6. – С.61-64.

112. Погрібний С. Захист права власності на нерухоме майно: окремі питання судової практики // Право України. – 2011. - № 5. – С. 77-87.

113. Полешко А. Концепція розвитку системи правосуддя в Україні: з науково – практичного семінару// Право України. - 2004. - № 4.- С. 156.

114. Притика Д. Судова незалежність: етика і проблеми корупції // Право України. - 2000. – № 6.

115. Притика Ю.Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 33 с.

116. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / Комаров В.В., Тertiшніков В.І., Баранкова В.В. та інші; за заг. ред. професора В.В. Комарова. – Х.: Харків юридичний, 2008.

117. Пташник В. Новий ЦПК або чого прагнув законодавець // Юридичний журнал. – 2005. – №10 [електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1952>

118. Пуданс-Шушлебін К.Ю. Зустрічний позов, як засіб захисту інтересів суб'єктів публічної влади // Вісник Верховного Суду України. – 2008. - № 4.

119. Рабінович П. Рішення Європейського Суду з прав людини: спроба концептуально-методологічного аналізу // Право України. – 1997. - № 12.

120. Рябченко С. Сторони у справах про захист прав споживачів // Підприємництво, господарство і право. – 2007.- № 7.

121. Руденко М., Глаговський В. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави (теоретичний і практичний аспект) // Право України. – 1997. – № 11. – с. 59.

122. Савченко М. Роль практики Європейського Суду з прав людини у конституційному судочинстві України // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. - №6.

123. Сакара Н. Проблема доступності правосуддя в цивільних справах // Право України. – 2004. - № 1. – С.105-109.

124. Сакара Н. Право на справедливий судовий розгляд та національна практика цивільного судочинства // Право України. – 2011. - № 10. – С. 63-77.

125. Сапунков В.Й. Участь у процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 9. – с. 36 – 46.

126. Святоцький О. Судова влада в Україні: актуальні питання реформування // Право України. – 2010. - № 5. – С. 30-39.

127. Святоцька А.В. Практика Європейського суду з прав людини у діяльності українських адвокатів: проблемні аспекти // Право України. – 2011. - № 7. – С. 111-115.

128. Сенік С. Особливості окремого провадження у цивільному судочинстві // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Тернопіль, 2008. – С. 380-385.

129. Сенік С. Особливості наказного провадження // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 6.

130. Сенік С. Особливості окремого провадження у цивільному судочинстві // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Тернопіль, 2008. – С. 380-385.

131. Сенін Ю.М. Порушення норм цивільного процесуального права як підстава для скасування судових рішень у касаційному порядку // Вісник Верховного Суду України. 2002. - № 6.

132. Сердюк В.В. Юрисдикція судів України за спеціалізацією: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 19 с.

133. Сибільов Д.М. Участь третіх осіб у цивільному судочинстві: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, Х., 1998. – 19 с.

134. Сисоєв Д. Наказне провадження в цивільному процесі Республіки Білорусь // Право України. - 2003. - № 8.

135. Сіренко В. Деякі проблеми реформування судової влади в Україні // Право України. - 2010. - № 5. – С.4-14.

136. Сульженко Ю. Захист прав та охоронюваних законом інтересів третіх осіб у цивільному процесі // Право України. - 2005. - № 3.

137. Сульженко Ю.О.Цивільне процесуальне представництво, його розвиток та види // Бюлетень Міністерства юстиції України.-К.-2004.-1. -С.73-84.

138. Сульженко, Ю. Правове становище цивільного процесуально представника як самостійного суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин: його повноваження // Право України. - 2002. - № 9. - С. 77-81.

139. Тertyшников В.И., Тertyшников Р.В. Закон Украины об исполнительном производстве: Научно-практический комментарий. - Харьков: Консум, 2000. - 128 с.

140. Тимченко Г. Джерела змагальності у цивільному судочинстві // Право України. - 2005. - № 1. - С.99-103.

141. Тertyшников В. Докази як інструмент судового доказування у цивільному судочинстві // Право України. – 2011. - № 10. – С. 77-88.

142. Тимченко Г.П. Історико-правові аспекти принципу диспозитивності у цивільному процесі // Вісник господарського судочинства. - 2003. - № 2. - С.150-155.

143. Тимченко Г.П. Принципи цивільної юрисдикції: Теорія, історія, перспективи розвитку: Монографія. – К.: ТОВ «вид-цтво «Юридична думка», 2006. – 412 с.

144. Тимченко Г. Мiroва угода в науці цивільного процесуального права // Право України. – 2004. - № 8.

145. Тимченко Г. Судові дебати як етап судового розгляду в цивільному процесі // Право України. - 2008. - № 6.

146. Тимченко Г. Основні поняття доказового права України: проблеми законодавчого закріплення // Право України. – 2010. - № 12. - С. 220-228.

147. Ткачук О., Луспенник Д. Перегляд судових рішень Верховним Судом України: проблемні питання правозастосування // Право України. – 2011. - № 10. – С. 107-118.

148. Удальцова І. Моделі заочного розгляду справи у цивільному судочинстві // Право України. – 2011. - № 10. – С.99-107.

149. Фазикош Г. Змагальний тип цивільного судочинства та вплив змагальних процедур на судові рішення // Право України. - 2002. - № 12. - С. 27-32.

150. Фазикош Г. Юридична та соціальна природа судових рішень в цивільному судочинстві: сучасні наукові погляди // Право України. – 2001. – № 3. – С. 57–60.

151. Фазикош Г.В. Судовий наказ у цивільному судочинстві (порівняльно-правова характеристика української, російської та німецької моделей) // Судова апеляція. - 2007. – 1.

152. Фединак Л.С. Право іноземців на звернення до суду в Україні (цивільно-процесуальні аспекти): Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03. / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка., Львів, 2000.

153. Фединак Г.С. Фединак Л.С. Міжнародне приватне право. Навчальний посібник.- К.: Атіка, 2005.- 544с.

154. Фесенко Л. Організаційно-правові аспекти функціонування спеціалізованих судових органів у країнах Європи // Право України. – 2011. - № 8. – С. 252-262.

155. Фурса Є. Сучасні проблеми розгляду цивільних справ у судах // Юридичний журнал. – 2002. - № 1 [електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=388>

156. Фурса С., Цюра Т. Докази і доказування у цивільному процесі: Науково-практичний посібник (Серія: Процесуальні науки), - К.: Видавець Фурса С.Я.; КНТ, 2005.

157. Фурса С.Я., Щербак С.В. Виконавче провадження в Україні: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. — К. : Атіка, 2002. — 480с.

158. Фурса С. Проблемні питання об'єднання та роз'єднання позовних вимог: теорія і практика // Право України. — 2011. - № 10. — С. 89-99.

159. Харитонов Є.О. Добровільне представництво у цивільному праві України: Навч. посіб.- К.:Істина, 2007 - 176 с.

160. Хруслова Л.А. Окремі питання процесуальних відносин прокурора і суду // Вісник Верховного Суду України. — 2007. — № 1.

161. Чванкін С.А. Добровільне представництво у цивільному процесі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 . - Одес. нац. юрид. акад. — О., 2005. — 22 с.

162. Чернов Є. Застосування норм міжнародних конвенцій, принципів добросовісності та справедливості при розгляді судових справ // Право України. — 1998. - № 5.

163. Чернушенко Є.А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук 12.00.03. / Одеська національна юридична академія. — Одеса, 2004.

164. Чернушенко Є.А. Апеляційне оскарження судових рішень у цивільному процесі на українських землях // Судова апеляція. — 2005. — № 1.

165. Шабалін А. Особливості становлення та розвитку інституту наказного провадження в європейському процесуальному праві // Право України. — 2010. - № 12. — С. 276-283.

166. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. академ. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2008. — 20 с. Шевчук П.І. Інститут апеляції: досвід урегулювання в процесуальному законодавстві окремих пострадянських країн // Вісник Верховного Суду України. — 2000. № 4 (20).

167. Шевчук П.І. Заочне рішення в цивільній справі // Вісник Верховного Суду України. - 1998. - №3. - С.44-47.

168. Шевчук П. Організаційно-правові аспекти забезпечення ефективності цивільного процесуального законодавства // Вісник ВСУ. — 2001. - № 3. — С.18.

169. Шевчук П.І., Кривенко В.В. Апеляційне і касаційне оскарження судових рішень (коментар цивільного процесуального законодавства). — К.: Видавничий Дім „Юридична книга, 2002.

170. Шевчук С. Європейський суд з прав людини та українська судова система: необхідність узгодження судової практики // Право України. – 2011. - № 7. – С. 88-93.

171. Шиманович О. До питання про законну силу ухвал суду першої інстанції у цивільному процесі України // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 3. – С. 112–116.

172. Шиманович О.М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції): Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03 – К.: Київський націон. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2005. – 20 с.

173. Шиян О. До питання встановлення вини у справах з відшкодування шкоди, завданої джерелами підвищеної небезпеки // Право України. – 2010. -№ 6. – С. 208-214.

174. Штефан М.Й. Концептуальні питання апеляційного провадження у цивільному процесі України // Вісник Академії правових наук України. – 1995. - № 4.

175. Штефан М.Й., Омельчинко М.П., Штефан С.М. Виконання судових рішень: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 320 с.

176. Черняк Ю. Умови визнання і виконання іноземних судових рішень про стягнення аліментів (в аспекті міжнародних договорів України) // Право України. – 2010. - № 4. – С. 292-299.

177. Якименко О. Особливості підготовки цивільних справ до судового розгляду з участю іноземного елемента // Право України. - 1998. - № 7 .

178. Якименко О. Підготовка аліментних справ до судового розгляду (судово-теоретичні аспекти) // Право України. - 1999.- № 8.

179. Якименко О. До питання про судові витрати // Право України. 1992. №4.

180. Якименко О. Мета і процесуальне оформлення підготовки цивільних справ до судового розгляду // Право України. - 2003. - № 12.

181. Ясинок М. Висновок експерта як доказ у справах щодо обсягу правосуб'єктності фізичних осіб // Право України. – 2010. - № 3. – С. 146-152.

182. Ярема А.Г., Давиденко Г.І. Новели цивільного судочинства // Вісник Верховного Суду України.- 2005.- № 9.- С. 25-30.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/a#Find>
2. Єдиний державний реєстр судових рішень:
<http://reyestr.court.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського:
<http://www.nbuv.gov.ua/>

І.С. АНДРІЄНКО

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

**Навчальний посібник-практикум
для практичних занять
та самостійної роботи**

Підписано до друку 22.06.2015. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,34.
Видавництво ОДУВС
Наклад 100 прим.
м. Одеса, вул. Успенська, 1.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.
тел. 048-7024884; 094-9547884 email – ndrvt1@gmail.com